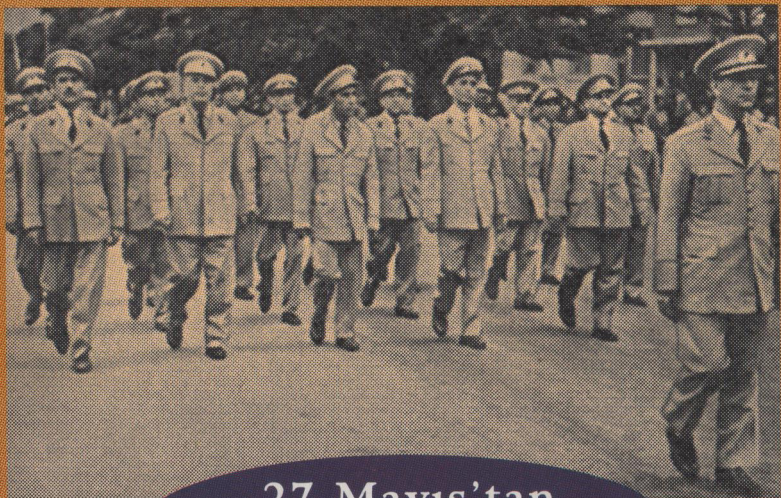

27 Mayıs'tan
12 Mart'a

Nadir Nadi

Cumhuriyet

**Nurer UĞURLU başkanlığında bir kurul tarafından
hazırlanmıştır.**

**Dizgi - Yayımlayan:
Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.
Baskı: Çağdaş Matbaacılık ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Mayıs 2000**

NADİR NADİ

**27 MAYIS'TAN 12 MART'A
(1961-1962)**

Cumhuriyet GAZETESİNİN
OKURLARINA ARMAĞANIDIR.

1961 YILI

1.1.1961

GİDEN VE GELEN

Giden yılın Türk tarihinde şüphesiz unutulmaz bir yeri olacaktır. Çocuklarımız, 1960'ı tıpkı 1908 gibi 1923 gibi, 1938, ya da 1946 gibi millî kaderimizin nirengi noktalarından biri sayılacaklardır. Geçen yıl başarılan 27 Mayıs devrimi ile bu millet baskı idareleri önünde bundan böyle uzun bir süre boyun eğemeyeceğini ispat etmiştir. Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin yürüttüğü devrim hareketi bir askerî ayaklanmaya benzetilemez. 27 Mayıs günü düşük iktidarın beynine inen yumruk görünüşte ordumuzun koluna bağlı idi ise de o yumruğu bir yıldırım hızı ile hedefe yapan irade doğrudan doğruya millettendir. Gerçeğin bundan ibaret olduğunu anlamak için 27 Mayıs'ı adım adım hazırlayan olayları hatırlamak ve 27 Mayıs'tan bu yana devrim sorumlularının davranışını gözönüne getirmek yeter. Düşük iktidarın anayasayı çiğneyen hukuk dışı yönetimi son aylarda artık dayanılmaz bir hal almıştı. Meşru tutanaklarını kaybeden hükümet artık herhangi bir tevil yolu aramaya da lüzum görmüyor, devlet idaresinde gayrimeşruluğu adeta normal işler bir sistem haline getirmeye çalışıyordu. Adalet, basına, üniversiteye, devletin nizam ve asayiş kuvvetlerine yapılan baskılar yetmez olmuş, son çare olarak Büyük Millet Meclisi'ni çalışamaz hale getirmek, böylece milleti sindirmek tedbirlerine başvurulmuştu. 27 Nisan'da yürürlüğe konan "Tahkikat Komisyonunun yetkileri" kanunu ile düşük iktidar, o zamana değin anayasaya karşı göze aldığı en ağır tecavüzü işliyor, kendini resmen millî iradenin üstünde gördüğünü ilân ediyordu.

Bu hakaret karşısında aydın Türk gençliğinin hemen ertesi günü harekete geçerek gür sesini duyurması milletçe her zaman öğünmemiz gereken şerefli bir davranıştır. 28 Nisan'da İstanbul'da başlayan ve kısa zamanda yurt düzeyine yayılarak geniş-

leyen nümayişleri görenler, bu halin böyle devam edemeyeceğini iyice anlamışlardı. Aklını başına toplayıp da bir türlü olup bitenleri kavramak istemeyen sadece düşük iktidardı.

Nihayet beklenen gün geldi çatı. Tatlı vaatlerle oyunu çuvala doldurduktan sonra kıs kıs gülererek milleti hiç seyanlar aradıkları belâyı buldular, kendi deyimleri ile “kazazede” oldular.

İlkbaharına devrim şartları içinde başladığımız 1960 yılını aynı şartlarla tamamladık. Bugün 1961 yılına yine devrim şartları içinde giriyoruz. Giden yıl soysuzlaşmış bir idareyi dünyaya örnek sayılacak bir başarı ile devirdiğimize tanık olmuştuk. Gelen yıl boyunca, özlediğimiz hukuk devletini acaba kurabilecek miyiz?

Bu sorunun cevabı, vatandaş olarak teker teker hepimizin davranışına bağlıdır. Devrim sorumluluğunu taşıyan Millî Birlik Komitesi, bugüne kadar ki davranışları ile varlığında her türlü takdir aşan bir iyi niyet ve sağduyu hazinesi sakladığını ispat etmiştir. Türk milleti adına kellelerini koltuğu alanlar, gasbedilmiş emaneti kurtardıktan sonra şimdi onu millete geri vermenin ve selâmetli yolunu hazırlıyorlar. 1961 yılında bütün ümitlerimiz Kurucu Meclis üzerine toplanmıştır. Bu meclisten vatandaş haklarını koruyacak uzun ömürlü bir Anayasa ve millî iradeye rahat nefes aldıracak iyi bir seçim kanunu bekliyoruz. Bu itibarla Kurucu Meclis’e seçilen sayın üyeler büyük bir sorumluluk yüklendiklerini hiç unutmamalıdır. Son on yıl içinde siyasal hayatımız, zaman zaman milleti politikadan da, demokrasiden de tiksindirecek olaylarla geçmiştir. İşbaşına geçecek iktidarların bundan böyle millet kontrolünden kolayca sıyrılıvermesi ihtimalleri önlenmeli, insan hakları ve temel hürriyetlerin bir gün yeniden karaborsaya düşmesine mutlaka engel olunmalıdır.

Hangi meslekten, hangi partiden olurlarsa olsunlar, Kurucu Meclisin sayın üyeleri önümüzdeki vazife ayları süresince mesleklerini de partilerini de arka plana atmak ve bütün varlıkları ile İkinci Cumhuriyetin temellerini güçlendirmeye çalışmak zorundadırlar. Böyleleri bizi daima yanlarında bulacaktır.

1961 yılının Türk milletine hayırlı olmasını yürekten dileriz.

6.1.1961

UMUT GÜNÜ

Bugün Türk milleti büyük günlerinden birini yaşıyor. Bütün gözler Ankara'ya çevrilmiştir. Yürekler ümitle çarpmaktadır. İkinci Cumhuriyetin Kurucu Meclisi Başkentte ilk toplantısını yapıyor. Böylece şerefli tarihimizin yeni bir yaprağını milletçe açıyoruz. Şimdi tertemiz olan o yaprağı başarılı eserlerle doldurmak hepimizin yürekten amacımızdır. Geçmişten ders almasını bilir, geleceğin tehlikelerinden sakınma yollarını bulursak, amacımıza varmamak için ortada hiçbir sebep olmamak gerekir.

Kurucu Meclis'ten neler beklediğimizi biliyoruz: Vatandaş hak ve hürriyetlerini koruyarak siyasal hayatımız düzen verecek bir Anayasa ile memleket bünyesine uygun bir seçim kanununu bir an önce hazırlayıp halk oyuna sunmak. Aslına bakılacak olursa, böyle sınırları belirli bir görevin kurucuları büyük güçlülüklerle uğratmayacağı düşünülebilir. Fakat politika ihtirasının kimi zaman insanları ne kadar şaşırttığını hatırlarsak, kötü ihtimalleri önlemek uğruna daima dikkatli bulunmamız gerektiğini de inkâr edemeyiz.

Devlet idaresi sorumlunu taşıyanlar hesabına en büyük hata bütün olayların mihveri olarak kendilerini görmek, her şeyin kendileriyle başladığı inancına saplanmaktır. Düşük iktidar bu hatayı işlemiş, Birinci Cumhuriyetin bir devamı olduğunu inkâr ederek 27 yıllık olumlu ve şerefli gayretleri toptan batırmak istemiştir. Ne hazin ve ibret verici bir sonuçtur ki Birinci Cumhuriyetin en öğüneceğimiz eserleri düşük iktidarın on yıl boyunca lekelemeye çalışmaktan usanmadığı o yirmiyedi yıl içinde başarılmıştır. Birinci Cumhuriyeti soysuzlaştıranlar, o Cumhuriyetin yaratıcılarına sırt çevirenler, daha açık bir deyimle Atatürk devriminin zaruretini, o devrimin tarihsel niteliğini kavrayamayanlardır. Hiçbir devlet adamı, hiçbir politika takımı, hiçbir iktidar bir mil-

letin başına gökten zenbille inmez. Hiçbir devrim de keyif için yapılmaz. Tarihin kendine özgü şaşmaz bir mantığı vardır. Tarih yapan devlet adamları, masa başında roman hazırlayan yazarlara benzetilemez. Tarih yapmak demek, tarihsel akışın zaruretiini görüp onun gereğini yerine getirmek demektir.

Atatürk bundan elli yıl önce, gerçek Türk kurtuluşunun ne yolla başarılabilceğini görmüş ve anlamıştı: Bizim baş davamız her şeyden önce bir uygarlık (medeniyet) davası idi. Bağımsız bir millet ve hür insanlar olarak yaşayabilmemiz, Batı uygarlığı şartlarını benimsememize, Batı milletleri topluluğu içinde yerimizi almamıza, tam manasıyla onlardan biri olmamıza bağlı idi. İstiklâl Şavaından hemen sonra girişilen devrim hamlelerinin tek hedefi budur. Bugün aradan elli yıla yakın bir zaman geçmiştir. Atatürk'ün o zaman kavradığı tarihsel zarureti şimdi bir parçacık kafası işleyen her vatandaş artık gözleri önünde görmektedir. Bugün Türkiye için Batı milletler ailesi dışında hür ve bağımsız olarak yaşamak imkânı yoktur.

- Batı ile işbirliği yapalım, eski hayatımızı yaşayalım. Batının tekniğini alalım, toplumsal düzenimizi koruyalım!

Gibi düşünceler sadece boş lâftan ibarettir. Millet olarak tam güvene kavuşmamız yalnız tekniğimizle değil, hukukumuzla, ekonomimizle, sosyal müesseselerimizle, dünya görüşümüz ve insan anlayışımızla da Batılaşmamıza bağlıdır.

Kurucu Meclis'ten beklediğimiz, anayasa çalışmalarını bu zihniyetle ele alması, yakın bir gelecekte kurulacak olan siyasal hayatımızı bu yöne hazırlamasıdır. Çok partili hayatın cilvelerini on yıl boyunca tecrübe ede ede gördük. Atatürk devriminin temel prensibini çiğnemekten çekinmeyenler, gericiiler, kara aydınlar ve nemelâzımcılar elinde Birinci Cumhuriyet soysuzlaştı, gitti. İkinci kurarken çok dikkatli davranmak lüzumunu bir an unutmamalıyızdır. Kuruculara yürekten başarılar dileriz. Rehberleri Atatürk olsun!

15.1.1961

İSTEMEYİ BİLMEK

Muhalefet yıllarında iken Türk işçisine bol keseden meydanlar dolusu grev hakkı adayan düşük iktidar, iş başına geçince bu konuyu bir yana bıraktı. Gerçi o, temel hürriyetlerimizle, ilgili hiçbir vaadini yerine getirmek niyetinde değildi. Fakat özellikle grev hakkını tanımaktan kaçınıyordu. Bir anlama, çalışan halk yığınlarının iktidarı yakından kontrolü demek olan bu hak, yurdumuzda bildiğini okumaya kararlı D.P. büyüklerinin işine gelmiyordu. Bir yanda, vaatlerine inanarak bu partiye yüz binlerce oy kazandırmış işçi temsilcileri vardı. Bunlar hükümet sorumlularının başını boş bırakmıyor, ikide bir Ankara'ya gidip milletvekillerini, bakanları sıkıştırıyorlardı. İşçileri oyalamak için mutlaka bir şey bulmak gerekti. D.P. büyükleri aradılar, taradılar, nihayet bula bula ücretli pazar tatili diye bir formül buldular. Bunun uzun boylu propagandası yapıldı. Türk işçisinin haftalık kazancı yedide bir oranında artacaktı. Bu, çok hayırlı, çok yararlı, grev hakkından daha önemli sosyal bir kazançtı.

Ayıp değil a, ben o güne dek ödemeli pazar tatili diye bir şeyden söz edildiğini duymamıştım. Bilgi dağarcığıma ve mantığıma dayanarak kendi kendime şu yargıya vardım: İşçiye verilecek böyle bir ek ücretin sosyal değeri sıfır olmalı idi. Bu, grev hakkı gibi temel hürriyetlerle uzaktan yakından ilgili bir müesseye değil, düpedüz bir zam işleminden ibaretti. Çünkü çalışma saatleri ve hafta tatilleri zaten kanunla düzenlenmişti. Asgarî ücretlerin tayininde ise bu hususlar elbette dikkate alınıyordu. Yani sekiz saat üzerinden ayda yirini altı gün çalışacak bir işçinin aylık zarurî ihtiyacı, tatil günlerini de kapsayarak hesaplanmak gerekirdi. O halde bu haftalık ücretli izin formülü, tepkisini ergeç piyasada gösterecek bir enflasyon hamlesi idi. Netice itibarıyla de zararı yine doğrudan doğruya işçiye dokunacak bir propaganda sloganından başka bir şey sayılamazdı.

Bununla beraber, kendi kendime vardığım bu yargıya yekten güvenmedim. Bilginlere, uzmanlara danıştım, bu işin profesörleri ile konuştum. Hepsisi, haklı olduğumu söylediler Aklımda yanlış kalmadı ise, yeryüzünde bu ödemeli hafta tatili usulünü kullanan bir tek devlet vardı, o da Albay Peron'un komutası altındaki Arjantin Cumhuriyeti idi. Hür milletlerden hiçbiri bunu bilmiyorlardı.

O sıralarda İşçi Sigortaları Kurumu Başkanı bulunan arkadaşım Nüzhet Tekül, düşük Çalışma Bakanı Hulûsi Köymen tarafından meseleyi incelemek üzere görevlendirildi. Durumu hemen kavrayan Nüzhet dehşet içinde kaldı. Böyle bir zam yapıldığı takdirde yalnız devlet sektörüne binecek yıllık malî külfet, kırk milyonu aşıyordu. Elimden geldiğince ilgilileri uyarmaya çalıştım. 1951 ölçülerıyla kırk milyon lira saygı değer bir rakamdı. Onlar da başlarını kaşıdılar ve düşündüler. Ne yapabilirlerdi? Büyük Millet Meclisi'nde Çalışma Komisyonu günlerce bir çıkar yol aradı. Sonunda ödemeli hafta tatilini ikiye bölmeye karar verdiler. Büyük Millet Meclisi'nde Çalışma Komisyonu günlerce bir çıkar yol aradı. Sonunda ödemeli hafta tatilini ikiye bölmeye karar verdiler. İlk işçilere yarım gündelik zam yapılacak, öteki yarısı da iki yıl sonra tamamlanacaktı.

Düşük iktidar milletvekilleri ve işçi temsilcileri parlak nutuklar çektiler. Türk işçisinin refahı ve saadeti uğruna Demokrat Parti'nin göze aldığı bu yenilik her yerde alkışlandı. Kalabalık gözüne sevimsiz görünmekten ödü kopan Cumhuriyet Halk Partisi muhalefeti de kervana uydu, kanuna müspet oy kullandı.

Bu sevinç ve neşe fırtınası ortasında zavallı ben olduğum yerde bir yağmur damlası gibi eridim, gittim. Durumun gelecekte milletimiz ve işçilerimiz aleyhine sonuç vereceğini kimseye anlatamadım. Dünyada böyle bir şey olmadığına dair yazdığı yazılar kötü tepki uyandırdı.

- Dünyada yoksa biz icat ediyoruz işte dendi. İşçi haklarına karşı koyan bir adammışım gibi gösterilmek istendim.

Sonra ne oldu? Aradan çok zaman geçmeden gerçek bütün çıplaklığı ile ortaya çıktı. Bir çığ gibi büyüyen enflasyon salgını yarım gündeliği de, bir gündeliği de gülünç hale getirdi. 1950 yılının ödemesiz pazar tatilini işçilerimiz ve milletimiz 1954 yılında özlemle anar oldu. Grev hakkı artık tarihe karışmıştı. Onu almak şöyle dursun, düşünmek bile hayaldi. Menderes rejimi her yanında basını kısıktırak bağlamıştı.

Bu hatırayı bugünkü davranışlarımızda bize belki azıcık ışık tutar ümidiyle buraya geçiriyorum. Kendimize göre usuller aramak hevesi ile demokrasi sisteminin temel prensiplerine sırt çevirmek, hatta o prensipleri ikinci plana atmak yanlış bir yoldur ve bizi daima aldatacaktır. Basını ile, üniversitesi ile, temel hakları ve hürriyetleri ile demokrasi bir bütündür. Eğer olduğu gibi istemesini bilemezsek her defasında onu elimizden kaçıracağız. Bunu böylece bilelim.

22.1.1961

ATATÜRK AKILCI VE GERÇEKÇİ İDİ

Varlık dergisinde Melih Erçin'in ilginç bir yazısını okudum. Toplum yapımızın sağ, orta, sol yönlerini inceleyen, Atatürk ilkelerinin ne olduğu, ya da ne olması gerektiği üzerinde duran Sayın Erçin bu arada benden de söz ediyor. Bir yazımda Atatürk'ün halkçılık ilkesini demokrasi yerine kullanmışım. Yazar ise cumhuriyetçilik kelimesinin tüm demokrasiyi kapsadığını, yani bireyle ilgili hak ve hürriyetleri içine aldığını söylüyor. Halkçılık dendi mi, bundan bireye karşıt olarak, daha doğrusu bireyin üstünde halk yararına çalışmak anlamını çıkarmalıyızdır.

Atatürk ilkelerini savunurken bu ilkeleri kavramakta Atatürkçülerin gösterdiği çalışmalara bakarak kaygılanan değerli yazara bana bugün bir kez daha Atatürk'ten söz etmek fırsatını verdiği için teşekkür borçluyum. Demokrasi deyimini hangi yazım-

da halkçılık anlamına kullandığımı şimdi hatırlayamıyorum. gerçi Yunanca (Demos=Halk) kökünden üretilen bu terimin açık karşılığı halk idaresi olmak gerekir; bu itibarla aslı Latince'den gelen ve ne halka, ne de bireye öncelik vermez görünen (Res publica=Genel şey) Republique kelimesinden farklı sayılabilir. Ama ben demokrasinin halkçılık anlamına gelemeyeceği hususunda sayın yazarla birlik olduğumu söylemeliyim. Zaman ve mekân şartları içinde değişik idare şekillerini ifadeye yarayan terimlerin eskidiği, güçten düştüğü, çeşitli anlamlara geldiği olağandır. Bu yüzden insanlar kendilerine yeni ifade araçları aramakta, çok kere de tuhaf deyimler bulmaktadırlar. Örneğin Demir Perde gerisinin meşhur halk demokrasilerini ele alalım. Bunlara Democracies populaires deniyor. Populaire sözcüğü halka ait demek olduğuna göre, halka ait halk idareleridir bunlar. Şu halde Demir Perdenin öt yanında oturan idareciler beri yandaki demokrasileri halkın malı saymamakta, kendilerini bunlardan yalnız sınır karakolları ile değil, aynı zamanda anayasa terimleriyle de ayırmaya dikkat etmektedirler.

Atatürk her şeyden önce akılcı ve gerçekçi bir liderdi. Akılcı ve gerçekçi olunca da ne bireyi, ne de halkı hiçe sayacağı, ya da birini ötekine üstün tutacağı düşünülemez. Bir ölçü ve denge adamı olarak o toplum içinde daima ahenkli düzen şartlarının hüküm sürmesine çalışmıştır. Bu bakımdan Atatürk'ün, gerçekleşmesi uzun süreli gayretlere bağlı uygarlık ülküsü ile, yaşadığı çağın siyasal gerekleri karşısındaki geçici davranışlarını birbirine karıştırmak doğru olmaz kanısındayım.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin programında yer alan altı ilkeyi bir bir Atatürk kendisi mi bulmuştur? bunlardan her birinin ifade ettiği gerçek anlamı kendisi mi ölçüp değerlendirmiştir? Ben bundan bile şüpheliyim. Cumhuriyetçi isek, ne kadar bireyciyiz? Halkçı isek ne kadar halkçıyız? Devletçiliğimizin sınırı nerede başlar, nerede biter? Devrimciliğimizin, layikliğimizin amacı nedir?

Bu sorulara zaman ve mekân şartları dışında kalıplaşmış,

dogmatik cevaplar bulmaya çalışmak bizi bir gün tehlikeli bir şekilde yanıltabilir. Birinci Cumhuriyetin ilk on beş yılı boyunca dünya birbirine karşıt ideoloji gruplarına bölünmüştü. Faşizm, Nasyonal Sosyalizm, Komünizm ve Liberalizm, eşi görülmedik bir cihan savaşının ön hazırlıkları içinde karşılıklı dış biliyorlardı. Bunlardan herhangi birinin peşine takılıp oyuna gelmek, Batı uygarlığına geçiş hamlesinin iç buhranlarını yaşayan Türkiye-miz için felâket olabilirdi. Altı okun o zamanki ifadesini bence o felâketi önleyebilecek bir fikir dengesini yurdumuzda yaratmak gayretinde aramalıdır. Bu, hiçbir zaman yarın daha devletçi, daha halkçı bir politika gütmemize engel olamayacaktır diye sırt çevirmeyelim. Zira, Atatürkçülüğün temel dayanağı akıldır. Bi-reyin ezildiği yerde ise akıl inkâr ediliyor demektir.

24.1.1961

ORTA KIVAM

Kurulması beklenen üçüncü ve dördüncü partilerin şu günlerde birleşecekleri haber veriliyor. Sayın Ekrem Alican'ın temsilcileri ile Sayın Naci Bozkurt ve arkadaşları arasında yapılan görüşmeler sonunda bir anlaşmaya varılmasını bekleyebiliriz. Birleşme hakkında ileri sürülen gerekçe pek akla yatkın geldi bana: İki partinin programları birbirine uygun. Aynı cephelere bölünüp boş yere zayıf düşmektense güçleri birleştirmek, böylece seçim şanslarını arttırmak daha doğru olacaktır.

Yalnız, bu mantığı biraz daha zorlarsak, yurdumuzdaki bütün siyasal kurulların tek parti halinde birleşmesi gerektiği sonucuna varmaz mıyız dersiniz. Öyle ya, üçüncü ve dördüncü partilerin programları arasında herhangi bir çelişme yok da bu sonuçların ki ile birinci ve ikinci partilerin programları arasında temelli bir çelişme var mı? Olabilir mi?

Normal bir hürriyet rejiminde parlamentonun genel manza-

rası bir gök kuşağını andırır. Sağdan sola doğru renk renk partilerin orada yeri vardır. Oysa biz, sağı solu belli olmayan bir milletiz. Siyasal anlamıyla sağ, yürürlükteki toplum düzeninin devamını isteyen, o düzeni savunan bir inanç ifadesidir. Sola doğru kayıldıkça, başka inançlar çıkar ortaya. Bunlar, derece derece birbirlerinden farklı olarak toplum düzeninin, özellikle topluma ait ekonomi düzeninin değişmesini isterler, o uğurda çalışırlar. Her biri millî gelirin artması, yurttaşlar arasında daha hakkaniyetli bir şekilde dağılması, sosyal adaletin gerçekleştirilmesi için kendi programını bir (deva-yi kül) olarak ileri sürer, sağcılar ise, bir Leibnitz iyimserliği ile “mümkün olabilen dünyaların en mükemmeline” yaşanıldığı kanısındadırlar. Sosyal yapıda bir taşın yerinden oynatılmasına tahammül edemezler.

Bizde öyle mi ya? Biz kırk yıldır bir devrimin içine girmişiz, boyuna değişiyoruz ve değişmek zorundayız da. Yürürlükteki toplum düzenini savunmak diye bir düşünce bizim hesabımıza anlamsız, hatta saçma olur. Biz, ancak devrim gereklerine bağlılıktan söz edebiliriz. Bunun ise sağcılıkta en ufak bir ilintisi yoktur. Batı parlamentolarında yürürlükteki toplum düzeninin daha da gerisine dönmeyi tasarlayan sağ kanatlar, uzun zamandan beri tarihe karışmıştır. Bunların tek tük ayakta kalan temsilcilerine artık sadece gülünüp geçiliyor. Oysa bizde, sağ dendi mi yalnız gericiler ve yobazlar geliyor akla. Bunlar henüz yerli yerine iyice oturmamış toplum düzenimizi yıkıp şimdi yüz elli yıl arkada bıraktığımız Tanzimat öncesi şartlarına dönmeyi özlemekteler. Meydanı boş buldular mı bunların yapmayacağı yoktur. Bundan ötürü de onlara meydan vermemekte haklıyızdır.

Solculara gelince, biz bu kavramın içinde ısıldayan renklere bir türlü sezemiyoruz. Tuhaf bir daltonisme illetine tutulmuş gibiyiz. Fransa’da, İngiltere’de, hatta Almanya’da pek ılımlı sayılacak bir sol düşünceyi benimsediğinizi, ya da beğendiğinizi söylemeye görünüz. Derhal komünist damgasını yersiniz. grev hakkını savunurken yemin billah komünist olmadığınızı haykıracaksınız (sanki Rusya’da grev hakkı varmış gibi). Toprak re-

formunun gerekliliğinden, tarım alanında kollektif çalışmaların yararlı olacağından söz açtınız mı, size kuşku ile bakarlar.

Bu şartlar altında çok partili normal bir hürriyet rejimine ne zaman ve nasıl kavuşacağımız sorusu, daha uzunca bir süre çözümsüz bir bilmece olmaktan kurtulamayacağına benzer.

Ayrılık noktaları sadece liderlerin kişiliğinde bulunan eşit programlı iki parti, biri iktidarda devrim prensiplerinden hız alarak iş görsün, öteki de muhalefette, yine devrim prensiplerine dayanarak onu denetleyebildiği kadar denetlesin.

Şimdilik bu kadarını becerirsek “ne mutlu bize” diyeceğiz galiba.

29.1.1961

BÜYÜK DAVA

İstanbul sınırları içinde kurulması kararlaştırılan 420 ders yerinden ilki valimiz Sayın General Refik Tulga'nın uğurlu elleriyle 1 şubattakapılarını halka açacaktır. Böylece 27 Mayıs devriminin en olumlu, en umut verici hamlelerinden biri saydığımız eğitim davasında ileriye doğru yeni bir adım atmış olacağız.

Milletçe kalkınıp bir an önce daha iyi hayat şartlarınakavuşmamızın bilgisizliği yenmeye bağlı bulunduğu bizde çok söylenmiştir. Bu uğurda ilk önemli hamleyi Atatürk'ün önderliği altında lâtın harflerini kabul ettiğimiz 1928 yılında başarmıştık. O zaman yurdumuzu baştan başa bir heyecan dalgası sarmış, yedisinden yetmişine her vatandaş bir okuma merakına tutulmuştu. C heycan dalgası kısa sürmekle beraber harf devriminin bizdeki öğretim ve eğitim hevesinin büyük oranda artırdığına şüphe yoktur. Batı ölçüleriyle övünebileceğimiz değerlerin büyük kısmı o devrimden sonra yetişmiştir. Köylü vatandaş o devrimden sonra çocuğunu okutmakta her bakımdan yarar görmeye başlamıştır. Bir yandan halkevlerinin, bir yandan köy enstitülerinin yardımı ile bilgisizliğe karşı açılan savaş yurdumuzdaki karanlığı nerede ise si-

leyazdı. Aynı tempo ile sekiz on yıl koşabilseydik şimdi amaca varmış, kültür bayrağını yerine dikmiş olacaktık.

Ne yazık ki araya demagoji ve oy avcılığı karıştı. O yüzden ayağımız sürçtü, tökezledik, hatta yer yer gerilemeye başladık. Köy enstitüleri yalnız adını değil, kılığını da değiştirdi, niteliğini yitirdi. Halkevleri, sanki düşman kalesi imişçesine düşük iktidar tarafından zaptedildi ve kapatıldı. Buna karşılık gelsin mahalle mektepleri, gelsin sağdan yazı, dendi. Kız çocuklarının okutulması günah sayıldı, oğlanlar da eski sistem yobaz eğitimine bağlı tutulmak istendi.

27 Mayıs devrimi ile bu gericilik akımlarına da artık bir son verilmesini zaten bekliyorduk. Devrim, aslında bir iktidara, ya da bir hükümete karşı olmaktan ziyade bir zihniyete, bir acayip dünya görüşüne karşı idi. Yaşadığımız yüzyılın ikinci yarısında birtakım insanların, sırf devlet kuşunu başlarından uçurmamak kaygusu ile tüm milleti gericiler eline böylesine bırakabilmeleri havalaya sığar mı idi?

Şimdi bütün dileğimiz, bu seferki olumlu hamlenin artık hiç gevşemeden ve tökezlemeden sürüp gitmesidir. Şunu unutmayalım ki, dava büyüktür ve sonu belki hiçbir zaman gelmeyecektir. Okuma yazma bilmeyenlerimizin oranı, sıfıra indiği gün biz halk eğitimi konusunda ancak bir merhaleyi aşmış olmakla övünebiliriz. Çünkü biliriz ki, okuma yazma eğitim davasının sadece anahtarlarından biridir. Bu dava ise binbir gece masallarındaki saraylar gibi çok kapılıdır. Bu itibarla, ne kadar basite çevirmek istesek de eğitim konusunu bir tüm olarak gözden kaçırmamaya dikkat edelim. Bu uğurda bilimsel ve teknik imkânların her birinden ayrı ayrı yararlanmaya bakalım. Bilgi, aynı zamanda kişinin ekonomik değerini ve üretim gücünü artırmalıdır. Bu ise yalnız halkı okutmakla değil, ayrıca ona mesleği ile ilgili filmler göstermek, sergiler tertip etmek, anlayacağı dille radyodan konferanslar vermek yolu ile de başarılabılır.

Herhalde ele aldığımız eğitim davasını bir daha elimizden bırakmamaya and içmeliyiz.

6.2.1961

BUGÜNÜN İŞİ YARINA KALMASIN!

Üniversiteden uzaklaştırılan 147 öğretim üyesi memleket ölçüsünde bir meseleye yol açtı. Aylardan beri çözemediğimiz bu meseleye biz şimdilik sadece bir ad taktık: 147'ler diyoruz. Oldukça garip bir talihi var 147'ler meselesinin. En büyüğümüzden en küçüğümüze kadar hemen hepimiz yapılan işlemin doğru olmadığını kabul ediyoruz. Sorumlu olsun, sorumsuz olsun, kiminle konuşsanız alınan kararın fikir ve öğretim hürriyeti ile hiçbir şekilde bağdaşamayacağını, üniversite bağımsızlığını zedelemenin M.B.K. rejimine yakışmayacağını söylüyor ve genel seçimlerden önce hatayı mutlaka düzeltmek gerektiğine işaret ediyor. Fakat iş fiiliyata gelince kimsenin yerinden kımıldamayıp bir adım attığını göremiyoruz. Pek sıkıştılar mı, resmî kişiler kem küm ederek “Hükûmetçe alınmış bu konu ile ilgili bir karar yoktur” gibi yuvarlak lâflarla işi geçiştirmeye bakıyorlar.

Sorumluların kapalı ve imalı sözlerine bakılırsa, üniversiteye karşı işlenen haksızlığı düzeltmek isteyenler, daha önce orduda yapılan tasfiyeyi hatırlamakta ve iki konuyu birbirine karıştırarak birincisi ele alındığı takdirde ikincisine dokunmamanın yeni bir mesele yaratacağından korkunaktadırlar. 147'ler meselesinin sürüncemede kalması başlıca bu sebebe dayanıyor olmalıdır.

Oysa, iki tasfiye hareketi arasında gerek prensip, gerek şekil yönünden herhangi bir bağlantı kurmaya imkân yoktur. Prensip itibarıyla üniversite bağımsız bir müessesedir, fikir ve öğretim hürriyeti çerçevesi içinde görevini başarmaktan sorumludur. Ordu ise yetkili devlet organlarının sürekli kontrolü altındadır. Pek değerli bir komutan, şu ya da bu düşünce ile görevinden alınabilir, vakitli vakitsiz tasfiyeye de uğrayabilir. Bu yüzden ortada bir zarar bile olsa, rejimin temel prensiplerine aykırılıktan söz

edilemez. Bu, her yerde böyledir. Birinci Dünya Savaşı'nın büyük kahramanlarından Hindenburg, emekliye ayrıldıktan sonra Kaiser tarafından tekrar hizmete çağrılmış değil mi idi? Eğer aldanmıyorsam, İkinci Dünya Savaşında General Mac Arthur'un durumu da bundan pek farklı değildi. Evet, bir orduda en kabiliyetli elemanlara kadar herkes yönetim gücünün emrindedir. Fakat üniversitede durum apayrıdır. Hukuk devleti ve hürriyet rejiminin sınırları üniversite kapısına gelir ve orada durur. gerektiği zaman bir orgeneralı haksız yere görevinden ayıran hükûmet, haklı da olsa, işe yaramaz bir pısrık hocaya dokunamaz. Bilim şerefini korumak, bilimsel düşüncüyü geliştirmek ve gerektiği zaman kendi bünyesinde ayıklamalara başvurmak, doğrudan doğruya üniversitelere düşen bir görevdir. Kaldı ki orduda yapılan son tasfiye hareketinin nedenleri yetkililer tarafından halk efkârına uzun boylu açıklanmış, emekliye ayrılan subaylarımızın şeref ve haysiyetleri üzerine en ufak bir gölge bile düşürülmemesine dikkat edilmişti.

147'ler meselesi ise bugüne değin izahsız kalmıştır. Bu öğretim üyelerini yerlerinden, yurtlarından olmaya zorlayan nedenler hâlâ kalın bir sis perdesi altında saklıdır. Sis bulunan yerde rahatsız edici birtakım dedikoduların eksik olmayacağını hep biliriz. Nitekim bu dedikodular aylardan beri ortalıkta dolaşmakta ve yurttaşları üzmektedir.

Bu meselenin hep böyle çözümsüz duracağını sanmak yanlışır. Bir gün elbette ortalık aydınlanacak, hata mutlaka düzeltilecek ve haksızlığa uğrayanlar mânen olsun tatmin edileceklerdir.

27 Mayıs hareketinin özdenliğine yürekten inanan bizler, iştiyoruz ki bu hatayı düzeltme işi gelecek seçimlerden sonraya bırakılmasın, şimdi yapılsın. M.B.K.'sinin iyi niyetlerinden kimse şüphelenmediği için de ortalıkta tereddüde yer olmadığını söylüyoruz.

4.3.1961

MİLLET ÖNÜNDE VE AÇIK

Anayasa Komisyonu çalışmalarını hemen hemen bitirdi. Kurucu Meclis pek yakında projeyi ele alacak ve halkoyuna sunulmak üzere ona son şeklini vermeye başlayacaktır. Böylece devletimizin temelini güçlendirmek sorumlunu taşıyanlar için içinde bulunduğumuz intikal devrinin en önemli, en nazik anları gelmiş çatmıştır, diyebiliriz. Anayasa maddeleri arasında gözden kaçacak sürçmeler, çelişmeler, unutulacak eksiklikler, sosyal realitemize aykırı hükümler bulunursa ileride bunun acısını yine millet çekecektir. Herhalde bir kanunun aksayan taraflarını sonradan düzeltebilir, hatta gerekirse o kanunu toptan kaldırabiliriz. Fakat hukuk düzenimizin başlıca kaynağı demek olan Anayasayı sık sık ve kolayca değiştirmeye imkân yoktur. Bu itibarla sorumlular dikkat kesilmeli, bütün enerjilerini toplayarak projedeki son rötuşlarla ortaya kusursuz, hiç değilse mümkün olan bildiği kadar az kusurlu bir eser çıkmasına yardım etmelidirler.

Kimdir bu sorumlular?

Eğer bana sorarsanız:

- Derece derece hepimiz, bütün Türkler!

Diyeceğim. gerçekten yüreğinde vatandaşlık duygusu çarpan, bu topraklar üzerinde hak tanır, medenî bir idare sisteminin uygulanmasını özleyen herkes, Anayasa çalışmalarıyla yakından ilgilenmeli, maddeler hakkında fikir edinmeli ve gerekirse düşüncelerini savunmak imkânını bulmalıdır. Bu da ancak yakında başlayacak Kurucu Meclis çalışmalarını her türlü yayın araçlarına başvurmak suretiyle en geniş bir ölçüde yurt düzeyine yaymakla mümkün olabilecektir. Kurucu Meclise sunulacak olan proje şimdiden çok sayıda bastırılmalı ve üniversitelere, gazetelere, çeşitli meslek kurullarına bol bol dağıtılmalıdır. Böyle-

ce Sayın M.B.K. üyeleri, Sayın Temsilciler Meclisi üyeleri kamuoyunun genel eğilimi hakkında bilgi edinmek ve yurt realitesine daha yakından değinmek fırsatını bulurlar.

Projeye ilk şeklini veren profesörlerin manastıra çekilmiş papazlar gibi kendi başlarına kalmaları iyi olmamıştır. Aylarca süren gizli oturumlar sonunda bunların aralarında bile tam bir fikir birliğine varamadıklarının meydana çıkması halkı üzmüştür. O sıralarda böyle yapılmayıp da çalışmalar milletin gözü önünde geçse idi, Kurucu Meclise sunulan tasarı herhalde daha derli toplu, daha kıvrak bir eser olabilirdi. Anayasa Komisyonundaki görüşmeler gerçi basına günü gününe açıklanıyordu, ama bunların da gereği gibi halktan ilgi toplayacak bir şekilde yayınlandığını söylemek güçtür. Örneğin milletlerarası antlaşmaların kanundan üstünlüğünü belirten bir madde vardı, içinde yaşadığımız dünya şartları bakımından pek yerinde olan, zaten İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hürriyetçi anayasalara giden bu maddeye komisyon kaldırdı. Neden kaldırdı, bir türlü anlayamadık. Egemenlik kavramının artık çok değiştiğini bugün biliyoruz. Milletlerarası işbirliğinin ulaştığı durak, eski ölçülere göre havsalaya sığmayacak derecede geniştir. eğitim, adalet, ticaret, hatta savunma konularında milletler, bağlı oldukları hak ve hürriyet anlayışı çerçevesi içinde birbirlerine daha çok yaklaşıyorlar. Eski anlayışa göre yargı hakkı ulusal egemenliğin başlıca şartlarından biri idi. Oysa Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nu birçok üye devletler en yüksek yargı organı olarak tanımışlardır (bir Türk yargıcı da o komisyonda görevlidir.) Bu ve benzeri hallerde Anayasamızın bizi yarın kaskatı bağlayıp hareketsiz bırakmasını önlemeli değil miyiz?

Herhalde, hukuk düzenimizin sağlam temellere dayanması, Anayasa çalışmalarımızın başarılı bir sonuç vermesine bağlıdır. Bu konuda hiçbir gayreti esirgemeyelim.

SON DENEME OLACAK

Otobüsler dolusu Türk işçisinin Almanya’da çalışmaya gittiğini gösteren resimleri gazetede görünce düşündüm:

Demek dışarıya ürünlerimizi satamıyoruz, ama hiç değilse iş gücümüzü satıyoruz. Bu yolla da yurda döviz girebilir, dedim.

Aynı satışı yapan başka memleketleri zihnimde araştırdım. Örneğin İtalya da Kuzey Avrupa’ya her yıl işçi gönderiyordu. Hem de bizim gibi birkaç otobüse sığacak kadar önemsiz değildi bunların sayısı. Yabancı ülkelerde geçici olarak çalışan İtalyanları on binlerle, yüz binlerle hesaplamak gerekirdi. Orada ayrıca sürekli bir göç hareketi de vardı. Her yıl birçok İtalyan hayatını kazanmak amacı ile çoluk çocuk kabileler halinde vapurlara biniyor, anavatana mendil sallayarak bir daha belki dönmemek üzere uzak diyarlara yerleşmeye gidiyordu.

Demek ki İtalya’nın sattığı iş gücü daha ziyade bir zorunluktan ileri geliyordu. Bunda imrenecek, öykünecek bir yan aramak boşuna idi. Anadolumuzun hemen yarısı kadar bir yerde, dar ve az verimli topraklar üzerine sıkışmış kalmış 46 milyon insandı bu İtalyanlar. Bir zamanlar oraya buraya saldırmışlar, “fütihat” yoluyla kendilerine yeni topraklar aramışlardı. Mussolini denemesi bunun çıkar yol olmadığını ortaya koyunca İtalya için Avrupa’ya karışmak ve Avrupa şartları içinde gelişmekten gayri çare kalmıyordu. Bir yandan Vanoni plânı ile memleketin geri kalmış güney bölgesini değerlendirirken, bir yandan da çeşitli endüstri kollarına önem verdi İtalyanlar. Kaliteli ve ucuz el emeğine dayanarak dış-satışlar arttırıldı. Turizm endüstrisinde büyük gayretler harlandı. Yalnız bu yoldan İtalyanların geçen yıl elde ettiği döviz kazancı 80 milyon dolara yakındır (bizim bir yıllık bütçemiz). Bu gayretlerin, göçleri ve dışarıya iş gücü akımını bütün bütün dur-

durmasa bile bir hayli azalttığı söylenebilir. Şimdi ise geçici olarak çalışmaya giderler daha kalifiye işlere bağlanmakta, göç edenler de daha verimli tarım alanlarını yeğ bulmaktadırlar.

Bize gelince, en az iki İtalya çıkarabilecek olan topraklar üzerinde topu topu yirmi yedi milyon kişiyiz. Yeraltı ve yerüstü servetimiz büyüktür. Daha önemlisi, servetimizi değerlendirme imkânlarımız hemen hemen sonsuz denecek kadar geniştir. Bugünkü şartlar altında dışarıya iş gücü satmak zorunda kalmamızı haklı gösterebilmek için nüfusumuzun hiç olmazsa seksen milyona yaklaştığını söyleyebilmeliyiz. Oysa bu gidişle, nüfusumuz kırk milyonu bulmadan önce bir sefaletten kırılmak kafileler halinde yabancı diyarlara göç etmek, ya da birbirimizi yemek zorunda kalacağa benzeriz.

Bir yandan halkımız hızla çoğalırken bir yandan topraklarımızın kısırlaşması, bir yandan da üretim gücümüzün olduğu yerde sayması, bizim hesabımıza en büyük bir tehlikedir. Biz yabancı memleketlere iş gücü satmak şöyle dursun, yurtiçinde hareketsiz duran iş gücünü teşkilâtlandırmak ve gramını heba etmeden onu kullanmak, milletimize yararlı bir hale getirmek zorundayız. Çok partili demokratik rejim bunu başaramamıştır. Başarmak şöyle dursun, kimi aydınların kafasına “bu rejimle kalkınma olmaz” gibi bir düşünce saplanmasına yol açmıştır. 27 Mayıs’tan sonra “partilerin yapamayacağı reformları subaylar yapmalıdır” diye ortalığa yayılan slogana yeteri kadar önem verilmediğine dikkati çekmek isterim. Partilerin cesaret edemeyeceği reform ne demektir. Bu söz, demokratik sistemin bizde yurt çıkarına uygun olarak işlemeyeceğine inanmaktan başka hangi anlama gelebilir?

Bu inancı yalanlamak için önümüzde son bir fırsat var. Anayasanın onaylanmasından sonra seçimlere gidilecek ve çok partili hayat bir daha denenecek. Bu sefer de bir çıkmaza girersek uzun bir süre hürriyet rejimine artık paydos!

18.3.1961

DİKENSİZ GÜL BAHÇESİ

Ortalıkta başlıca iki kaygu göze çarpı, or: Yeni kurulan partilerin düşük D.P. oylarını tolama yarışına girişimleri ve düşük D.P. kuyruklarının yeni partilere sızma çabaları.

Bu kayguların bir gerçeğe dayandığı doğrudur. 1957 seçimlerinde başvurduğu türlü mızıkçılıklara rağmen D.P.'ye bile bile oy veren vatandaşların toplamı herhalde saygıdeğer bir rakama varmış olmalıdır. Gerçi o günden bu yana Demokrat oylarının adamakıllı törpülenip eridiğine şüphe yoksa da, geri kalan dö-küntüleri yeni partiler elbette azımsamayacaklardır. Seçimi oy avcılığı sayan bir zihniyetin belirtileri karşısında eski D.P. ve V.C. kuyrukları da evleviyetle yeni partilere sızma imkânlarını arayacaklardır. Özden Cumhuriyetçilerin gerekli tedbirleri alabilmesi için durumu böylece olduğu gibi görmekte fayda vardır.

Alınacak tedbirler neler olabilir?

Bence bütün dertlerimizin devası, Atatürk devrimlerinin ışı-ğında demokratik prensiplere bağlı kalmaktır. 27 Mayıs hareke-ti bizi son on yıl boyunca adım adım kaybettiğimiz Cumhuriyet-çilik ülküsüne yeniden kavuşturmuş, hareketi millet benimsemiş ve desteklemiştir. Şu halde, aslına bakılacak olursa olağanüstü davranışlara yer yoktur. Temel hürriyetlerin egemenliği demek olan Cumhuriyet ilkelerini dimdik ayakta tutmasını bilirsek 27 Mayıs'ta uçuruma yuvarlanmaktan kurtardığımız rejimi Ata-türk'ün gösterdiği hedefe doğru emin adımlarla, bir daha dönme-mesiye, yöneltebileceğizdir.

Bu arada dikkat edeceğimiz nokta, temel hürriyetlerle bağ-daşması imkânsız her türlü sömürücülüğe, özellikle vicdan sö-mürücülüğüne engel olmaktır. İçlerinde hukuk profesörlüğü pa-

yesine ulaşmış kimi kara aydınlar demokrasiden söz edildi mi “çoğunluğun isteği ne ise o olur” fetvasını öne sürmektedirler. Bir mantık oyununa dayanan bu düşünce kökünden sakattır. Yobaz prensibi ikiye bölmekte, birinci kısmını kasden unutarak demagojiye başvurmaktır. Aslında, demokrasi dediğimiz rejim “İnsan hakları ve temel hürriyetler sınırı içinde çoğunluğun iradesi-ne” dayanır. Her medenî hukuk sisteminde olduğu gibi demokratik düzen de kayıtsız şartsız iradeyi reddeder. Doğuyu batıdan ayıran başlıca farkı bu noktada aramalıdır. Yurdumuzda aklın egemenliğini kurmak, yani vatandaşı gerçek hürriyete kavuşturmak isteyen Atatürk, başardığı devrimleri bu erek uğruna göze almamış mı idi? Dünyanın hiç bir demokrasisinde “millet çoğunluğu böyle buyuruyor” denerek vatandaş temel haklarından yoksun bırakılamaz. Kendi dileği ile erkekten kaçıp evine çekilen ya da manastıra kapanan ergin bir kadına biz karışamayız. Fakat “bana oy verirsiniz kadınları çarşafa zorlayacağım, kız çocuklarına okulu yasak edeceğim” diyen bir yobaz düpedüz insan haklarına pala sallıyor, topluma kafa tutuyor, milletin demokratik gelişmesine çelme takıyor, demektir.

Düşük iktidar buna benzer demagojik oyunlara, hele son yıllarında sık sık başvurmuş fakat dişe dokunur bir başarı elde etmemişti. Seçim Kanununda 1954’ten sonra yapılan antidemokratik değişikliklere rağmen o halk gözünde itibarını boyuna kaybediyordu.

Şimdi, yeni partilere sızdığını duyduğumuz DP ve VC kuyruklarının herhangi bir kayda değer bir başarı elde etmeleri beklenemez. Kanuni bir engel yoksa, devrim prensiplerine kafa tutmamaları şartı ile, şanslarını her zaman denemek bunların hakkıdır. Tabii, sırası geldiği zaman Cemazi-ül-evvellerinin halk önüne serilmesini göze almaları şartı ile.

SUBAYIN HAKKI SUBAYA

Subaylara oy hakkı tanınması kolay olmadı. Temsilciler Meclisinde bu konu ile ilgili olarak ateşli sözler söylendi, heyecanlı tartışmalar yapıldı. Kimi hatipler lehte, kimileri aleyhte konuştular. Subaylara oy hakkı verilmesini istemeyenlerin dayandığı biricik gerekçe, bu yolla ordunun politikaya bulaştırılacağı kaygusu idi. Balkan Harbi felaketini gözleriyle gören, o günlerin acısını hâlâ yüreğinde taşıyan eski tarih hocası Şemsettin Günaltay, bu kayguyu içi yanarak açığa vurdu. Milli Savunma Komisyonu bile ikiye karşı sekiz oyla eskiden olduğu gibi subayların yine seçim dışı bırakılmaları tezini savundu.

Fakat neticede öteki tez ağır bastı ve Temsilciler Meclisi, genel seçimlerde oy kullanma hakkını subaylara tanıdı.

Bu konuda aleyhte söz söyleyenlerin kaygularını anlamakla beraber biz onaylanan kararı yerinde bulduğumuzu belirtmek isteriz. Yurt savunmasında görev yüklenen, gerektiği zaman bu yolda canını feda yeminli, yüksek öğretim görmüş, kültürlü vatandaşları, sırf orduya politika karışmasının gerekçesine dayanarak oy hakkından yoksun bırakmak, artık değerini yitirmiş bir davranış olsa gerektir. Çok partili hayata geçtiğimizden beri on beş yıllık deneyler bunu açıkça gösteriyor. Kendini bilen bir insanın memleket kaderiyle ilgilenmemesi imkânsızdır. Bizde de 1946, hele 1950'den beri subayların büyük çoğunluğu seçimler sırasında kayıtsız durmamışlar, kendileri gidemedikleri sandık başlarına yakınlarını göndermeye gayret ederek milli iradeye katılmak istemişlerdir. Şimdi subaylara oy hakkı tanımakla durumun değişeceğini sanmaya yer olmasa gerektir.

Yine son on beş yıllık tecrübelerin gösterdiğine göre yurdu-muzda vatandaş çileden çıkaran en büyük tehlike, seçimlerin kötü idare edilmesi, seçimlere idare tarafından hile karıştırılması, ge-

rek kanuni, gerek kanun dışı yollarla haksızlık edilmesidir. Bu gibi hallere karşı oy hakları olmayan subaylarımızın da sivil vatandaşlarla beraber acı duyduklarını her zaman yakından gördük.

Bizce dikkat edilmesi gereken nokta şudur: Seçimlere girip milli iradeye katılmak başka, politika yapmak başka şeydir. Bir subay seçimlere girmeden de politikaya alet olabilir. Yassıada'da hesap veren kimi yüksek komutanların, asil görevlerini unutarak düşük idareye körü körüne bağlandıkları duruşmalar sırasında bir bir ortaya çıkmıyor mu? İşte ordumuzu bu ve buna benzer politika hastalıklarından korumaya bakmalıyız. En büyük rütbelisinden en küçük rütbelisine kadar subaylarımız seçimlerde oylarını vicdanlarına göre kullanacaklardır. Elverir ki kendi aralarında ve çevrelerinde propagandaya kalkışmasınlar, herhangi bir kişi, ya da kurul üzerine baskı hareketlerine girişmesinler, hiçbir partiye hiçbir şekilde alet olmasınlar.

Bu, her şeyden önce bir kültür ve olgunluk meselesidir. Bizim ordumuzun ise bu kültür ve olgunluk seviyesine ulaştığını göğsümüzü gere gere söyleyebiliriz.

Öyle olmasaydı 27 Mayıs yaratılabilir miydi?

9.4.1961

YİNE ANAYASA ÜZERİNE

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra anayasalarını yeni baştan düzenleyen kimi Batı Avrupa milletleri hukku biliminde devrim sayılacak ileri bir adım attılar, “karşılıklı ve eşit haklı olmak şartıyla milli egemenlik haklarından kısmen fedakârlık” yapabileceklerine dair anayasalarına birer madde koydular. Kurucu meclisler de bu hükmü onayladılar.

Bilmem bizim profesörler ne derler ama, Anayasa ve Devletler Hukukunda böylesine ileri bir adım o güne dek sanırım görülmemiş değildi. Tarihte ilk defa olarak bir kısım hür Avrupa mil-

letleri bilerek ve isteyerek birleşmek, daha güçlü, daha temelli bir niteliğe kavuşmak uğruna harekete geçiyorlardı. Bu, Birleşik Avrupa devletlerini bir hayal olmaktan kurtarabilecek cesaretli bir hamle idi. Tarih boyunca gerçekleşen bütün birleşmeler ya kılıç zoru ile ya da büyüye karşı küçüklerin yanyana gelmesiyle başarılmıştı. Bir devlet gelişir, zayıf devletleri siler süpürürdü. Birbirlerini destekleseler de zayıf devletler çok defa yenilmeye mahkûmdular. Çünkü aralarında organik bir bütün kurmayı düşünemiyorlardı. Nasıl düşünsünler ki, bu devletlerin idaresi halktan ayrı, halkın üstünde bulunan kimselere aitti. Halklar birleşti mi, istilacı kovulsa bile onlar bütün çıkarlarını yitireceklerdi.

Avrupa Birliği fikri böylece İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çekirdek halinde doğdu ve yavaş yavaş gelişmeye başladı. Gerçi gelişim pek ağır yürüyordu. Demir perde gerisinde yaratılan yumruk disiplini burada yoktu. Birlik fikri yukarıdan zorla milletlere yüklenmiyor, tersine milletlerin içinde kendiliğinden büyüüp serpilmeye çalışıyordu. Çekirdek tutacağa benziyordu. Avrupa Konseyi, Kömür-Çelik Birliği, Euratom, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu gibi müesseseler bu sayede hayata kavuşmak imkânını buldular. Şüphesiz çekirdek henüz yeni filiz vermeye başlamıştır. Gürbüz bir fidan haline gelebilmesi belki daha çok uzun gayretlere bağlıdır. Fakat Anayasa hukukunda atılan adım sağlamca yerinde durmaktadır.

Profesörler Kurulunun hazırladığı bizim Anayasa tasarısının da yukarıki düşünceyi yansıtan olumlu bir hüküm vardı ve bençe çok yerinde idi. Nedense komisyon çalışmaları sırasında o madde tasarıdan çıkarıldı. Hiç de iyi edilmedi.

Böylece, hem yaşadığımız milletlerarası şartlara kıyasla geri kalmakta, hem de ileride başımızı derde sokabilecek buhranlara şimdiden kapı hazırlamaktayız.

Klasik egemenlik anlayışı Birinci, hele İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çok değişmiştir. Bir devlet keyfi istediği zaman komşusuna saldırmak, dilerse barış yapmak yetkilerinden artık yoksundur. Napolyon'un posası çıkınca müttefikler onu almış-

lar, Sainte-Helene adasına götürmüşlerdi. Şimdi yenilen adamı, yenenler yargılıyor ve gözünün yaşına bakmadan asıyorlar. Milletler, dünya görüşlerine göre topu topu iki üç gruba ayrılmışlardır. Tarafsızlık, başına buyruluk diye bir kavram artık ortada kalmamıştır. Günümüzün tarafsız geçinenleri, taraflılar arasında denge sayesinde ayakta durabiliyorlar. Yarın bir fırtına patlarsa ya bir yana sığınacaklar ya da öte yandan inen yumruğun baskısı altında ezileceklerdir.

Milletimizi Batı uygarlık düzeyine yönelten Atatürk, ilk gündenberi (yurtta sulh, cihanda sulh) ilkesini benimsemiş, Türk milletinin saadeti uğruna bu ilkeyi yürürlüğe koymuştu. Onun ölümünden sonra genel çizgileriyle aynı ilkeye hep bağlı kaldığımızı övünerek söyleyebiliriz. Şu halde hem devrim prensipleri, hem de Milli Savunma gerekleri bizi Batı milletler ailesinde yer almaya zorlamaktadır. Gayretlerimiz de ötedenberi zaten bu yoldadır.

Fakat bir aile içinde yaşamının bir takım mükellefiyetleri vardır. Milli Savunmada, ekonomide, devletler hukukunda her gün öyle gelişmeler oluyor ki, eşit şartlarla bunlara katılmak için hükümet anlaşmalar, sözleşmeler imzalamak zorunda kalıyor. Komisyonun Anayasa tasarısına koyduğu madde işte bu anlaşmaların Anayasaya uygunluğunu peşin olarak sağlamak amacını güdüyordu. Aklımda yanlış kalmadı ise, madde “karşılıklı olmak şartıyla milletlerarası antlaşmalar kanundan üstündür” şeklinde kaleme alınmıştı.

Milletlerarası antlaşmalar zaten bir kanunla yürürlüğe girdiğine göre acaba komisyon bu maddeyi fuzuli mi saymıştı? Oysa, bundan böyle meclislerin ve iktidarların üstünde bir Anayasa Mahkemesi bulunacağına göre yarın pekala bir antlaşmanın bu mahkeme tarafından Anayasa’ya aykırılığı iddia olunabilir ve belki de bu suretle milletimiz bir buhrana ya da şimdiden tahmin edilemeyecek güç bir duruma sürüklenebilir.

Temsilciler Meclisinin bu çok önemli konu üzerine saygı ile dikkatini çekerim.

30.04.1961

DAHA FAZLA AYDINLIK GEREK

Bir takım politikacılar devrim nedir bilmez görünüyorlar. Bunlar Atatürk'ü de, çağımız şartlarını da, 27 Mayıs'ı da anlamayan kimselerdir. Önümüzdeki seçimlere sadece oy kaygusu ile hazırlanmak niyetindedirler. MBK'nin tarafsızlığı parolasına sığınarak düşük idareyi seçim yoluyla geri getirmeye azmetmiş bir halleri var. Onlara göre, Yassıada dışında kalan bütün eski DP'liler masumdur. Bunları kendi saflarında toplayıp düşük idarenin "mücerrep" metotları ile çalışmayacaklarıncaya en güçlü başarı şartı sayıyorlar. M.B.K. tarafsız ya, iktidara gelirlerse genel af ilan edecekleri vaadi ile kıyıda köşede oturan partizanları neden heyecanlandırmazınlar? Hatta gizli gizli "hesap sormalar"dan, "öç almalar"dan söz ederek demokrat kuyruklarına neden cesaret aşılazınlar?

Herhangi bir başarı umudu taşıdığı için değil, fakat özlediğimiz normal hürriyet düzenini geciktirebileceği, bu hususta muhtaç bulunduğumuz güvenlik havasını sarsabileceği, için bu kaypak davranışlara kesin olarak son vermek zorundayız.

Bir defa M.B.K. tarafsız değildir. Hiçbir devrim idaresi tarafsız olamaz. Devrimler, bir amaca varmak için göze alınır. Dört yüz kişiyi bir adaya tıktıktan sonra millete dönüp "şimdi ne halin varsa gör!" demenin devrimle, evrimle bir ilişkisi yoktur. Yassıada'da hesap veren dört yüz sanıktan kimi suçlu, kimi suçsuz görülebilir. Bu, bir hukuk sorunudur. Fakat bunun dışında kamuoyunun 27 Mayıs'tan çok önce mahkûm ettiği bir zihniyet vardır ki, o gün M.B.K? işte o zihniyeti yıkmak için harekete geçmiştir. DP kapatılırken asıl o zihniyete son verilmek istenmiştir.

İşin alaya, şakaya gelir bir yanı bulunduğu sanılmamalıdır. Atatürk ilkelerine yan çizen, son devrim hareketini bir gaflet anında nasılsa başa geçmiş geçici bir "kaza" sayan, başka ad ta-

şıyan partilere sığınıp düşük devri seçim yoluyla bir gün yeniden doğrultabileceklerini sanan kimseler, pek çürük bir tahta üzerinde oynadıklarını vaktinde görmelidirler.

M.B.K.'nin tarafsızlığı ancak Atatürk ilkelerine yürekten bağlı, 27 Mayıs hareketini benimsemiş, düşük zihniyeti hiçbir şekilde hortlatmamaya kararlı, hürriyet ve demokrasi uğruna çalışan partilere karşıdır.

Bu itibarla bağımsız İstanbul gazetelerinin bellibaşlıları tarafından yayınlanan öneriyi yerinde girilmiş bir teşebbüs saymalıdır. Siyasal partilerimizin millet önünde bir araya gelerek devrim amacına uygun hareket edeceklerine dair fikir birliğine varmaları yurdumuzdaki güvenlik havasını kuvvetlendirmeye yarayacaktır. Bu, devrim mantığına öylesine uygun bir davranıştır ki, ona katılmamak, kötü niyetini açığa vurup kendi kendini mahkûm etmekten farksız sayılabilecektir. 27 Mayıs'ı bulandırmaya ve bulanık suda tertipli dümenler kırmaya kimsenin hakkı yoktur. Devrim idaresinin baş görevi, alacakaranlığa hiçbir şekilde imkân vermemektir.

25.5.1961

27 MAYISIN EŞİĞİNDE

Geçmişte ne çekmiş isek bir takım kötü huylarımız yüzünden çekmişizdir. Biz, genel olarak akıldan pek hoşlanmayız. Güçlükler karşısında aklımızı yoracak yerde o güçlükleri azımsamakla kendimizi teselliye kalkışırsınız. En çok benimsediğimiz ilke, günümüzü gün etmek ilkesidir. Bu, bizi bir adamı put haline yükseltip onun gölgesinde yaşamaya götürür. Son elli yıllık gazete koleksiyonlarına bir göz atınız: Bizim kadar dâhi devlet adamı, bizim kadar eşsiz önder, bizim kadar süper kudret sahibi yetiştirmiş bir başka millet bulamazsınız. Hadi Meşrutiyet'ten öncesini hesaba katmayalım; fakat vatandaşı hürriyete kavuşturmak ama-

cı ile ihtilal yaparak, ya da seçim yolu ile işbaşına gelen yöneticilerden kaç tanesi kendini millete karşı sorumlu duymuş ve bunu açıkça belirtmiştir? Parmakla sayılacak birkaçı bir yana, bunların çoğu derhal birer şef edası takınmışlar ve iktidar koltuğunda oturdukları sürece daha ziyade buyurmak yolunu tutmuşlardır.

Elimizi vicdanımıza koyalım da öyle söyleyelim: Bu yakışsız davranışta bizim de önemli bir payımız yok mudur? İlk günden başlayarak pohpohlarımızla putlaştırmaya çalışmasaydık, o adamlar böylesine şımarırlar ve ölçüsüz davranışlarıyla yurdu-muzu çıkmazlara sürükleyebilirler mi idi?

İki gün sonra 27 Mayıs'ın birinci yıldönümünü kutlayacağız. Çok şükür, tarihimizde belki ilk defa olarak bu bir yıl içinde henüz bir put yaratılmadı. Ortada “her şeyimizi sana borçluyuz!” diyebileceğimiz sivrilmiş, yarı tanrılaşmış bir kişi yok. Devrim, gençliği ile, ordusu ile, Atatürkçü kadrosu ile tüm milletin başarısı olarak tertemiz ayakta duruyor.

Bunu fırsat bilerek kötü huyları toplum bünyemizden bir an önce silip atmaya bakmalıyız. İlkın aklın egemenliğini iyice benimsemeye çalışalım. Akıldan korkmayalım ve akla sırt çevirmeyelim. Bir kez böyle bir davranışa kendimizi alıştırmaya başlarsak artık güçlüklerimizi azımsamak, günümüzü gün etmek, adamları put yapıp onlara tapmak gibi huylarımızdan da kısa zamanda kurtuluruz. Gerçeği araştırmanın ayıp ve yasak olmadığı, işbaşındaki yöneticilerin insan üstü varlıklar sayılmadığı bir ülkede yurttaşlar, fikir hürriyetinden eşit olarak toplumu ilerletmek uğruna yararlanacaklardır. Bu şartlar altında bozguncuların sesi, göreceksiniz, kendiliğinden kısılacak, zamanla gericiler de daldıkları gaflet uykusundan uyanmak, çağımıza ayak uydurmak imkânına kavuşacaklardır.

Düşük iktidar bize taşınması ağır bir miras yükü bırakmıştır. On yıllık “görülmemiş kalkınma” edebiyatı Türk milletine pahalıya mal olmuştur. Ödenmesi uzun sürecek dış borçlarımız vardır. İçeride vatandaşın hayat seviyesi düşmüştür. Yapılan ha-

taları düzeltmek, bozulan ekonomik dengeyi yeniden kurmak bizi milletçe büyük fedakârlıklara zorlayacaktır.

Bugünün ve yarının sorumluları bu gerçekleri halktan gizlememelidirler. Hiçbir tılsımlı el, yarayı bize acı çekirtmeden saramayacaktır. Durum millete açıkça anlatılmalı; tutacakları yolu partiler kendi yönlerinden iyice belirtmelidirler.

27 Mayıs devriminin ışığında artık eski alışkanlıklarımızdan silkinmek kendimize esaslı bir çekidüzen vermek gerektiğini unutamamalıyız. Gayretlerimiz bu sefer de boşa giderse millete sahiden yazık olur.

8.6.1961

HÜRRİYETİN'APACAKLAR

Bizde partiler arası iktidar yarışmaları bugüne değin hep duygu alanında kalmış, hiç bir zaman düşünce alanına yükselmemiştir: Özlediğimiz demokratik düzeni bir türlü kuramayışımızın başlıca nedenlerinden biri herhalde bu geri ve ilkel davranış olacaktır. Muhalefet yıllarında iken D.P. sözcüleri her gittikleri yerde halka bol bol hürriyet vaadederdler, iş başına gelirlerse hukuk devleti şartlarını kısa zamanda gerçekleştirecekleri tezini savunurlardı. Üretim davası, toprak davası, orman davası, halk eğitimi davası, sosyal adalet davası gibi Türkiyemiz için birinci derecede önemli konulara hiç dokunulmazdı. Yalnız arada bir, bir açık hava toplantısında:

- Devlet gazoz yapar mı? Bize oy verin devlet sektöründeki fabrikaları anonim şirket yapıp halka devredeceğiz?

Diye nutuk çekildiği olurdu. Bu nutukları dinleyenler de DP'nin CHP'ye kıyasla daha liberal bir politika güdeceği sanısına kapılırlardı.

1950 yılından sonra DP'nin nasıl bir yol tuttuğunu, daha

doğrusu nasıl bir yolsuzluk içine dalarak nihayet gırtlığına dek bataklığa saplandığını biliyoruz. Arkada bıraktığımız on yıllık süre içinde muhalefeti temsil eden CHP'nin sosyal ve ekonomik başlıca yurt davalarını ele alamamasını, bunlar üzerine gereği gibi eğilememesini anlarız. Emektar parti ne yapabilirdi? Günden güne uçuruma doğru yuvarlanan, yurdumuzun ta kendisi idi. Rejim davası, birden davalarımızın en önemlisi haline gelmişti. Rejimi kurtarmadıkça, ne sosyal, ne de ekonomik hiç bir konuya dokunulamazdı. O zamanki muhalefetin bütün gayreti, düşük iktidarı rejim yönünden uyarmak noktası üzerinde toplanıyordu.

Nihayet 27 Mayıs devrimi ile yurdumuz korkunç bir çıkmazdan kurtuldu. DP kapatıldı, yeni partiler kuruldu, Kurucular Meclisi toplanarak insan haklarını ayakta tutacak demokratik bir Anayasa, bir de Seçim Kanunu hazırlandı. Partilerin sosyal çalışmalarına izin verildi. Önümüzdeki dört beş ay içinde seçimlere giderek yeni bir iktidarı işbaşına getireceğiz. Artık rejim meselesi çözülmüş ve CHP'nin ilk hedefler beyannamesi ile savunduğu ilkeler gerçekleşmiş bulunmalıdır.

Fakat bugün ortalıkta ne görüyoruz? Partiler arası çatışmalara hâlâ en ufak bir düşünce kırıntısı karışmış değildir. CHP ağırbaşlı davranarak susmakta, nasıl olsa seçimleri kazanacağını güveni içinde o mutlu günü beklemektedir. Seçimleri kazanıp da bu güngörmüş parti ne yapacak? Üretim gücümüzü hangi yolla arttıracak? Eğitim davamızı çözmek uğruna neler yapacak? Toprak davasını nasıl düzenliyecek. Çeşitli yurt meselleri arasında ne gibi bir öncelik sistemi kuracak? On yıl süre ile düşük iktidarın plânsızlığından, programsızlığından sızlanan CHP, kendi plân ve programını ne zaman açıklayacaktır? Yurttaşları yakından ilgilendiren bu sorular karşısında sayın CHP sözcüleri henüz sessizdirler.

Beri yandan AP ve YTP gibi yeni kurulan partiler de şimdilik bütün güçleri ile CHP'ye yüklenmekten öteye gidemiyorlar. DP'nin kullana kullana artık kirli bir sakız haline getirdiği "27 yıllık mazi", "halka sırtını çeviren idare", "tek parti zih-

niyeti'', yollu hafif olduğu kadar zayıf sloganlar hâlâ ağızlarda çığneniyor.

Yarın iş başına gelersen ne yapacaksın, Sayın Alican? Yarın Mecliste partin çoğunluğu kazanırsa nasıl bir yol tutacaksın, Sayın Pala Paşa? Bunu şimdiden bildirmezseniz, partilerinize sokulmak isteyen kuyrukların ileride sizi yakanızdan tutup atmayacaklarını nasıl düşünebiliyorsunuz? Sizlerin iyi niyetli iyi insanlar olduklarınızdan ben şüphe etmiyorum. Fakat sizler de bilirsiniz ki iyi niyetli iyi insan olmak, memlekete hizmet edebilmek için yetmez. Ayrıca belli bir düşünceye bağlanmak ve bunu iktidarda olsun, muhalefette olsun, cesaretle savunmak gerekir.

Sözün kısası, yeni bir hürriyet rejimini yürürlüğe koymak üzerinde bulunduğumuz şu günlerde partilerimiz o hürriyeti nasıl ve ne maksatla kullanacaklarını bilmiyor görünüyorlar.

Bu görünüşün arkasında bir gerçek payı varsa, onca zahmetle kurmaya çalıştığımız yeni hürriyet rejiminin de, ötekiler gibi kısa zamanda soysuzlaşacağından hiç şüphemiz olmasın.

11.6.1961

HEDEFİ HEP GÖZÖNÜNDE TUTACAKSIN

Bir devrimin, ne zaman başladığını herkes bilir; nasıl gelişeceğini ve ne zaman biteceğini kimse bilemez. Devrimi hedefine ulaştırmak için o hedefi açıkça ilân etmek yetmez. Ayrıca, bütün millî kuvvetleri bir araya toplayarak, dikkatleri dağıtmaksızın, bir an önce hedefe varmaya çalışmak da gerekir. Fizik denklemlerinde ‘‘ilk hız’’ın önemini inkâr edemeyiz. İlk hız yeteri kadar güçlü olmaz, ya da kısa zamanda gücünden düşerse problemin matematik çözümü de, değişen hıza göre, bizi yeni yeni

denklemler aramaya zorlar. Sosyal alanda böyle bir durum, devrimin çıkırından çıkması demektir. Bu, toplum hesabına bir büyük tehlikedir. Aralarındaki duygu ve düşünce ayırımı ne denli büyük olursa olsun, devletin yönetiminden sorumlu bulunan kişiler bu tehlike karşısında birleşerek, tehlike önleninceye değin her şeyi unutarak el ele vermek zorundadırlar.

27 Mayıs'tan beri bu nokta üzerinde biz çok durduk. Düşük iktidarın yüksek kadrosunu zararsız hale getirmekle devrim tamamlanmış sayılamayacağını, adına “nazik” de dense, “centilmen” de dense devrimin yine bir devrim olduğunu, hedefe varılınca dek gözlerimizi bir an ondan ayırmamak gerektiğini söyledik durduk.

Ne yazık ki kimi politikacılar 27 Mayıs'ı zamanla halife almaya başladılar. Uğruna yıllarca savaşılan zihniyet bir kenarda unutuldu. Unutulduğu için de o zihniyet yavaş yavaş kımıldamaya, aramızda yeniden boy göstermeye başladı. Partiler, Milli Birlik Komitesi'nin yanında sınıksız ona destek olacak yerde, sanki her şey olmuş bitmiş, memleket normal şartlara kavuşmuş gibi birbirlerine düştüler. Bu hal kimi partilerin iç kadrolarına değin buluştu. “Sen, ben” kavgaları, kişisel çekememezlikler pek önemli müesseselerimizi sarmaya yüz tuttu.

Biz göbeğimiz çatlayarak:

- Arkadaşlar birbirinizi bırakın. Yüzünüzü yarına çevirin. Dedikodudan ve adam çekiştirmeden ziyade düşünceye önem verin!

Dedikçe onlar daha çok birbirlerine düşüyorlar. Yeni kurulan partilerden birinin sözcüsü, evvelki günkü yazısında aklı sıra bize ders veriyor:

Bu iş Batıda da böyle olurmuş. Düşünceler ve ilkeler, programla halka bildirilmiş (bizimkiler gazetelere de birer nüsha göndermişler). Daha ne istemişiz? Vatandaş oyunu kazanmak

için elbette meydana çıkıp rakiplerini tenkid edecekler, hatta kötüleyeceklermiş. Bundan daha tabîî ne varmış?

Hay Batı gibi batmaz olasın! Kardeşim, o ne mantıktır öyle? Batıda bir ordunun soysuzlaşmış bir iktidarı devirip de millete: “Ey ahali hadi yeni partiler kurun. Eski minval üzere birbirinizi yiyin!” dediği ne zaman görülmüştür? Bizde de 27 Mayıs devrimcileri partilere bunu mu demişlerdir? Siz 27 Mayıs hareketinden bu manayı çıkarıyorsanız ne Atatürk Türkiyesini, ne de Batıyı anlamadığınıza lûtfen inanınız ve bugünden tezi yok hiç vakit kaybetmeksizin çağınızı öğrenmeye bakınız.

Batıda millet yararına bir devrim hareketi başarılırsa, milleti seven bütün aydınlar, her şeyden önce o devrimin başarısı uğruna gayret harcarlar. Bir süre parti çatışmaları bir yana bırakılır, bütün enerjiler bir araya toplanır ve bir an önce normal bir rejime varılmak istenir. Bu yolda birbiriyle en bağdaşmaz partiler bile işbirliğinden sakınmazlar. Normal rejime varıldıktan sonra da düşünceler ve prensipler basılı kâğıtlara sıralanıp halka ve gazetelere dağıtılmakla yetinilmez. Parti sözcüleri, her ağız açtıkları toplantıda, iktidara gelirlerse ne yapacaklarını ekonomik, sosyal ve siyasal politikalarının ne olacağını bıkmadan, usanmadan tekrar ederler. Hükûmete karşı yöneltilen tenkidler de hep bu açıdan ele alınır. Kişisel tartışmalar daima ikinci, üçüncü, beşinci plâna atılır, doğru olmadığı söylenen bir tutumun nasıl ve ne yolla düzeltilmesi gerektiği mutlaka belirtilir.

Bizim gecekondular partiler bu çok basit gerçekleri bir türlü öğrenemiyorlar. Öğrenemedikleri için de hemen her on, on beş yılda bir kafalarını taştan taşa çarpıyorlar. Aynı zamanda millete de yazık etmeseler “oh olsun!” der, hallerine bakıp güler, geçerdik.

Fakat bunu yapamıyoruz ve yapamayız. Onların hatası yüzünden dağdan yuvarlanan kayayı bir (Sisyphus) sabrı ile tekrar yerine koymaya çalışmak da bizim değişmez kaderimiz.

25.6.1961

KANUNLARIN RUHU

Yüksek Adalet Divanı önünde tanıklık ederken, bilimsel rütbesinden aldığı cesaretle kendi kendisine bir hakem, bir bilirkişi, bir yüksek otorite sıfatını yakıştıran Ali Fuat Başgil, düşük iktidar tarafından kurulan Tahkikat Komisyonu ile bu komisyona verilen yetkilerin 1924 Anayasasına aykırı bulunmadığını söyledi. Fetvasında yalnız başına kalmamak kaygusu ile de İstanbul Üniversitesi Rektörü Sıddık Sami Onar'ın ve CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün eskiden aynı tezi savunmuş olduklarını sözlerine ekledi.

Bilimsel rütbe bakımından üstün yerlere ulaşmış sayılı hukuk profesörlerimiz, o arada rektör Onar, dünkü gazetelerde çıkan demeçleriyle Ali Fuat Başgil'i yalanlamışlar, düşük iktidar tarafından alınan son tedbirlerin Anasayı açıkça ihlâl ettiğini belirtmişlerdir.

Yassıada davaları sona ermediği sürece, hangi şekilde olursa olsun bu davalara dair burada fikir yürütmemeye dikkat ediyorum. Fakat 27 Mayıs devriminin meşruluğuna inanmış bir yazar olarak, o meşruluğu gölgeye düşürebilecek bir davranış karşısında susmayı doğru bulmadım. Aslına bakarsanız, Başgil'in sözleri kendi ruh ve kafa yapısını olduğu gibi yansıtan samimî sözlerdi. Hukuku hayattan ayırmaz da bu sözleri içinde bulduğumuz şartlar açısından değerlendirirsek gerçek durumu daha iyi kavramış oluruz.

Başgil'i devrimlerden hoşlanmayan, gerici bir adam olarak biliriz. O, yazılılarıyla ve çalışmalarıyla öteden beri yurdumuzdaki ileri hamlelere karşı koyan, demokrasi parolası altında gericiğin propagandasını yapan ve bunu daha ziyade şekle ait bir hukuk düzeni içinde başarmak isteyen biridir. Çoğunluk dört kar mı istiyor? Çoğunluk Arap harflerinden yana mı? Çoğunluk şeriat hükümlerini mi yeğliyor? Çoğunluk hilâfeti mi özlemiş? Ça-

resiz boyun eğeceksiniz. Üstadın demokrasi anlayışı işte kısaca budur. Daha doğrusu bu demokrasi anlayışını yurdumuzda hâkim kılmakla üstad özlediği rejime kavuşmak hevesindedir.

Başgil'in mantığı ile düşüncecek olursak, mademki DP iktidarı Anayasayı ihlâl etmemiştir, o halde onu haksız yere düşüren bugünkü idare de gayrimeşru sayılmalıdır. Bu örtülü yargıya varırken Başgil'in en kuvvetli dayanağı 1924 Anayasası oluyor. O Anayasaya göre, Büyük Millet Meclisi kararlarıyla bu milletin giyimi, kuşamı değiştirilmiş, yaşayışına, diline ve geleneklerine değin her şeye dokunulmamış mı idi? Bir başka Büyük Millet Meclisi, aynı Anayasaya dayanarak bütün bunları ters yönden değiştirirse, bu son derece hukukî ve meşru bir davranış olmaz mı idi?

Mantığın sakatlığı asıl burada düğümlenmeye başlıyor. Şimdi soralım: Peki, 1924 Anayasası'nı kimler ve hangi şartlar altında yaratmışlardı? Bu Anayasa bir devrimden doğmuştu. Öyle bir devrim ki, baş sorumluların zamanın meşru idaresi "gıyaben" idama mahkûm emiş, buların katli vacip olduğuna dair Şeyhülislâmdan fetva çıkartmış, "tenkil" edilmeleri için üzerlerine silahlı kuvvetler göndermişti. 1924 Anayasası, o "isyancı"ların, o devrimcilerin eseridir. Bunlar Hilâfeti kaldırdılar, Saltanat Hükümetini devirdiler, devletin altı yüz yıllık hanedanını yurt dışına kovdular ve yeni bir Türkiyenin temellerini attılar. Bunu yaparken aynı zamanda bir yüksek adalet divanı kursalardı da orada kendisini tanık olarak dinlemek isteselerdi Başgil acaba ne derdi? Yukarıdan beri izlediğimiz mantığına göre, bu adam, geçen gün Yassıada'da yaptığı gibi düşük Saltanat rejimini savunmak ve başta Vahidettin ile vezirleri olmak üzere, yüzelliliklere varıncaya dek tüm suçluları masum, devrimcileri ise "gayrimeşru" göstermek zorunda değildi mi?

O halde gayrimeşru saydığı bir kurulun yaptığı 1924 Anayasasına sığınarak bugünkü sanıkları ne hakla savunabiliyor?

Başgil'in sözde kumazlığı şurada: Bir devrim eseri olan 1924

Anayasasının ancak devrim hizmetinde kullanılması gereken esenliğı var ya, gerektiğı zaman ondan kendi çıkarına yararlanmak, fırsatını buldu mu her türlü gericiliğı dilediğı tavizleri vermek. O Anayasa ile “kadını erkek, erkeğı kadın yapmaktan gayri her şeyin başarılabilceğini” tekrarlayıp durması bundandır.

Fakat, yağma yok üstat! Atatürk çocukları devrim ilkelerinin çiğnenmesine, lâf hokkabazlıkları arasında millî iradenin uyuşturulmasına fırsat vermeyecekler, görevini kötüye kullanan iktidarlara, gerekirse, işte böyle yakasından tutup atacaktlardır.

29.6.1961

SÖZ VE EYLEM

Devrimden sonra kurulan partilerin tutumunu incelerken geçen gün burada “Gecekondu partileri” diye bir deyim kullanmıştım. Bu söz ‘Öncü’ gazetesini yazarlarından Emil Galip Sandalcı’yı sinirlendirmiş. “Türk basınının temsilcilerinden biri olmakla geçindiğimi” iddia ederek, daha ziyade bir tabancaya benzeyen elindeki kalemi alnıma dayıyor. Kendi köşesinin duvarı dibinde bana sorduğı şu:

- Biz prensipsiz, programsız bir parti miyiz? Hangi ölçülerle YTP’nin bu sıfatlara hak kazandığını açıklayabilir misin?

Sayın Sandalcı’ya cevap vermeden önce ilkin, Türk basınının temsilcilerinden biri olarak “geçindiğim” iddiasını yalanlamak isterim. Ben sadece kendi kafamın temsilcisiyim. Kafam Türk basınıni temsil eder mi, etmez mi, ederse ne dereceye kadar eder? Bu, yazılarımin doğurduğu tepkilerle bir okurdan öbürüne, hatta bugünden yarına değışen kanılara bağılıdır. Sayın Sandalcı bende hiç bir temsilciler sıfatı görmeyebilir, fakat böyle “geçindiğim” iddiasını örtaya atamaz. Atarsa meslek ahlâkı yönünden doğru sayılmayan bir davranış olur bu..

Şimdi gelelim cevaba:

Siyasal partiler hakkında varacağımız yargılar, o partilerin yurt düzeyindeki genel davranışlarına sıkı sıkıya bağlıdır. Kâğıt üzerinde her partinin bir programı, bir tüzüğü ve bir takım ilkeleri yazılıdır. Çok kere bunlar güzel şeylerdir. DP'nin de göz kamaştırıcı, pırıl pırıl bir programı, insana güven duygusu aşılayan ilkeleri vardı. İktidara gelmeden önce DP kendi propagandasını bunlara dayanarak yürütüyordu. Sonradan her şeyin nasıl rafa kaldırıldığını Sayın Sandalcı'ya şimdi burada hatırlatmak herhalde gereksiz olmalıdır.

YTP'nin de kâğıt üzerinde iyi bir programı, hoş gidecek ilkeleri olabilir. Ne yazık ki genel davranışı ile bu parti sırf DP'den arta kaldığı sanılan oyları toplamak amacına bağlı görünüyor. Parti sözcülerinin sözlerini dinliyoruz, parti yazarlarının yazılarını okuyoruz: Edindiğimiz hep aynı izlenim oluyor. Teşkilât basamaklarında görev alan kimseler arasında düşük yönetime son dakikaya değin hizmet etmiş kuyruk bulunduğunu öğreniyoruz. Bundan ötürü olacak "kuyruk" deyimini YTP sorumlularını fena halde sinirlendiriyor. "Vatandaşları ikiye bölüyorsunuz!" parolası altında bu deyimini kullananlara ateş püskürtüyorlar. Oysa, bizim "kuyruk"tan kastımız elbette DP'nin adaklarına kapılıp vaktiyle bu partiye oy veren masum vatandaşlar değil, fakat çıkarı uğruna DP saflarında iş görmeyi meslek edinen profesyonel küçük politikacılarıdır. Sayıları belki elli altmış bini zor bulan bu takımı kendi sıfatı ile anmak 30 milyonluk Türk milletini nasıl ikiye bölmek sayılabilir? Ama o küçük politikacıları kazanmak uğruna türlü yollara başvurmak, bir bakıma düşük devrin zihniyetini hortlatmaya çalışmak anlamına gelebilir.

Yarayı biraz daha deşelim: YTP kurucularından Sayın Alican ilk devrim hükümetinde görev kabul etmiştir. Şu halde kendisi DP iktidarının gayrimeşru bir hale geldiğine inanmış olmalıdır. İnanıyor da ne yapıyor Alican? Ağzını açıp da son yılların kötülüklerini bir defacık halka anlattığı var mı? Din ve vicdan sömürücülüğü ile bu memlekette gerçek demokrasiye varılamaya-

cağını, oy avcılığı uğruna her şeyin mübah sayılamayacağını söylüyor mu. Geziye çıkan parti arkadaşları arasında cuma günü en kalabalık camileri seçip mabih sayılamayacağını söylüyor mu? Geziye çıkan parti arkadaşları arasında cuma günü en kalabalık camileri seçip gösteri namazına gidenlere “yapmayınız bunu?” diyor mu? Belki özel konuşmaları sırasında, yalnız Sayın Sandalcı’nın duyabileceği bir sesle bu konulara dokunduğu oluyordur. Ama vatandaş olarak biz ne Alican’dan, ne de öteki YTP ileri gelenlerinden beklediğimiz düşüncelerin açıklandığını duymuyoruz.

YTP’ce güdülen politika, tarihten son on yıllık ibret devri ni silmiş, atmış gibidir. Bütün saldırılar, tıpkı vaktiyle DP’lilerin yaptığı gibi 27 yıllık CHP yönetimine çevrilidir. Emil Galip Sandalcı bile -ki düşüklerden çok çekmiştir- yazılarında son devir yönetimine hiç dokunmamaya dikkat ediyor.

Bu gibi açık belirtilere bakarak kullandığımız “Gecekondu partileri” deyimini kimseyi sinirlendirmemelidir. Deyimden hoşlanmayanlar bize kızacak yerde partilerine bir çeki düzen vermeye çalışsalar daha iyi ederler.

2.7.1961

KİM İNANIR SANA?

Şu mantığa bakınız: Gelecek pazar günü yeni Anayasa tasarısı halk oyunu sunulacak ya, madem ki son söz vatandaşa düşüyor, tasarıya “evet” demek kadar “hayır” demek de onun hakkı olduğuna göre, bu işe dışarıdan karışmak ve “hayır” cılarına karşı cephe tutmak anti-demokratik bir davranış sayılırmış. Millî irade yeni Anayasa tasarısını geri çevirirse ne yapılacağı kanunda yazılı değil mi imiş? Millet bir Kurucu Meclis seçer, yeni Anayasayı ona hazırlatırmış. Biz ne demeye hayırcılığı kötülemeye çalışıyor muyuz? Beğeniyorsak Anayasayı övmekle yetinmeli, fakat beğenmeyenlere de ses çıkarmamalı imişiz.

Rejimin bir an önce normalleşmesi uğruna çırpınan ve yurttaş oyuna saygıdan başka bir duygu beslemeyen insanları millet gözünde “baskıcılar” gibi göstermek gayretindeki bu mantık tüm yakıştırma ve uydurma temellere dayandığı için her yanı ile çürüktür. Bir düşünceyi savunurken karşı düşünceyi kınamak suç olsa idi, yeryüzünde hiç bir siyasal tartışma yapmaya imkân bulunmamak gerekirdi. Millî iradenin belli bir yönde belirmesini bekleyenler ve özleyenler vatandaşı uyarmak için elbette gayret harcayacaklardır, onu ters yöne sürüklemek isteyenlere karşı savaşıacaklardır. Gelecek pazar günü millet kendi kaderini kendi eliyle çezecek, Anayasa hakkındaki düşüncesini serbestçe açıklayacaktır. Uzun emekler sonunda tasarımı hazırlayan bugünkü geçici devrim rejimi, onu halk oyuna sunmakla, hem halka karşı, beslediğimiz saygı duygusunu, hem de toplumca yüreğimizde taşıdığımız hukuk devleti özlemini açığa vurmuş oluyor. Bu davranışı ile devrim idaresi şüphesiz ezici vatandaş çoğunluğunun isteklerini gerçekleştirmektedir.

En uzak yurt köşelerine kadar giderek yeni anayasaya niçin “evet” denmesi gerektiğini anlatan sözcülerin asıl amacı, parti ayırımı gözetmeksizin bütün vatandaşları karanlık ve gizli yeraltı kımıldanmamalarına karşı uyarmaktır. Çünkü anayasanan halkça onaylanmasına engel olmaya çalışanlar bunun nedenini açıkça söylemekten çekiniyorlar. Açık konuşmalar ve meselâ “Bu anayasa hürriyetleri teminata bağlayamadı”, “Bu anayasa serbest teşebbüse imkân bırakmıyor” gibi konular üzerinde dursalar da “Şundan, şundan ötürü bu kanuna menfî oy kullanınız!” deseler kendileriyle tartışmaya girişmek, bu tartışmayı da propaganda yasağı gününe değin yürütmek mümkün olabilirdi.

Fakat “hayırcılar”ın tuttuğu yol bu değil. Onlar gazeteslerinde kem küm ediyorlar. Radyoda imâlî konuşuyorlar, açık toplantılarda her mânaya gelebilecek lâstikli lâflar ediyorlar. El altından ve gizliden gizliye yaptıkları ise mümkün olduğu kadar fazla sayıda vatandaş kandırarak gelecek pazar günü halk oyununu aksatmaya çalışmak.

Ümitleri de şu: anayasa tasarısı reddedilirse yeni bir Kurucu Meclis seçilecek, geçici yönetim en az bir yıl daha sürecek, yurdumuzun ekonomik ve siyasal gidişi en az bir yıl daha istikrara kavuşamayacak. O arada kimbilir, karşı ihtilâl mi olur, hükümete sızma mı olur, bir punduna getirip belki devlet yönetimini ele geçirirler, bildiklerini okurlar.

Bunu açıktan açığa söyleyemeyecekleri için de âsapları bozuluyor, dişlerini gıcırdatarak “evet”cilere saldırıyorlar. Kullandıkları mantık sisteminin çürüklüğü bundan olsa gerektir.

6.7.1961

SÖZ ULUSUN OLACAK

Anayasa tasarısı üç gün sonra halk oyuna sunuluyor. Dün gece yarısından başlayarak bu konu üzerinde artık herhangi bir propaganda yapılamaz. Vatandaşın kendi vicdanı ile başbaşa kalarak özgür bir yargıya varabilmesi için kanun böyle bir yasak koymuştur. İyi de etmiştir.

Şimdi aydınlara düşen görev, pazar günü mümkün olduğu kadar fazla sayıda vatandaşın sandık başlarına giderek oylamaya katılmasını sağlamaktır. Millî egemenlik ülküsüne karşı milletçe beslediğimiz sıracak duyguileri açığa vruması bakımından bu, önemli bir noktadır.

Gerçi referandum seçim demek değildir. Pazar günkü oylamada şu parti mi, yoksa bu parti mi iktidara gelecek diye insana heyecan veren bir yarışma söz konusu olmayacaktır. Ayrıca, hemen bütün siyasal partiler anayasa tasarısını benimsemişler, kampanya süresince tasarı hakkında olumlu bir çaba göstermişlerdir. Bu şartlar altında, anayasanın nasıl olsa büyük bir çoğunlukla onaylanacağını düşünen, sandık başına gidip oy vermeyi lüzumsuz bir zahmet sayan vatandaşlar bulunabilir.

Bu, doğru bir düşünce sayılamaz. Oylamaya katılış oranı dü-

şük olursa, hem Türkiye'yi sevmeyen dış düşmanlar, hem de devrim rejimine dış bileyen iç düşmanlar, derhal bu durumdan yararlanmak isteyecekler, yurdumuzda bir hukuk devleti kurulmasını daha başlangıçta sarsmaya çalışacaklardır. Bunlar, neler diyebilirler? Örneğin:

- Türk vatandaşları, millî kaderin bu yılla çizilmesini hoş görmüyor. Halk, eski devrin özlemini çekiyor ve yeni kurulacak yönetimi benimsemiyor.

Diyebilirler. Daha başka, daha tehlikeli sloganlar da uydurup söyleyebilirler. Onun için şehirlerde oturan vatandaşlar, bütün yurt düzeyinde güneşli ve sıcak geçeceğini tahmin ettiğimiz şu pazar günü, çoluk çocuk sayfiye yerlerine gitmeden önce millî görevlerini hatırlamalı ve ister. “Evet”, ister “Hayır” inançları ne yolda ise kayıtlı bulundukları sandığa uğrayarak oylarını kullanmalıdırlar. Bu uğurda bütün okurlarımı; dostlarını, hısım ve akrakbalarını, komşularını uyarmaya çağırıyorum. Referandumun sonucu kadar, belki daha da ziyade referanduma katılım sayısı önemlidir. Bu, kendi kaderimize karşı milletçe gösterdiğimiz ilginin bir ölçüsü olacaktır.

Köylü vatandaşların durumu üzerinde de ayrıca durulmaya değer. Temmuz ayı içindeyiz. Bir çok yurt bölgelerinde hasat mevsimi başlamıştır. Çiftçilerimiz tarlalarında günün erken saatlerinden güneş batana değin kan tere bulanarak çalışıyorlar. Bir yıllık emeklerini tam gerçekleştireceği bir sırada her dakika onlar için bir değer taşır. Bu itibarla köylü vatandaşın, şehirli gibi pazar keyfinden değil de, çalışma zamanından ayıracağı bir kaç saat elbette daha büyük bir fedakârlık sayılsa yeridir.

Fakat aslını ararsanız, üç gün sonra bizi bekleyen büyük görev, milletimizin kaderi ile beraber, teker teker her birimizin kaderi ile de yakından ilgilidir. Pazar günü sandık başına gitmeğe üşenenler, yarın normal rejim kurulduğu zaman, vatandaşlık haklarını biraz da sadaka gibi ele geçirmiş olmak durumunda kalmayacaklar mıdır?

Özlediğimiz hürriyetleri sağlama bağlarken bu işi alınımızın teri ile başardığımıza inanmalıyız. Bunun için de sandık başına kadar zahmet etmeye değer.

22.7.1961

RODAJ DEVRİNE DİKKAT

Fabrikadan yeni çıkmış bir otomobili hemen bütün yeteneklerini ile kullanamazsınız. Normal hale gelinceye dek onu fazla sarsmamak, motoru yormamak gerekir. Bir kaç bin kilometrelik bu alıştırmaya şoförler “rodage” devri derler. Ancak o safha açıldıktan sonradır ki otomobil, modeline uygun ve kataloglarda belirtilen teknik vasıflarına kavuşmuş olur. Ekip halinde çalışan endüstri tesislerinde ve sanat kollarında da böyledir. Yeni bir fabrika kurulur. Tam verimi ile işleyene değin bir sürü aksamalar, sürçmeler olur. Direktörler ve teknisyenler bunları dikkatle inceler, düzeltilmesi çarelerini elbirliği ile araştırırlar. Tam randımanına kavuşmadan bir fabrikanın “rodage”’ı aylarca uzayabilir. Yeni sahneye konan bir tiyatro piyesi daha önce pek çok kere prova edildiği halde, ilk temside hemen kendini bulup yerine oturmaz. Rejisör ve oyuncuların anlayış gücüne göre, onun da az çok bir “rodage”’ı olacaktır. Bu alıştırma, mı ısındırma mı, ne dersiniz deyiniz, “rodage” safhasının büyük önemini her halde inkâr edemezsiniz. Fabrikadan yeni çıkmış bir otomobile kurulur kurulmaz gaza basıp son süratle motora yüklenirseniz, isterse dünyanın en tanınmış markası olsun, arabayı hırpalarsınız, gücünden düşürür belki de artık islah kabul etmez derecede zedellersiniz. Yeni işletmeye açılan bir fabrikanın çeşitli aksaklıkları üzerinde durup onları sabırla ve dikkatle gidermeye çalışacak yerde, hemen ilk günden tam randıman almaya kalkışırsanız, işi daha başlangıçta mahvedebilirsiniz. Yeni sahneye konan tiyatro piyesinin ilk temsillerinde görülebilecek pürüzlere re-

jisör önem vermedi mi, bu bir deha eseri de olsa, başarısızlığa uğrayıp gümbe gidebilir.

Anayasanın onaylanmasından sonra yaptığı ilk basın toplantısında gelecek politika hayatımıza dair Sayın İnönü'nün söylediklerini okurken işte bu "rodage" örneği gözlerimin önünde canlandı. "Teknikte, endüstride, sanatta rodage oluyor da politikada neden olmasın?" diye düşündüm.

Gerçi İnönü sözlerinde pek iyimser bir dil kullanıyor. Yeni anayasamızın her bakımdan ileri ve yapıcı bir eser olduğunu öne sürerek millete yararlı olacağı tezini savunuyor. Ancak, ben bu iyimserliği deneme ile belirlemiş köklü bir inançtan ziyade yarına uzanan tatlı bir umudu, bir dileğe benzettim. Çünkü Sayın İnönü de, sözleri arasında, vatandaşın huzura olan ihtiyacını dile getirmekte ve bu huzuru gerçekleştirme şartlarını anayasa hükümlerinden ziyade partiler üst kademelerine hâkim olmasını istediği karşılıklı anlayış ve hoş görürlük havasına bağlamaktadır.

Bu şüphesiz doğru, fakat o nispette de uygulanması güç bir düşüncedir. On beş yıl boyunca gitgide soysuzlaşan demokrasi denemesi yurdumuzda pek kötü izler bırakmıştır. Bugün iktidar uğruna seçim savaşına hazırlananlar arasında pek azı özgürlük kavramını Batılı anlamı ile değerlendirmekte, pek azı ulusun gerçek çıkarını kendi partisinin çıkarından üstün tutmaktadır. Anayasada bir yer olarak güvenliğe kavuşturulan Atatürk ilkelelerini benimsediklerine dair yeni partilerden kaçış şimdiye dek iki çift lâf etti? Çöken idarenin taşıdığı zihniyetle bu memlekete ancak kötülük edilebileceğini bunlardan hangisi yüksek sesle açıklayabildi? Yeni partili deyimi de yanlış! Buralarda rastladığımız çehrelerden şöyle hatırladıklarımız yıllar yılı politika piyasasında çeşitli etkiler altında göre göre usandırdığımız tipler değil mi?

Tartışma sınırı ile düşmanlık sınırını birbirinden ayırt edecek, vatandaşlık kavramını partizanlık kavramının üstünde bilecek ve bu bilginin inancı ile ulus hizmetinde çalışacak sahici yeni partiler nerede?

Anayasamızda politikacıları doğru rotayailetici temel hükümler gerçi yeteri kadar var. Fakat öyle anlaşılıyor ki bu anayasanın “rodage”i oldukça uzun sürecektir. Atatürkçü aydınlar bir süre devamlı tetikte bulunmalıdırlar. Eseri daha başlangıçta zedelemekten sakınlım.

24.8.1961

BİRAZ DÜŞÜNSELER

Devlet ve hükümet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel geçen akşam Florya Köşkü’nde gazetecilerle konuşurken “Demokrat Parti’nin memlekete yaptığı en büyük kötülüklerden biri orduyu ihtilâl zorlaması olmuştur” dedi. 27 Mayıs hareketinde görev almış bir çok komutanlardan da benzer sözler dinlediğimiz için yukarıki düşüncüyü ordumuzun tüm benimsediğimizi göğsümüzü gere gere söyleyebiliriz.

Türk ordusu, beğenmediği bir hükümeti devirip kendi keyfine göre bir başka hükümet kurmak ereği ile ayaklanmamıştır. Türk ordusu, gericilik yarışında uçurumun tâ yanına varıldığı, yönetiminde meşruluk dışına çıkıldığı ve millî irade hiç sayılarak anayasa ilkeleri temelinden çığnendiği için son çare olarak varlığını ortaya atmış, Cumhuriyeti kurtarmak amacı ile harekete geçmiştir.

Bugün yurdumuzu yeni diktatörlük serüvenlerine karşı koruyacak en büyük güven, Türk ordusunun ilk gündenberi politika dışı kalmak hususunda gösterdiği açık eğilimlerdir. Millî Birlik Komitesi bu maksatla kurulmuş, sivil hükümet bu maksatla işbaşına getirilmiş, Kurucu Meclis bu maksatla seçilmiş anayasa bu maksatla hazırlanıp halkoyuna sunulmuş, nihayet, 15 Ekim seçimleriyle geçici yönetimin son bulmasına bu maksatla karar verilmiştir.

27 Mayıs devrimcileri bu asîl kararlarını şimdiye değin tür-

l  engelleri yenerek başarı ile yürütmüşlerdir. Şimdiden sonra da aynı gayretle çalışarak Atatürk rejimini hep özlediğimiz normal gelişme düzeyine kavuőturacaklarını umuyoruz.

Bu arada gönül isterdi ki bütün siyasi partilerimiz gerçek yardımcılar olarak devrim yönetiminin yanibaőında yer alsınlar ve hiçbir art düşünceye kapılmayarak canla baőla rejimini normalleőtirme çalışmalarına katılsınlar. Bu konuda, özellikle yeni kurulan partilerin iyi bir yol tuttukları söylenemez. Tersine, devrim yönetiminin temiz niyetlerine çelme takmak isteyen en karanlık gayretlere daha ziyade bu yeni partilerin saflarında rastlanmaktadır.

Hiçbir siyasi kurulun tüm varlığını su landırmak aklımızdan geçmez. İyi ve kötü niyetli insanlar her toplulukta serpiőtirme bulunabilir. Yeni kurulan partilerin sorumluları arasında da memleketin yükselmesini amaç bilen temiz yürekli vatandaşlar bulunduğuna eminiz. Fakat oy kaygusu  Ğruna bu vatandaşların zaman zaman yanlış yollara saptıklarını, sağduyuya aykırı söz ve davranışlardan kendilerini alamadıklarını da görüp duruyoruz. Gerçi, ancak seçimle işbaşına geline demokratik rejimlerde oy kaygusunu bütün bütün hiç saymaya imkân yoktur. Bu hususta gerektiği zaman derece derece bir takım t vizlere giriőildiĐi, tutulmayacak vaatlere kalkıőıldıĐı da görülür.

Yeni partilerin temmuz kadrosunu yanıltan da bu oy toplama kaygusu olmalıdır. Liderler şöyle düőünebilirler: Yurdumuzda partisiz kalmış ő  kadar vatandaş var. Geleneklerine sayĐi göstermek, gönüllerini almak suretiyle bunların oylarını kazanıp g  lenebiliriz. Sonra, yavaş yavaş onlara kendi fikirlerimizi aőılarız.

Ne var ki, yeni partilere sızan düşük kuyrukları da aynı taktiği liderlere karşı kullanmakta, onlara alkıő tutup başlarından ek-sik olmamalarını dilerken, yarın ilk firsatta onları nasıl devireceklerini hesaplamaktadırlar.

Yeni partilerin davranışı bu bakımdan insanı düőündürüyor. Hayrete değer bulduğumuz bir nokta, iyi, ya da kötü niyetli olsun,

sorumlu partilerin bu davranışlarıyla yurdumuzda kurulmasını özlediğimiz normal rejimi geciktirmekten gayrı bir sonuç elde edemeyeceklerini bir türlü anlayamamalarıdır. Farz ediniz ki kuyruklar seçmen vatandaşı kandırdılar da yarın istedikleri ekibi iktidara getirdiler. Bu takdirde ne olacaktı? Düşük devir bütün haşmetli ile antidemokratik ve gerici icraatına bıraktığı noktadan devam etmek imkânına mı kavuşacaktır? O zaman 27 Mayıs'ı yaratanlardan hesap sorulmak mı gerekecektir? Cumhuriyeti kurtarmak, onu serbest seçimler sonunda işbaşına gelecek iktidara devretmek amacı ile kelleyi koltuğa alanlar ve onların temsilcisi oldukları ordu, Cumhuriyetin bir daha boğazlanmasına seyirci kalabilirler mi? Böyle bir düşünce akla ve mantığa sığar mı?

Kendilerini bu gibi hayallere kaptıranlara tavsiye ederiz: Biraz realist olsunlar ve 27 Mayıs'tan beri yurdumuzda olan biteni tahlil süzgecinden geçirmek zahmetine katlansınlar. O zaman milleti Atatürk'ün çizdiği yolun dışına sürüklemek isteyenlerin daima hüsrana uğrayacaklarını anlayacaklar ve belki doğru yolu bulmak imkânına kavuşacaklardır.

13.9.1961

YENİ YAPI, YENİ ZİHNİYET

Siyasal tarihimizin en nazik haftalarını yaşadığımızı acaba hepimiz gereği gibi fark edebiliyor muyuz? Bir yanda çöken bir yapının enkazını kaldırırken aynı zamanda yeni kurduğumuz bir başka yapıya (ilk adımlarımızı atarak) geçmek durumundayız. Temellerinden çatısına kadar bu yeni yapıyı şu bir buçuk yıl içinde biz kurduk. Eskisine kıyasla daha sağlam, daha kullanışlı, daha dayanıklı olması için elimizden geleni yaptık. Fakat itiraf edelim ki kullandığımız malzeme de o malzemeyi işleyen ustalar da, hatta yapının plânını çizen mimarlar da hep aynıdır. Yani çöken yapı gibi yenisini de bu memleketin çocukları meydana getirmiş-

tir. Onun içinde beraberce yaşamak durumunda olanlar da yine bu memleketin çocuklarıdır.

Şu halde yeni yapının kapısını (bismillâh) deyip açarkensadece onun sağlamlığına güvenmek bizi yeni çöküntülerden kurtarabilecek bir davranış sayılmasa gerektir. İçeri girer girmez hep beraber hora tepmeye başlar, kapıları yumruklar, camı çerçeveyi indirir, tavandaki avizelere asılır, çatı arasına çiş eder ve kibrit çakıpsalondaki tül perdelerin önünde birbirimize tartışmaya kalkarsak, hiç şüphemiz olmasın, pırıl pırıl kurduğumuz yeni yapıyı kısa zamanda bir enkaz yığını haline getiriveririz.

Rejim, devletin yönetimini düzenleyen bir çerçevedir. Onu insanlar yapar ve insanlar kullanır. Yapılış ne denli ustaca olursa olsun, kullanma zihniyeti değişmedikçe, rejimden millete fayda ummak boşunadır.

Bu itibarla önümüzdeki haftalar boyunca sorumlu politikacılarımıza büyük ödevler düşüyor. Yuvarlak Masa Antlaşması'nı imzalamakla bunlar gerçi eski felâketlerden ders aldıkları ümidini bizde uyandırmışlardır. Fakat dediğimiz gibi, yaşadığımız anın nezaketi bir güzel jestle yetinmemize elvermemektedir... En büyüğünden en küçüğüne kadar bütün politikacılar, şu seçim öncesi ve seçim sonrası günlerinde omuzlarına binen sorum yükünün ağırlığını iyi ölçmeliler ve onu başkalarının sırtına boca etmeden taşıma fedakârlığına katlanmalıdırlar.

Çöken yapı, bir davranış hatasına, bir iz'an kıtlığına, bir sorum şuursuzluğuna kurban gitmişti. Yeni yapıya yepyeni bir zihniyetle yerleşmek gerektiğini politikacılarımız artık anlamalı ve bugünden tezi yok, anladıklarını da millete göstermelidirler.

Unutmayalım ki millete mal etmeye çalıştığımız bu yapı milletin olabilmek için, her şeyden önce politikacının mülkiyetinden çıkmalıdır. Bizde şimdiye değin bu düşünce hep tersine işlemiştir. Politikacı kendini rejimin de, milletin de sahibi bilmiş, halka hizmet edecek yerde daima halkı hizmetine almaya bakmıştır. Tek parti devrinde şefin gözüne girmek, vatandaşın sırtı-

na oturup keyif çatmak için yeter bir gayret sayılırdı. Çok partili hayata geçtikten sonra buna bir de halkı kandırmak gayreti eklendi. Seçim sıralarında paçaları sıvıyacak, oy toplamak uğruna ağzına geleni söyleyecek, daldan dala atlayarak olur olmaz bir sürü vaatlerde bulunacaksın. İllâ ki seçilesin. Seçildikten sonra dört yıl artık rahatsın. Gelecek seçimde ise Allah kerim.

Bu zihniyet mutlaka değişmelidir. Seçmen karşısında propagandaya çıkan politikacılar, kendilerinden ziyaret bir fikrin, bir ilkenin propagandasını yapmaktan sorumlu bulunduklarını iyi bilmelidirler. Dünyada halkın fedakârlığı olmaksızın kalkınan ve gelişen bir tek memleket gösterilemez. Bu itibarla seçmene bol keseden ucuzluk, bolluk, rahatlık vaat eden politikacı düpedüz yalan söylüyor demektir. Hele Türkiye gibi her bakımdan geri kalmış, çalışma temposu düşük bir ülkede vatandaş karşısına ancak sosyal adalet ilkelerine uygun bir iş programıyla çıkılmalı ve bu programın da daha ziyade vatandaş gayreti ile gerçekleştirileceğini anlatmalıdır.

Politikacılarımız kendi öz çıkarlarını bu sefer de arka plâna atamazlarsa, yeni yapının eskisinden hiç de daha dayanıklı olmadığını göreceğizdir.

15.10.1961

SELAM SANA ŞANLI ORDU

Bugün yapılacak seçimler sonunda hangi parti kazanırsa kazansız, bir buçuk yıldır millî kaderimizi elinde tutan devrim idaresi sona erecek, işbaşındaki geçici iktidar yerini yeni rejime devrederek, Atatürk'ün deyişi ile, sine-yi millet'e çekilecektir.

Bunu yapacak olanlar, gerçekten milletin bağrından kopmuş, milletin nefsi kadar millete bağlı, Türk ordusunun aziz temsilcileridir. Bunları adlarıyla saymak, 27 Mayıs devrimini başaranlar ve yurdumuzda Atatürk ilkelerine uygun hürriyetçi bir halk

yönetimi kurmak uğruna and içtikten sonra verdiği sözü yerine getirenler şu, şu, şu vatandaşlardır demek, herhalde yersiz bir gayretkeşlik sayılmalıdır. 27 Mayıs'ı Türk milletinin zinde kuvvetleri hazırlamış, bu kuvvetlerin en zindesi olan kahraman ordumuz da bu devrimi başarı ile yürütüp bizi bugüne ulaştırmıştır.

İlk zamanlar, tüm hür dünyayı hayran bırakan 27 Mayıs hareketi kısa bir süre içinde ortalıkta bir takım şüpheler uyanmasına yol açmış, politika yorumcularını uzun uzun düşündürür olmuştur. Bir askerî devrimle işbaşına geçenlerin kendi istekleriyle kısa zamanda serbest seçimlere başvurup iktidarı sivil yönetime devrettiği, tarihte pek görülmemiş, duyulmuş bir şey değildi. Nerede bir askerî hükümet darbesi olmuşsa, orada birkaç komutan devlet yönetimini ele geçermiş ve çok defa rakipleri tarafından yuvarlanıncaya dek yerlerinde kalmışlardı. Bu, öylesine genelleşmiş bir kural idi ki hükümet deviren siviller bile prestijlerini halka kabul ettirmek, otoritelerini güçlendirmek için üniforma giyerler, böylece seçimsiz iktidarda kalmanın bir nevi gerekçesini sırtlarında taşımaya dikkat ederlerdi. Son otuz yıllık dünya tarihinde nice çavuşların kendilerini general ve mareşal ilân edip kurdukları dikta rejimlerini sürdürmeye çalıştıklarını görmedik mi?

Bu bakımdan 27 Mayıs devrimini kim politika yorumcuları yirminci yüzyıl tarihinde benzerine rastlanmaz bir olay gibi görecektir. Bunlar, çağdaş Türk tarihinin akış yönünü yakından izleyemeyen basit görüşlü kimselerdir. Çağdaş Türk tarihine dikkatle bakanlar, nice başı bozukların generalliğe özendiği bir dünyada soysuzlaşmış bir saltanat rejimine isyan eden bir Türk komutanının, sırtındaki general apoletlerini kendi eliyle sökerek miletelle kucaklaştığını görecektir ve o zaman, 27 Mayıs devrimini başaran Türk ordusunun neden devlet yönetimini bir an önce ulusal idareye devretmek kararında samimî olduğunu anlayacaklardır.

Cumhuriyet Ordusu Atatürk'ün yetiştirdiği, Atatürk ilkelelerine bağlı, Atatürk'ün izinde varlığını millete adanmış bir ordudur. Kişisel hırsları ezmek, içeriden ve dışarıdan gelecek her tür-

l  tehlikelere karşı Cumhuriyeti korumak bu ordunun şaşmaz görevdir. 27 Mayıs'ta kesin ve belli bir amaçla harekete geçen Türk Ordusu temsilcileri, işte bundan ötürüdür ki en kısa zamanda millî hedefe varmak için hiçbir gayreti esirgememişler, sonsuz g      leri aşarak 15 Ekim'i hazırlamışlardır.

şerefl  evl tlar yla Türk milleti daima  v necektir.

22.10.1961

ONSUZ OLMAZ

Yurdumuzda gerçek demokrasiyi ancak sımsıkı Atatürk ilkelerine sarılarak kurabileceimize dair öteden beri sarsılmaz bir inanç taşırım. Bir çoğumuzun bir şekil meselesinden ibaret sandığı bu rejim aslında bir uygarlık davasıdır. Sosyal siyasal, ekonomik görüşlerimiz arasında ne denli aykırılıklar olsa da, hepimiz bir takım temel ilkeleri birlikte benimsemiş bulunmalıyız ki bir araya gelip de tartıştığımız zaman az çok olumlu bir sonuca varmak imkânından söz edilebilsin. Vatandaşların kimi liberal, kimi milliyetçi, kimi sosyalist eğilimli olabilir. Fakat bunların hepsi fikir ve vicdan hürriyetini aynı açıdan ele almıyor, layiklik kavramına aynı anlamı vremiyor, ferde ait hak ve hürriyetlere aynı saygıyı göstermiyorsa, yurdumuzda demokratik bir düzenin kurulabilece ine, hele başarı ile y r tebilece ine nasıl inanabiliriz?

Atatürk devrimleri dediğimiz büyük eser, işte bizi  a daş uygarlığın bu  n şartlarına kavuşturmak amacını güdüyordu. 1946 yılından beri Türkiye'de kurulan her partinin  zler g r nd   hürriyet rejimini kurup yürütebilmek için bu partiler Atatürk ilkelerini ortaklaşa kendilerine mal etmek durumunda idiler. Yazık ki durum her zaman l fta kalmış, "gördükleri lüzum üzerine" arada bir Atatürk'e hayranlıktan söz açan politikacılar, iş oy toplamaya geldi mi, çoğunlukla devrim ilkelerine sırt çevirmişlerdir.

Böyle olunca, onaltı yıl içinde biz demokrasiyi onaltı metre ileri götürememiş, üstelik Atatürk'ün büyük eserini her yanından delik deşik etmişizdir.

27 Mayıs hareketi yapıldı, ne oldu? Atatürk'e yürekten bağlı Türk Silâhlı Kuvvetleri düşük devri tasfiye etmek, yurdumuzu en kısa zamanda gerçek hürriyet rejimine kavuşturmak amacı ile gerekli bulduğu bütün tedbirlere başvurdu. Bilim adamları, meslek temsilcileri ile işbirliği yapıldığı. Kurucu Meclis toplandı. Çağdaş uygarlık zihniyetine uygun bir anayasa tasarısı hazırlandı. Millet buna çoğunlukla evet dedi. Bir devrim hareketinden bu kadar kısa bir zaman sonra dünyanın hiçbir yerinde görülmedik dürüst ve serbest seçimler yapıldı. Seçim propagandaları sırasında adaylar ve partililer tam bir hürriyet havası içinde diledikleri gibi konuştular. Atatürk ilkelerine hücum edenler, düşük devri göklere çıkaranlar, îmalî sözlerle ya da açıkça 27 Mayıs hareketini lekelemeye çalışanlar oldu. Seçim sonunda hiçbir partinin tek başına hükümet kuramayacağı bir parlâmento meydana geldi.

İmdi, ne görüyoruz? Demokrasiyi kurtaracak olan davranış, her biri azınlıkta kalan partilerin bir araya gelerek aralarında bir karma hükümet kombinezonu yaratmaya çalışmak iken bu tedbire başvurmak isteyen hemen yok gibi. İçlerinde en inatçıları da Atatürk ilkelerine dış bileyen gericiler ve demogoglar. Bunlar karşılarındaki çoğunluğu hiçe sayıyor ve hükümet kurma güçlüklerini gözönünde tutarak her türlü işbirliği tekliflerine karşı direniyorlar. Gerçek demokrasi kurallarına göre, Millet Meclisi'ne bir tek üye ile katılan bir partiye bile orada söz hakkı tanınmak gerekirken bunlar kendi azınlıklarını millî irade gibi göstermekten çekinmiyorlar. Ya Tanrı korusun bir gün Meclis'e yarıdan bir fazla çoğunlukla gelirlerse ne yapacaklar? Ne yapacaklarını anlamak için 27 Mayıs öncesinin henüz unutulmayan buhranlı günlerini hatırlamak yeter sanırım.

29.10.1961

ATATÜRK'E DÖNÜŞ!

Cumhuriyetin şu otuz sekizinci yıldönümünde, sorarsanız, yurdumuzda, Atatürkçü olmayan bir tek vatandaş bulamazsınız. Klâsik hürriyet sevdalılarından her biri birer Atatürkçüdür. Devrim rejimine dış bileyen bütün gericiler, yobazlar ve ırkçılar Atatürkçü'dür, çıkarı uğruna Atatürk ilkelerine karşı köy meydanlarında nutuk çeken oy avcıları da Atatürkçüdür. Düşük yönetim zamanında, hiç değlise azılı rejim düşmanları ile halk dalkavukları kendi hüviyetlerini gizlemeye artık lüzum görmez olmuşlardı. 27 Mayıs'tan beri bu hal ortadan kalkmıştı. Ordunun heybeti karşısında her sıkışan "Atatürkçüyüm!" diye feryadı koparmakta, sonra sinsi sinsi yine bildiğini okumaktadır.

Aslına bakarsanız biz 1938 yılından beri Atatürksüz yaşamaktayız. Büyük kurtarıcıyı yitirdiğimizin ertesı günü "Sen ölmedin! Ebediyen kalbimizde yaşıyacaksın! Yurdumuz, senin ilkelerine dayanarak yükselecek!" gibilerden basmakalıp mersiyele döktürmüştük, ya, meğer o zaman biz farkında olmayarak Atatürk'le beraber Atatürkçülüğü de Etnoğrafya Müzesi'nin soğuk mermerleri altına gömmüşüz.

Bu satırları yazarken yurdumuzda gerçekten bir tek Atatürkçü kalmadı, Atatürkçülük tarihe karıştı, demek istemiyorum. Yurdumuzda çok şükür bir hayli Atatürkçü yetişiyor. Bunlar, gerektiğinde soysuzlaşmış idareleri devirecek kadar da güçlü. Ama ne var ki, tâ Kurtuluş Savaşı günlerinden beri ilkin milleti zafere ulaştıran, sonra da toplumu yoğuran, çağdaş medeniyet yolunda onbeş yıl boyunca ona muazzam hamleler yaptıran Atatürkçü ruh, devletin başından çekilmiş, bir yerlere uçmuş gibidir. Atatürkçülük ruhunun gerçekten devlete hâkim olduğu onbeş yıl içnide aştığımız merhaleleri bir düşününüz. Bir de şu son on altı yıldır içinde çalkalandığımız kördögüşünü gözönüne getiriniz.

- Atatürk devrimlerinin son varacağı çok partili demokrasidir. Bir kez o sistemi kurarsak, daha hızlı kalkınır, yurdumuzu çağdaş uygarlığa daha çabuk ulaştırırız!

Dedik. Ne oldu? Çok partili demokrasi yerine yurttaşları birbirine düşman iki safa böldük. Kolay yaşama hayalleri ile memlekette tembelliğe, nüfuz suiistimallerine, adamkayırmalara prim verdik. İlerlemenin şartlarını gericilikte, kalkınmanın tılsımını yalancılıkta aradık.

27 Mayıs hareketi, gerçek Atatürkçülüğe, bir dönüş hamlesi olarak karşımıza çıktı. Devrim ilkelerine candan vatandaşların yüreğine tamsu serpiliyordu ki, karanlık kuvvetler bu iyi niyetli harekete karşı el altından cephe almanın yolunu buldular. Gizli, açık her türlü propagandaya başvurarak, sıkışınca Atatürkçülük maskesini de takınmaktan çekinmeksizin Atatürkçülüğün devlet düzeni üzerine hâkim bir fikir halinde yerleşmesini önlemeye çalıştılar.

Şimdi son derece dürüst ve hür seçimler sonunda hiçbir partinin tek başına iktidara geçemeyeceği bir Büyük Millet Meclisi kurulmuştur. Kısa zamanda yurdumuzu huzura ve refaha kavuşturmasını beklediğimiz bu Meclis, üç gündür henüz Başbakanlık Divanı kavgalarıyla didişmektedir. Daha sonra Cumhurbaşkanı bir Başbakan bulacak, bu Başbakan bir hükümet kuracak, hükümet Meclis'ten güvenoyu alacak ve her biri başlıbaşına meydana savaşı azametinde olan yurt davalarını çözmeye koyulacak!

Dört parti arasında nasıl bir anlaşma kombinezonu bulmalı ki uzunca ömürlü ve iş görebilir bir hükümet kurulsun? diyeceksiniz.

Bence Türkiye hesabına çözüm bekleyen asıl problem bu değildir. Bir, iki, üç hatta dört parti aralarında uyuşur, ya da uyuşamazlar; hiç önemi yok. 1928 yılında uçup giden Atatürkçülük zihniyetine yeniden kavuşabilecek miyiz? Mesele burada. Çünkü bu sefer de onu bulamazsak halimiz gerçekten kötüdür.

Cumhuriyetimizin otuzsekizinci yıldönümü milletimize hayırlı olsun!

4.11.1961

GÖZLER ORAYA ÇEVİRİLİ

Hükümet kurmaktan başka meselesi kalmayan bir millet olsaydık, içinde yaşadığımız şu günleri gazetecilik yönünden biz de pek ilginç sayar, kararsız durumun uzayıp gitmesinde belki hiçbir sakınca görmezdik. Dört partinin de teker teker çoğunluk sağlayamadığı, kimlerin kimlerle anlaşabileceği bilinmeyen bir Meclis'te kurulması mümkün kombinezonlara dair bilmece çözer gibi faraziyeler ileri sürmek, bir bakıma, hatta eğlenceli bir uğraşı yerine geçerdi.

Oysa, hep biliyoruz ki, durumumuz hafife alınacak gibi olmaktan çok uzak. Hükümet kurmak, bugün için çözüm bekleyen meselelerimizin sadece bir tanesi, kuracağımız hükümetin bugünkü davalarımızla bağdaşır iyi bir program hazırlaması, bu programı beğendirip Meclis'ten güvenoyu alması ve uzunca bir süre işbaşında başarı ile çalışılabileceği duygusunu ortalığa aşılması da gerekiyor.

Bir devrimden yeni çıkmış, normal ve demokratik yönetim şartlarına henüz kavuşma çabası içinde bulunan, üstelik partilerarası münasebetler yönünden şimdiye değin bir küskünler diyarını andıran yurdumuzda bu engelleri aşmanın güçlüğü meydandadır.

Arkaya baktığımız zaman, 1950-1960 yıllarını nasıl boşu boşuna harcadığımızı görüp de yanmamak doğrusu elden gelmiyor. Her istediğini yapabilecek bir çoğunluk grubuna dayanan düşük iktidar, muhalefeti illâ dize getirmek kompleksinden kendini kurtarıp da anayasanın ve devrim ilkelerinin ışığında iyi hazırlanmış bir kalkınma programını yürürlüğe koyabilseydi, bugün Türkiye başlıca meselelerini büyük ölçüde çözmüş bulunurdu.

Şimdi, 15 Ekim seçimlerinden beri biz iktidarsız ve muhalefetsiz yaşıyoruz. Millî irade, partilerden hiçbirini tek başına iktidara lâyıkm görmemiştir. Millet Meclisi'ndeki dengenin nasıl şe-

killeneceğini ancak hükümet kurulduktan ve Meclis ona güveno-
nu verdikten sonra sonra öğrenebileceğiz.

Fakat, dediğimiz gibi durum çok naziktir, şakaya gelir bir ya-
nı yoktur. Bir başkan seçimi üzerinde günlerce anlaşılamayan par-
tilerin, hükümet buhranını fazla uzatmaları her bakımdan tehlike-
li sonuçlara yol açabilecektir. Ayrıca, kurulacak hükümetin her
an düşebilir, cılız, geçici ve zoraki bir kombinezona dayanması
da zararlıdır. Bugün piyasa durmuş gibidir. Kimsede iş yapmaya,
bir teşebbüse girmeye heves yok. Vatandaş yarın nasıl bir tutum-
la karşılaşacağını, ne yolda bir işleme uğrayacağını bilmiyor.

Bu kararsızlığa son vermenin başlıca şartları, programı açıkla-
nan ve programını yürüttüğü sürece işbaşında kalacağına inanılan
bir hükümetin bir an önce kurulup Meclis güvenini kazanmasıdır.

Büyük sorum, bizce partilerden ziyade milletvekillerinin
omuzundadır. Parti ihtiraslarının arkaya itilmesi zamanı çoktan
gelmiştir. Onaltı yıllık demokrasi tecrübesi bu fakir millete ağır
kayıplara mal olmuştur. Demokrasi için demokrasi istemek sev-
dasını artık bir yana bırakalım. Unutmayalım ki, rejimler bir ga-
ye değil, fakat toplumu ve fertleri yüksletmeye yarayacak birer
vasıttan ibarettirler.

Sayın milletvekillerimiz bu gerçeği, hele bugünlerde, dik-
katle gözönünde bulundurmalıdırlar. Bütün umutlar onların üze-
rinde toplanmıştır. Millet, onlardan bir an önce en doğru yolu bul-
malarını bekliyor.

10.11.1961

KABAHAT DEMOKRASİDE DEĞİL!

Tarihimizde ilk defa olarak otuz dokuz yıldır savaş yüzü gör-
medik. Avrupa ortalarından Yemen çöllerine değin, yüzyıllar bo-
yunca koca imparatorluğu karış karış temiz kanı ile besleyen sev-
gili Anadolu, otuzdokuz yıldır kendi varlığını kurtarmak, kendi

talihni iyiye yöneltmek olanağına kavuşturmuştur. Kurtuluş Savaşı'nı yeni bitirdiğimiz sıralarda nüfusumuz oniki milyon ancak buluyordu. O zamanki aydınlarımızın gözünde yirmi milyonluk bir Türkiye, bütün meselelerimizi çözmeye yarıyacak başlıca anahtar sayılıyordu. Boş topraklarımızı işleyecek, el dokunulmamış servetlerimizi değerlendirecektik. Zengin ve güçlü olacaktık. Yabancılar bize kem gözle bakamayacaklardı. Milletler topluluğu içinde hatırimız sayılacak, itibarımız artacaktı.

Bu otuzdokuz yılın sadece on beşini Atatürk'ün önderliği altında bir yandan devrimler başararak, bir yandan ekonomik ve sosyal bünyemizin temellerini Batılı ölçülere göre ayarlamaya gayret ederek bir çalışma disiplini içinde geçirdik. Cumhuriyetin onuncu yıldönümünde, yurdumuzu dört yanından demir ağlarla örmüş ve on yılda onbeş milyon genç yaratmış olmakla övünüyorduk. Milletçe refaha ulaşmanın yolu üzerine idik.

Bugün Atatürk'ü kaybettiğimizizin yirmiüçüncü yılında o onbeş milyonluk Türkiye hemen hemen otuzmilyona yaklaşmıştır. Yani, İzmir zaferinden sonra “Ah bir yirmi milyonu bulsak!” diyen kimi aydınlarımızın hayali yüzde elli fazlasıyla gerçekleşmiştir. Fakat meselelerimiz? İşte onların henüz bir teki bile çözülememiş, hatta çözülmek şöyle dursun, hepsi birbirine karışarak arapsaçına dönmüştür. Nüfusumuz arttığı halde üretim metodlarımız aynı kaldığı için boş topraklarımız artık bize yetmez olmuş, topraksız vatandaş ya büyük şehirlere sığınmak, ya da ormanları yakıp tarla açmak zorunda kalmıştır. Erozyon tehlikesi bizi bir gün yurtsuz bırakacak derecede korkunçtur. Yeraltı servetlerimizin bugünkü işletme metodlarıyla büyük bir değer ifade edemeyeceği anlaşılmıştır. Milletler topluluğu içinde hatırimız hâlâ sayılıyorsa, da bunun nedeni kendi gücümüzden ziyade coğrafî ya da politik kaygulara dayanmaktadır.

Atatürk'ün ölümünden bu yana geçen yirmiüç yılı iki devreye ayırmak mümkündür. Birkez altı yıllık muazzam bir cihan

savaşı olmuş ve biz bu savaşın dışında kalmak akıllılığını göstermişizdir. Bu, şüphesiz bir büyük başarıdır. Ona emeği dokunan devlet adamlarını ne denli takdirle ansak yeridir.

Cihan savaşından hemen sonra ise çok partili demokrasi hayatına geçtiğimizi biliyoruz. İflâsla biten ve yeniden düzenlenmesine çalışılan bu hayatın bize daha nelere mal olacağını şimdiden söyleyemeyiz. Bir çoklarımızın ümitsizliğe düştüğünü, onaltı yıldır içinde bocaladığımız bütün başarısızlıklardan hep bu çok partili rejimi sorumlu tuttuklarını görüyoruz.

Bu düşüncelerin yayılıp genişlemesi her bakımdan tehlikelidir. İnsan için hayatta en büyük nimet olan hürriyeti kendi istegimizle tepmek bir dikta yönetiminin baskısı altında zoraki bir huzura özlem duymak yurdumuza hiçbir şey kazandırmaz. Bu yolla hiçbir meselemize de çözüm bulamayız.

Bizim en büyük kusurumuz, demokrasi yapacağız derken, ilk günden beri demokratik ortamın temel direği olması gereken Atatürk ilkelerine yeter ilgiyi göstermeyişiğimizdir. Çoğu politikacılarımız demokrasiyi bir taviz verme, bir adam kandırma ve bir oy avlama rejimi sanıyor. Seçmenin gönlünü hoş etmek uğruna öyle vaatlere girişen adaylara rastlıyoruz ki, devlet idaresinde bunlar ağır basınca demokrasi teknesi su üzerinde duramaz oluyor, batıyor. Nitekim 27 Mayıs'ta bir defa battı. Aynı zihniyette ısrar edilirse hiç şaşmayalım, yarın yine batacaktır.

Hürriyet yönetimlerinde çarpışan fikirler arasında bir uzlaşma düzeyi için rey aranabilir ve aranmalıdır da. Fakat ana ilkelere tâviz vermenin demokrasi ile ilişkisi olamaz.

Atatürk devrimleri, bir bütün olarak yurdumuzu demokrasinin temel şartlarına kavuşturmak amacını güdüyordu. Biz ise, daha işe başlarken o devrimlerden tavizler vererek şartları kendi elimizle ortadan kaldırdık.

O halde kabahati neden demokraside arıyoruz?

19.11.1961

BOŞ VAKTİMİZ VAR MI?

Bırakalım, CHP ve AP sorumluları karma hükümeti kuradursanlar bugün ben burada kimi kanun teklifleri üzerinde okurlarımla biraz dertleşmek istiyorum.

Anayasaya aykırı olduğu için ayıklanıp yürürlükten kaldırılması gereken birsürü kanunun Meclis Başkanlığı dosyalarında sıra beklediğini hep biliyoruz. Henüz ilgili komisyonca bunlara el değdirilmediği halde, sayın milletvekillerimiz yeni yeni kanun teklifleriyle ortaya çıkmaktadırlar. Yurdumuzun acele bir ihtiyacını karşılayacak gerçekçi bir görüşten ilham alınarak hazırlanmış olsa biz o teklifleri yerinde bulur, hatta desteklemeyi bir ödev sayarız. Oysa, gazete haberleri arasında gözümüze çarpan kanun tekliflerinden çoğu ne bir yurt ihtiyacını karşılamak, ne aksak bir duruma düzen vermek gibi bir amaç gütmekten uzaktır. Bunlar daha ziyade duyguların etkisi altında ya politika, ya da propaganda olsun diye kaleme alınmış, memleketimize yararı dokunmak şöyle dursun, belki zarar doğuracak taslaklardır.

Örneğin, Büyük Millet Meclisi'nin ilk açılış günlerinde önerilen Atatürk'le ilgili kanun teklifini ele alalım. Ne diyor teklif sahibi? Meclis salonunda boş bir yer ayrılmalı, oraya kimse oturmamalı imiş. Yoklamalarda sıra Ankara milletvekillerine geldi mi, ilkin Atatürk adı okunmalı, Meclis'te bulunan bütün üyeler hep bir ağızdan "Burada!" diye seslenmeli imişler. Ayrıca, salonun uygun bir yerine büyük boyda bir Atatürk portresi asılmalı imiş.

Kabul edildiği takdirde bu kanundan yurdumuza, devrimlerimize, hatta Atatürk'ün aziz hatırasına ne gibi bir fayda gelebileceğini umarsınız? Türkiye Büyük Millet Meclisi bir tören salonu, bir müze, ya da sürekli bir anma yeri değildir. Bu müessese, millî iradenin en yüksek temsilcisidir; anayasa sınırları içinde devlet düzenini korur ve yürütür. Birkaç kez tekrarlandıktan son-

ra basmakalıp bir hal alacağı, hatta belki bir alay konusu olacağı şüphesiz bulunan zoraki bir Ata saygısının orada gereği nedir?

Atatürk yurdumuzda millî egemenliğin bayrağını açan en güçlü bir kahramandır. O egemenlik önünde ayrıntısız herkesin eğilmesi gerektiğini ilk haykıran kendisidir. Böyle bir kanun teklifi daha ziyade Atatürk'ün hatırasını incitir bir nitelik taşıyor gibi geldi bana. Eğer teklif sahibi bu yolla milletvekillerinden devrimlere bağlılık sağlayacağını umuyorsa, büsbütün aldanıyordur. Biz, ölüm yıldönümlerinde gözleri yaşararak Atatürk'ü göklere çıkaran nice politikacı biliriz ki oy avcılığı uğruna beri yandan devrimleri yobazlara peşkeş çekmekten utanmamışlardır. Büyük Kahramana göstereceğimiz en büyük saygı, onun hatırasını kanun yoluyla Meclis'te klişeleştirmekten ziyade devrimlere aykırı kanunların Meclis'ten çıkmamasına dikkat etmektir.

Bir başka milletvekili de doktorları ele almış. Yurdumuzda bunca hasta varken doktorların yabancı memleketlerde para kazandıkları gerekçesi ile bunları zorla hizmete çağırarak bir kanun teklifi sunuyor, “gelmezlerse vatandaşlıktan çıkarılırlar” diye de bir madde ekliyor. Alın size tüm içgüdüye ve duygulara bağlı, anlamsız, yararsız, üstelik hem insan haklarına, hem de anayasa aykırı boş bir teklif daha.

Yurdumuzun sayısız davaları arasında hekim ihtiyacını da hep biliyoruz. Köylerimizi bir yana bırakalım birçok ilçe, hatta il merkezlerimizde bu ihtiyacı yakından duyuyoruz. Fazla hekim yetiştirmek, yetişenlerin de en gerekli bölgelerde çalışmalarını sağlamak zorundayız. Fakat bunun yolu adamları sopa ile kovalamak, gelmeyenleri de “vatandaşlıktan atarım” diye korkutmak mıdır? Vatandaşlık, bize bir takım şartlar karşılığı verilmiş bir sıfat mıdır ki, sırası geldiği zaman onu süresini doldurmuş bir basın kartı gibi elimizden almak mümkün olsun? İster Türk, ister Fransız, İngiliz, ya da Amerikalı, her insan bir devletin vatandaşı olarak dünyaya gelir. Sonradan uyruğunu değiştirmek de kimi hallerde insanlara tanınmış bir haktır. Vatandaşlıktan çıkarma ni-

teligini uygar billetler ancak bu gibi kimseler için kanun yolu ile düzenlenmişlerdir. Bunundışında,örneğin anasından İngiliz olarak doğan bir adamı, eğer kendi istemiyorsa, hiçbir kuvvet İngiliz vatandaşlığından atamaz.

Sayın kanun teklifçisi, dışarıda hayatını kazanan doktorlarımızı yurda getirip çalıştırmak amacını gerçekleştirmek uğruna daha gerçekçi, temel haklara daha uygun bir formül arasa iyi eder, diyeceğim.

Genel olarak milletvekilleri tarafından hazırlanacak kanun tekliflerinin duygulara değil, fakat akla ve mantığa dayanmasını istemek de biz vatandaşların hakkımız sayılmalıdır. Yasama organlarımızdan büyük görevler bekliyoruz.

29.11.1961

PROGRAM ÜZERİNE

Sayın İnönü tarafından her iki Mecliste arka arkaya okunan hükûmet programına dair çok şeyler söylenebilir. Biz bugünlük burada birkaç noktaya dokunmakla yetineceğiz. Yurdumuzun durumu iç açıcı bir manzara göstermekten bir hayli uzaktır. Buna rağmen program nutku pek iyimser bir hava taşıyor. Huzur ve âsaiş konularından başlayarak demokratik müesseselerin yerleştirilmesine, yatırımlara, enflasyonsuz ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesine kadar nutukta ele aldığı bütün davaları Sayın Başbakan hep kesin bir başarı vaadi ile ortaya koymaktadır. Böyle bir konuşma üslubunun vatandaş üzerinde olumlu bir psikolojik etki yapması belki mümkündür. Fakat çözüme bağlanacağı söylenen davaların hangi methodla ve nasıl işleneceği hakkında nutku yeter derecede açık ve seçik bulamadık. Bu itibarla biz herhangi bir iyimserliğe kapılmak için şimdilik ortada pek bir sebep göremiyoruz.

Asayiş ve huzur konularına karma hükûmetçe ön planda y-

er verilmiş olmasını takdirle karşılamayacak bir kimse aramızda bulunmasa gerektir. Yıllarca süren bir partizan yönetimin kalıntıları olarak vatandaşı hem başka vatandaşlara, hem de devlete karşı çekingен ve yabancı durumdan kurtarmak, Anayasamızın **ve Atatürk** ilkelerinin ışığında bir hukuk devleti düzenini yurdu-muzda kurup yürütmek öyle bugünden yarına gerçekleşiverecek olaylardan sanılmamalıdır. Bu yolda devlet sorumluları ile beraber partili partisiz bütün vatandaşların hükûmete ve kanun kuvvetlerine yardımcı olmaları şarttır.

Asayiş ve huzurdan söz ederken af konusu ister istemez akla geliyor. Nitekim Sayın İnönü de konuya üstü kapalı bir şekilde dokunmuş, “Memleket huzura kavuşursa, düşük yönetim suçlularını affedeceğiz” demeye getirmiştir. Bu noktada bizi düşündüren en büyük güçlük, birçok kimselerin başka başka duygulara kapılmış bulunmalarıdır. Bir kısım vatandaşlar, af olayını huzurun yerleşmesi şartına değil, tam tersine yurdumuzda huzurun yerleşmesi şartını af müessesesinin bir an önce işletilmesine bağlamaktadırlar. Hatırı sayılır bir kısım vatandaşlar grubu da 27 Mayıs’tan bu kadar kısa bir zaman sonra aftan söz açılmasını erken bulmakta, hele nüfuz suiistimali, para dalavereleri gibi olayların siyasal suçlardan sayılmasına fena halde sinirlenmektedirler. Görüldüğü gibi karma hükûmetin yurdumuzda önceliğini tanıdığı huzur ve âsaiş davalarını iyi bir çözüme bağlamak pek de kolay olmayacaktır. Bizce bu her şeyden önce karma iktidar sorumlularının anlayışlı ve esnek bir politika gütmeleri ile gerçekleştirilecek bir iştir ve şüphesiz az çok zaman isteyecektir.

Yurdumuzun içine düştüğü ekonomik güçlükleri yenmek, piyasa tıkanıklığını gidermek, artan nüfusumuza ve ihtiyaçlarımıza uygun bir yatırım programını başarı ile uygulamak, ayrıca üzerinde durulması gereken önemli konulardır. Yatırımları ele alırken karma hükûmetin tarım, endüstri ve millî eğitim alanlarına ilk plânda yer vermesi bizce yerindedir. Üretim gücümüzü arttırırken toprak ve orman davalarını içinde bulundukları orta-

çağımsı durumdan ayırmanın ne zor bir iş olduğunu elbette inkâr edemeyiz. Bu temel davaların nasıl çözüleceğine dair bize hiçbir bilgi vermeyen, sadece “yapacağız!” kesin vaadi ile yetinen programın yakın uygulanışını bu bakımdan merakla bekliyoruz.

Genel ekonomik kalkınmamızla ilgili çalışmalar, her ne şekilde olursa olsun, enflasyonist bir gidişe yol açmamalıdır. Bu hususa son derece dikkat etmelidir. Milletimizin bir ikinci yıkıntıya galiba artık tahammülü kalmamıştır.

Bununla beraber, şimdilik bütün davalarımızın başlıca çözüm şartı, karma hükûmete Meclis tarafından uzunca bir çalışma imkânı sağlanabilmesidir. Program üzerinde açılacak konuşmalar, bunun ne dereceye kadar mümkün olabileceği hakkında bize az çok bir fikir verecektir. Konuşmaların olumlu bir sonuca varmasını biz yürekten diliyoruz. Çünkü her şeye rağmen yurdumuzun selâmeti bu hükûmetin iş görebilme imkânını elde etmesine bağlıdır.

6.12.1961

YERİNDE BİR ÖNERİ

Yakın geçmişin olayları gösteriyor ki bir memlekette totaliter bir yönetim kurmaya kalkışan hürriyet düşmanları ilk önce o memleketteki hukuk düzenini yıkmayı iş edinmektedirler. Kâğıt üzerinde pek parlak bir Anayasa hazırlanmış olabilir, hattâ o Anayasa resmen yürürlükte de bulunabilir. Fakat keyfine buyruk bir rejimin peşinde koşanlar bu gibi engelleri aşmakta büyük bir güçlüğü rastlamamaktadırlar. Bir yumrukla anayasayı parçalamaya cesaret edemeseler de bir süre temel kanunları zedeleyici icraata başvurarak, sonra anayasaya açıkça aykırı kanunlar ve karamameler çıkararak halkı alıştırma alıştırma heveslendikleri rejimi bir gün bir olup bitti haline getirebilmektedirler. Bir defa böyle bir rejim yerleşti mi, artık adalet mekanizmasını bütün bütün ele

geçirmek, yani şefin iradesini o memlekette kanun haline getirmek hiç de güç bir iş sayılamaz.

Gerek fertler, gerek milletler ve gerek dünya barışı için büyük bir felâket olan bu durumu önlemek amacıyla düşünülen bütün tedbirler şimdiye değin boşa çıkmış, ne eski Milletler Cemiyeti, ne yeni Birleşmiş Milletler Teşkilâtı yeryüzünde keyfi idarelerin zaman zaman kurulup yürütülmesine engel olamamıştı. En tanınmış hukukçuların başbaşa vererek kılı kırk yararcasına hazırladıkları İnsan Hakları Beyannameleri, bir diktatör bozuntusunun üflemesiyle devrilmiş gitmiştir.

Avrupa Konseyi çerçevesi içinde kurulan Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, bu uğurda yıllardır harcanan gayretlerin en umut vericisi görünüyor. Kâğıt üzerinde kalan imzalardan insanlara pek bir hayır gelmediğini gören Avrupa milletleri temsilcileri bu komisyonu kurmakla duruma daha pratik bir çözüm şekli bulunabileceğini düşünmüşlerdir. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, Avrupa Konseyi statüsü ve Avrupa İnsan Hakları Beyannamesi hükümleri ile sınırlı olarak vazife görecek ve üye devletler arasında çıkabilecek anlaşmazlıkları belli bir usule çözmeye çalışacaktır. Bütün üye devletler komisyonun yetkilerini tanımışlardır. Zaten bu yetkileri tanımaksızın Avrupa Konseyinde temsil edilmeye imkân yoktur. Ancak Komisyona devletler hukuk tarihinde bir dönem noktası sayılması gereken bir başka yetki daha verilmiştir ki bunun kabulü devletlerin isteğine bırakılmıştır. Bugüne kadar on Avrupalı devlet tarafından tanınan bu yetki, İnsan Hakları Komisyonunu bireysel şikâyetleri de incelemekle görevli kılmaktadır. Örneğin, Danimarka'da koğuşturmaya uğrayan bir Türk vatandaşı, ora mahkemelerinde yarglandıktan ve hakkındaki hüküm kesinleştikten sonra, isterse (Danimarka bu husustaki anlaşmayı imzaladığı için) Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurup haksızlığa uğradığını iddia ederek hakkını arayabilir. Aynı şekilde bir Danimarkalı vatandaş da

kendi adalet mekanizmasını yanlış hüküm vermiş olmakla aynı komisyona şikâyet edebilir. Fakat Türkiye Cumhuriyeti böyle bir yetkiyi henüz tanımadığı için burada haksızlığa uğradığını sanan Türkler ve yabancılar böyle bir mahkemede haklarını aramak imkânından yoksundurlar.

Kocaeli milletvekili Profesör Nihat Erim'in Millet Meclisi Başkanlığına sunduğu kanun teklifi Mecliste görüşülür ve onaylanırsa bundan böyle Türkiyemiz ve Batı Avrupa hukuku ailesine katılmış olacak, o ailenin her bakımdan daha yakın bir üyesi durumuna girecektir. Ben, şahsen ilk günden beri bu konuda olumlu bir karar alınması gerektiğine inanıyor, ileri sürülen bahanelerin yersizliği üzerinde duruyordum. Biz sömürgeleri olan bir millet değiliz. Topraklarımızın üzerinde yaşayan her Türk uyruğuna kanun gözünde eşit haklar tanımışsızdır. Anayasa ve İnsan Haklarına aykırılığı belirtilen bütün kanunları eleyip yürürlükten kaldırmaya da kararlıyız. Hukuk devleti özlemi içinde yıllardır çırpınıp duruyoruz.

O halde rejimimizin hukukiliğini ve hürriyetçiliğini perçinleyecek olan böyle bir teklifi onaylamakta neden tereddüde düşelim?

Ulusal egemenlik dediğimiz kavram, İkinci Dünya Savaşından beri anlamını değiştirmiş, “uluslar arasında tek başına olmak” vasfını yitirerek “uluslar arasında, uluslarla beraber eşit haklara sahiplik” niteliğini kazanmıştır. Yoksa bu terim hâlâ eski anlamına bağlı kalsa idi, bugün Türk topraklarında NATO ve CENTO tesislerine yer verilmesi havsalaya sığar mı idi?

Bizce Sayın Erim'in teklifi pek yerindedir. Bu teklif kanunlaştığı takdirde yarın herhangi kötü niyetli bir iktidarın Türk adliyesine göz dikmesi ihtimalleri -bütün bütün yok olmasa bile- herhalde çok güçleşecek, “görülen lüzum üzerine” hâkimlerimizin istikbali ile oynamak isteyenler, bu işe girişmeden önce bir hayli düşünmek zorunda kalacaklardır.

10.12.1961

HAYIR, DEVRİM BİTMEDİ

Eski bir Millî Birlik Komitesi üyesinin sözlerine alınan iki milletvekili hükümete bir sözlü soru önergesi veriyorlar. 27 Mayıs devrimi bitti mi, bitmedi mi? Öğrenmek istedikleri bu. Hükümet adına soruyu cevaplandırmak üzere kürsüye gelen Bakan “bitti” diyor. Milletvekilleri rahat bir nefes alıyorlar. Biz de onlarla beraber rahat bir nefes alsak.

- Oh, ne iyi, işte en yetkili ağızdan işitiyoruz, 27 Mayıs’ta başlayan devrim demek bitmiş. Hani “dikkatli olunuz, daha bitmedi!” diyenler vardı da. Ne ise, şükürler olsun! Tanrı bundan böyle bizi öylesine fırtınalardan korusun!

Diyebilsek.

Bunu diyemediğimiz için biz rahat nefes alamıyoruz ve göğsünü şişirerek Tanrıya şükürler eden geniş yürekli vatandaşlara biraz daha hayretle bakıyoruz. Başlanmış bir devrimin en nazik anlarını yaşadığımızın bilinci içinde yüreğimiz zaman zaman kabına sığmaz oluyor. Amaca doğru kan tere bulanarak milletçe koşarken ayağımıza çelme takanların, bizi yolumuzdan alıkoymayı iş edinenlerin inatçı gayretleri karşısında bu yarışı nasıl başarağımızı üzülererek düşünüyoruz.

Yanlış anlaşılmasın, söz konusu ettiğimiz devrim 27 Mayıs devrimi değildir. Biz 19 Mayıs 1919’da başlayan ve Türkiye’yi kurtarmayı, kurtardıktan sonra da çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmayı amaç bilen Atatürk devriminden söz ediyoruz. Yirminci yüzyılın en ilginç, en dinamik hamlelerinden biri olan, Asya ve Afrika’daki sömürge halkları tarafından örnek diye göz önünde tutulan o büyük devrimi biz kendi hesabımıza artık tamamladığımızı iddia edebilir miyiz?

Toplum düzenimiz üzerine aklın egemenliğini kuracağız, dedik. Yurdumuzun bütün kaynaklarını değerlendireceğiz, üre-

tim gücümüzü alabildiğine arttıracakız, vatandaşları bilgice, sağlıkça güçlendireceğiz, sosyal adalet ilkelerini her gün daha iyi koşullar altında gerçekleştireceğiz, dedik. Bilimde, teknikte ilerleyeceğiz, sanatta yükseleceğiz, dedik. Uygarlık çorbasında karınca kararınca bizim de tuzumuz bulunacak, dedik.

O günden bugüne değin kırk yılı aşkın bir zaman parçası aktı, geçti. Bu süre içinde koskoca bir Dünya Savaşı oldu. Milletler birbirine girdi, milyonlarca insan öldürüldü. Savaşın da kamçıladığı büyük buluşlar insanlığa yeni olanaklar sağladı.

Biz hep bunların dışında kaldık. Savaşa girmedikse de buluşlara da katılmadık. Onlardan yararlanmayı bile beceremiyoruz. Kırk yıl öncesine kıyasla bizi Batıdan ayıran uzaklık, daralmak şöyle dursun, belki daha da genişledi. Üretim gücümüz artan nüfusumuza yetmez hale geldi. Vatandaşlarımızın yüzde yetmiş hâlâ okuma yazma bilmiyor. Hani herkese eşit yetişme imkânları sağlayacaktık. Bir buçuk milyon Türk çocuğunu henüz ilkokulun nimetlerinden bile yararlanıramıyoruz. Sosyal adaletin s'sini gerçekleştirdiğimizi söyleyebilir miyiz? Bin yıl önceki metodlarla tarım yapan, bin yıl önceki hayatı yaşayan bölgelerimiz yurt düzeyinde hâlâ geniş bir yer kaplıyor.

27 Mayıs devrimi, boğazına kadar politika oyununa daldığı için bu durumu göremeyen bir zümreye karşı girişilmiş bir uyarma, şöyle hafiften bir dürtükleme hareketi idi. Yeni Anayasa hazırlanıp seçimler yapıldığına, hükûmet de kurulduğuna göre o dürtükleme faslı da herhalde kapanmış olmalıdır. Fakat bu yeniden uykuya dalmak için bir sebep mi sayılacaktır? 19 Mayıs'ta Atatürk'ün Samsun'a çıkması ile başlayan ve onun ölümüne kadar hayrete değer bir hızla gelişen büyük devrimler hamlesi yarı yolda duracak mıdır?

Bilmeyenler varsa öğrensinler ki Türkiye için bundan böyle durmak, hatta duraklamak felâket demektir. Devrimin bittiğini ve biteceğini aklımızdan çıkaralım. Onu bir an önce kendi amacı yolunda eski hızına nasıl kavuşturacağız, bunu düşünelim.

22.12.1961

HANGİSİ YERİNE OTURDU Kİ?

Birkaç gün önce yaptığı bir konuşmada af meselesine dokunan Başbakan İsmet İnönü, “Bir defa hükûmet yerine otursun, affı sonra düşünürüz” gibilerden bir söz söyledi. Biz de Sayın İnönü’nün dileğine uyarak bugünlük af meselesini bir yana bırakıyor, yalnız şu yerine oturmak eylemi üzerinde bir parçacık durmak istiyoruz.

Hükûmetin yerine oturması, bir memlekette toplum düzeni kurulmak ve işleri iyi yürütebilmek için şüphesiz önemlidir. Hükûmet yerine oturmamak ne ulus olarak topumuz, ne de birey olarak her birimiz ne yapacağımızı bilemeyiz. Yarınımıza karşı güvenimiz sarsılır, rahat düşünemez, rahat karar veremez oluruz. Boşlukta sallanıyormuşuz gibi tatsız bir duyguya kapılırız. Onun için siyasal kararsızlık içinde bocalayan milletler bu duruma bir an önce son verip hükûmeti güçlendirmek, ya da güçlü bir yeni hükûmete kavuşmak uğruna ellerinden gelen gayreti esirgemezler. Bizim parlamentomuzun sağduyulu üyeleri de haftalardan beri bu yolda takdire değer bir çaba harcıyorlar. En kısa zamanda başarıya ulaşmaları yürekten dileğimizdir.

Fakat bir an düşünelim. Yurdumuzda şimdiye dek yerine oturmayan yalnız hükûmet midir? Rejimimizin temel direği olan müesseseler yerlerine oturmuşlar mıdır? Layiklik, Cumhuriyetçilik, İnsan Hakları, Batı uygarlığı gibi Atatürk ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kavramlar üzerinde partilerimiz bir fikir birliğine varmışlar mıdır? Adalet cihazımız yerine oturmuş mudur? Millî eğitim sistemimize bir yön verilebilmiş midir? Musikimiz, kültürümüz, hatta birbirimizle anlaşmak için biricik araç olarak kullandığımız güzelim dilimiz yerine oturmuş mudur?

Soruları istediğiniz kadar uzatabilirsiniz. göreceksiniz ki bir

toplumu toplum yapan başlıca müesseselerden hiçbirini bizde yerli yerine oturmuş değildir. Sakat bir demokrasi anlayışı ile giriştiğimiz çok partili hayat deneyinden bu yana, Atatürk ilkelerinden her biri tehlikeli bir şekilde baltalanmış, bunun sonucu olarak da milleti şuraya buraya iten çeşitli akımlar zaten güçlükle kurulmasına çalıştığımız sosyal ve ekonomik dengeyi daha başlangıçta sarsmıştır.

Bizde hükûmet şöyle dursun, ondan evvel rejim de, devlet de hâlâ yerlerine oturamamışlardır. Öldüğü günden beri bu gazetede “Atatürk’ün izinden ayrılmayalım” diye haykırışımızın nedeni de Türk milletini muhtaç bulunduğu iç dengeye kavuşturmak isteğinden ibarettir. Yeryüzünde doğuş şartlarını inkâr eden, tarihten aldığı hızı kendi eli ile kesip de yine ayakta durabilen bir demokrasi örneği gösterilemez. Fransız devrimi yapılabildiği yüz yetmiş yıl oldu. Fransa’da artık kralcı bir partinin başarı kazanmasına, krallık rejimini geri getirebilmesine imkân yoktur. Öyle olduğu halde dün de bugün de Fransa’da kralcı partilerin kurulması hâlâ yasaktır. Bundan ötürü de orada kimse hürriyetsizlikten dert yanmamıştır.

Biz ise, Atatürk’ün bu memlekette Batılı anlamı ile bir hürriyet rejiminin yaşayabilmesi için ön şart olarak ortaya koyduğu temel ilkelere ilk fırsatta el ve dil uzatılmasını demokrasinin şanından sandık. Daha doğrusu işi ters tuttuk. Devrim ilkelerine dayanarak gerçek demokrasiye gidecek yerde ilkin demokrasiyi ilân edip sonra o ilkelerin baltalanmasına göz yumduk.

Şimdi ne yapacağız? Kuvvetli bir hükûmet uzun ve sürekli çalışma sonunda rejimi de, devleti de başlıca müesseseleri de yavaş yavaş yerine oturtabilir. Fakat bu, demokratik geleneklere oldukça aykırıdır. Normal hürriyet yönetimlerinde hükûmet kendi gücünü rejimden alır ve öyle yerine oturtur. Rejim zaaf içinde yüzerken hükûmet nasıl kuvvetlenecektir? Ne diyelim. Tanrı sorumlulara yardımcı olsun, yahut bir başka deyimle, Atatürk ilkeleri hiç değilse bundan böyle hepimize doğru yolu göstersiz!

24.12.1961

DEVLET VE DEVLETÇİLİK

İlk sayısı birkaç gün önce yayımlanan Yön dergisinde yüzelli kadar aydının imzaladığı bir bildiri okudum. Atatürk devrimleriyle amaç edindiğimiz Batı uygarlığına bir an önce hangi yoldan ulaşabileceğimizi açıklayan bu bildiride yüzelli aydınımız ortak inançlarını dört uzun madde halinde sıralamıştır. Sayın aydınlarımızın dedikleri özet olarak şu: Ekonomi alanında hızla kalkınmadıkça Batıya yaklaşmamız bir hayaldir. Bugünkü perişanlık böyle sürüp giderse, artan nüfusun da baskısı altında toplu bünyemiz yarın çok derin sarsıntılara uğrayabilecektir. Ne yapıp yapmalı, üretim gücümüzü bir an önce arttırmalıyız. Bu ise milletçe bir kalkınma felsefesini benimsememize bağlıdır. Türkiye’de özel teşebbüsle devlet teşebbüsü karma bir sistem olarak beraber yaşamalı, fakat yeni bir devletçilik anlayışını “amaçlara erişmek için mutlaka başvurulması gereken şuurlu devlet müdahalesi” şeklinde formüle ediyorlar.

Yukarıya özetini çıkardığım kalkınma felsefesinin birçok yönlerden büyük bir gerçek payı taşıdığına şüphe yoktur. Ekonomisi geri kalmış bir ulus, ne kadar çırpınırsa çırpınsın, uygarlık yolunda yerinde saymaya, hatta gerilemeye mahkûmdur. Bu gerçeği Atatürk Milli Kurtuluş Savaşının ertesinde “iktisadî zaferlerle tetviç edilemeyen askerî zaferler payidar olamazlar” sözleriyle o güne değin kimsenin gösteremediği bir cesaretle dile getirmiştir. Bugünkü dünyamızda da ekonomik kalkınmalar öyle kendiliğinden oluvermiyor. Sayın aydınlarımızın bildiride iyice belirttikleri gibi şuurlu bir devlet müdahalesine her zaman ihtiyaç var. Fakat gelgelelim bizde devlet kavramı Batılı anlamı ile kafalarımıza henüz oturmamış ki, ilkin onun şuurundan, sonra da “şuurlu müdahalesi”nden söz edilebilsin. Toplum hayatında devlet her şeyden önce belli ve sürekli bir düzenin ifadesidir. Va-

tandaşlar o düzen içinde neler yapıp neler yapamayacaklarını bilmelidirler. Devlet varlığının bireylere sağladığı bu önbirliği sosyal dengenin ilk şartlarından biridir. Toplum düzenini yürüten kurallar bir kısım vatandaşları memnun etmeyebilir, zamanla bu vatandaşlar memlekette çoğunluk haline de gelebilirler. O takdirde kuralları yeni şartlara göre ayarlamak gerekir. Devlet gücünü ellerinde tutanlar bunu yapmazlarsa millet gittikçe artan sıkıntılara, belki de devrim halinde patlak veren sarsıntılara uğrar. Herhalde hukukî anlamıyla bir yerde devletin yerleştiğini iddia edebilmek için orada şöyle, ya da böyle, fakat mutlaka belli ve sürekli bir düzen kurulu olması şarttır.

Biz ise bugüne değin devletçiliğimizin sınırlarını çizmiş, ekonomi alanını bir yana bırakalım, hukuk alanında bile devletin nerelere müdahale edip edemeyeceğini belirtmiş değiliz. açıkçası, tıpkı padişahlar devrinde gibi, bugün dedevletle iktidarı bir tutuyor gibiyiz. İktidarın ancak devlet düzenini yürütecek bir araç olduğunu unutuyoruz. Böyle olunca ister tek, ister çift, ister dört parti ile yönetilelim, iş başına geçip de orada biraz güç bulanlar ne münasip görürlerse yapabileceklerini sanıyorlar. Size iki küçük örnek: Devletçi olmakla beraber C.H.P. özel mülkiyete saygı duyduğunu söyleyen bir parti idi. Bir gün tuttu, bütün medenî dünyayı hayrete düşüren, hatta savaş halindeki milletleri bile bize karşı birleştiren bir kanun çıkararak bir kısım vatandaşların malını mülkünü zaptetti. Buna karşılık, liberal geçinen düşük iktidarın hukuk dışı davranışlarında nerelere kadar vardığını ayrıca söylemeye bilmem lüzum var mı? Batılı devlet anlayışında bir bakanın, bir yüksek memurun özel bankalara telefonla emir vererek bir siyasal parti hesabına “bağış” toplayabilmesi akla sığar mı?

Bunları yazmaktan maksadım, sayın aydınlarımızın hızlı kalkınmamız için şart koştukları “şuurlu devlet müdahalesi”ni gerçekleştirmekte çekeceğimiz güçlükleri belirtmektir. Devlet müdahalesinin sınırları ve derecesi önceden kesin olarak açıklan-

madıkça ekonomik kalkınmamıza hız vermek, hatta bu kalkınmayı bir düzene koymak bence imkânsızdır.

Bir de bugünkü çok partili demokratik sistem içinde devletçi bir ekonomi anlayışını parlamentoya kabul ettirmek var, Sayın İnönü'nün bile özel sektöre geniş imkânlar vaat ettiği ortamda bu güçlüğü çözmek de ayrı bir dava.

1962 YILI

5.1.1962

HAK VERİLİRSE TAM VERİLİR

İzmir’de işçi temsilcileriyle görüşen Çalışma Bakanı Bülent Ecevit, grev hakkı ve toplu sözleşme konularının artık bir parti programı meselesi olmaktan çıktığını, doğrudan doğruya bir anayasa meselesi haline geldiğini söylemiştir. Doğrudur. Yeni anayasamızda açıkça tanındığına göre çalışma hayatı ile ilgili başlıca işçi haklarını kanunlaştırmaktan sakınmak, bakanın dediği gibi Anayasayı çiğnemek anlamına gelecektir. Bugünkü şartlar altında Meclis çoğunluğunu elde tutan iki büyük partinin, hatta öteki partilerin bu meseleyi sürüncemede bırakacaklarını sanmıyoruz. Batı memleketlerinde sosyal adalet kavramından da, önce demokratik hayatın vazgeçilmez ilkelerinden sayılan temel işçi hakları bu yakınlarda bizde de herhalde kanunlaşacaktır.

Böylece onyediyıldır kurmaya çalıştığımız hürriyet düzeni yolunda en önemli hamlelerden birini yapmış olacağız. Şimdiye değin içinde köylüsü, işçisi, zengini, fakiri her sınıftan milyonlarca adamı barındıran, ekonomik ve sosyal inançları itibarıyla ikiz kardeşler gibi birbirine benzeyen partilerimiz, bundan böyle kendilerine kesin bir yol çizmek, sosyal davalarımızı hangi metodlarla çözebilecekleri hususunda açık bir karara varmak zorunda kalacaklardır.

Fakat bunun için işçi haklarıyla ilgili olarak çıkarılacak kanunların tam manasıyla Batılı ölçülere uyması, birtakım dolambaçlı mantık yaldızları arkasında göz boyayıcı bir oyuncağa benzememesi gerekir.

Örneğin, bir süredir şartlı grevden söz edildiğini duyuyoruz. Bu hakkın “birtakım şartlar altında” özel sektör işçilerine tanıacağı, devlet işçilerinin hiçbir şekilde grev yapmalarına kanunî imkân verilmeyeceği de alttan alta ileri sürülüyor. Grev yapmanın şartları nedir? Bir grev hareketi hangi mekanizmaya göre

işler? Nasıl başlar, nasıl biter? bunlar, Batı mevzuatında en ince noktalarına kadar tespit edilmiş, üzerinde artık hiç tartışılmayan konulardır. “Biz bize benzeriz” formülüne dayanarak grevi imkânsız kılacak birtakım yeni hükümlerle ortaya çıkarsak, herhalde işçileri değil, olsa olsa kendimizi aldatmış ve sosyal dengeyi koruyacak yerde bütün bütün sarsmış oluruz. Bu noktaları dikkatle göz önünde bulundurmalı ve demokratik Batı mevzuatını kendimize daima rehber bilmeliyiz.

Devlet ve özel sektör işçilerine gelince, bu da ayrıntılı hükümlere güç tahammül eden bir konudur. Nerede çalışırsa çalışsın, işçi işçidir. İşveren ise, ister devlet, ister özel kişi olsun, niteliği itibarıyla işçinin karşısında ilk önce bir işverendir. Türkiye’deki işçilerin ezici çoğunluğu ise ya doğrudan doğruya Devlet Babanın, ya da iktisadî devlet teşekküllerinin hizmetinde görev yüklenmiştir. İtiraf edelim ki bugüne değin patron olarak devlet hiç de iyi bir not almamıştır. Elli milyar liralık muazzam bir serveti yönetmekten sorumlu bulunan devlet, rasyonel işletme metodlarına bir türlü yanaşmadığı için hemen daima zarar eder. Zararlarını da bütçeden, yani milletin sırtından kapattığı için bu onun pek umurunda değildir. Her yıl açık veren milyonluk devlet işletmeleri tabiatıyla işçileri mümkün mertebe düşük ücretlerle çalıştırmak ister. Onların haklarını savunmak için girişecekleri grev hareketlerini de “vatan, millet, kamu çıkarı” gibi tılsımlı sözcüklere sığınarak önlemeye kalkışır.

Memleketteki ekonomik sıkıntıların baskısı altında biz bu mantığın bu sefer yürüyeceğine inanmıyoruz. Grev hakkı, hiç değilse ana çizgileriyle Batı demokrasilerindeki ölçülere uygun olarak yürürlüğe girecektir. İlk büyük anlaşmazlıklarla ilk büyük güçlükler de her halde devlet sektöründe patlak verecek veya devlet işletmeleri rasyonel metodlara kavuşarak yurdumuzda sosyal denge kurulacak, ya da başarısızlık sonunda bu iş yürütülemeyecektir.

Memurların durumunu da genel olarak çalışanların hakları dışında mütalâ etmeye elbette imkân bulunmayacaktır.

İşçi haklarının onaylanması ile çok partili demokratik deneyin en nazik anlarını yaşayacağımıza şüphe yoktur.

14.1.1962

KAR HELVASI

El uzatılmamış tümen tümen sosyal ve ekonomik davalarmız bir kenarda beklerken, bizim politikacılar “demokrasi yapacağız!” diye onaltı yıldır birbirlerinin başını yemeye çalışıyorlar. Sadece birbirlerinin başını yeseler mesele yok. İçinde fikir yerine hırs, kin, menfaat, öç alma duyguları ve sönmez bir iktidar iptilâsı fokurdayan kafalar yok olunca millet de rahat bir nefes alır, onaltı yıllık kuru gürültüden kurtulurdu. Fakat öyle olmuyor. Ara yerde el değmemiş davalar birbiri üzerine yığıldıkça, bunların çözümü ihtimali zayıflıyor, vatandaşın acısı da o oranda büyüyor, katlanması güç bir hal alıyor.

Bizim aldandığımız nokta, demokrasiyi bir oy mekanizmasından ibaret farzedişimizdir. Oysa, bu mekanizmanın ancak belli bir medeniyet iklimi içinde bir anlam taşıyabileceğini bir türlü aklımıza getirmek istemiyoruz. insana insan olarak değer vermeyen, onu dogmatik kalıplara bağlı bir otomat farzeden, Ortaçağımız inançları milliyetçilik sayan, halkı aydınlatmak isteyenlere komünist damgasını yapıştıran ve oy avcılığı uğruna Atatürk devrimlerini inkâr etmekten çekinmeyen bir ortamda, ne dersiniz deyiniz, hürriyet düzeninin kurulduğuna kimseyi inandıramazsınız.

Kalkınmak için milletçe fedakârlığa katlanmak gerektiğini yazıp çiziyoruz. Eşit, ölçülü, verimli olması bakımından bu fedakârlığın derecesi, sınırları ve süresi üzerinde tartışıldığı var mı? Ne gezer! Kimi politikacıların ortaya attığı ödenek meselesi yüzünden Parlamentoda bu konulara hâlâ sıra gelmiş değildir. Uygarlık yolunda ilerlemek, fertlerimizin çalışma gücünü arttırmak için eğitim seferberliğine hız vermek lüzumundan söz ediyoruz.

Bunun metodu ve programı üzerinde fikir yürütüldüğü duyuluyor mu? Oy meraklısı baylar otuz bin kişilik yobaz ordusu savaş gücünden düşmesin kaygusu ile davayı uyutturmaya niyetlidirler. Gelecek seçimlerde onlarla işbirliği yapacaklar, onların dini politikaya âlet etmekte üstünlüğü denenmiş tekniklerini bir daha kullanacaklardır. Toprak reformunu bir an önce gerçekleştirmek lüzumu üzerinde hepimiz birliğiz. Yıllardan beri bunu istiyoruz. Anayasada bile bu davanın çözümüne yarayacak maddelere yer verdik. Fakat anayasada yer almakla bir dava elbette kendiliğinden çözülmez. Bu, dikkat ve bilgi isteyen, memleket realitelerini ön planda tutacak uzun, yorucu çalışmalara bağlı bir iştir? Hani? Kim uğraşıyor bu işle? Doğudaki kıtlık yakında Batı'ya kayacak, aman tedbir alalım! diye bağıranlara karşı hangi politikacının ciddî olarak yerinden kımıldadığı görülüyor? Çünkü, ma'ûm ya, Doğudaki ağaları gücendirmemeli. Bunlardan her biri beş bin, on bin, yirmi, otuz bin, belki de daha fazla oy sahibi. Birinin hatırı kırılırsa bir sürü oy hop karşı tarafa geçecek. Böylesine bir tehlike ile karşılaşmaktansa, varsın, hayvan sürüleri bir süre yemsizlikten kırılınsın, millî servet erisin. Bugün buğdayımızı yollayan Amerika, yarın etimizi de düşünür. Ama taş çatlasa Amerika'dan oy gelmez. Onu bize yalnız ağa sağlayabilecektir. Yaşasın ağa! Yaşasın ağasının sözünden çıkmayan sevgili seçmen! Demokrasi dediğin işte böyle olur. Millî budur. Eğitimdi, öğretimdi, toprak ve orman davaları idi, sosyal adaletti, senin üzerine çullanan sözde Atatürkçüler bu vatani sevmeyen kişiler. Bunlar geleneklerimizi yıkmak, seni kandırmak, rahatını kaçırmak istiyorlar. Sakın bunlara inanayım deme. Bunlar tüm komünist!

Biz bu yaygara ortasında onaltı yıldanberi hürriyet içinde kalmama hamlesinin edebiyatını yapmakla meşgulüz. Sayın edebiyatçılarımız, “Böyle hürriyet olmaz, hürriyet içinde böyle kalkınılmaz. Atatürk ilkelerine sarılalım, uygarlık yolundan ayrılmayalım!” diyenlere sadece küfürle ve hakaretle karşılık veriyorlar.

İşin tuhafı içimizde bütün bu yapılanları demokrasinin ta kendisi sananlar da var.

20.1.1962

PARADOKS

Baştan başa bir uygarlık davasının çözüm savaşı olarak ele alabileceğimiz Atatürk devrini “kapalı rejim” diye adlandırmaya benim dilim varmıyor. Atatürk’ün kurduğu rejim, bir denge rejimi idi. Batı uygarlığı çerçevesi içinde yüz yıllar boyunca kendiliğinden gelişen ve dinsel, bilimsel, sosyal ekonomik çeşitli oluşların bugünkü durağı diyebileceğimiz çağdaş demokrasi düzenine biz 1923 yılında bir referandumla, ya da serbest seçimlerle ulaşamazdık. Bu gerçeği iyi bildiği içindir ki Atatürk, Tanzimattan beri aydınlar arasında her biri ayrı ayrı tartışma konusu edilen, fakat bir türlü gerçekleştirilemeyen ileri fikirleri toplu olarak ele almış, bugün kendi adı ile andığımız devrim hamlelerini kısa zamanda başarmıştır. Bu köpre devrimleri geliştirip tüm millete mal etmek için hiç değilse, bir iki kuşaklık bir eğitim ve sindirim devrine ihtiyaç vardı. Bu süre içinde yurt huzurunu korumak ancak bir denge ile mümkün olabilirdi. Batı demokrasilerinde yüzyıllar boyunca kendiliğinden meydana gelen dengeyi Atatürk böylece basit bir takım yasaklara sağladı. Örneğin, bizde komünizm yasak edildi, buna karşılık ırkçılık turancılık gibi aşırı sağ akımlara da izin verilmedi. Bu iki kutup arasında kalan Türkiye Cumhuriyeti toprakları ile sınırlı milliyetçilik çerçevesi içinde, milletin kalkınmasına yarayacak sağlıklı ekonomik ve kültürel her türlü fikir hareketleri alabildiğine serbest bırakıldı. Bunun gibi, öteden beri bütün ileri hamlelerimizi köstekleyen ümmetçilik ve şeriatçılık propagandaları da yasak edildi, ama, buna karşılık dindarları gücendirebilecek aşırı din aleyhtarı yayınlara da engel olundu. Kimse kimsenin vicdanı üzerinde baskı yapamıyor, kimse falan filanca zorlanmadığı gibi, kimsenin ibadetine karışılmıyordu.

Bu, şüphesiz Batı demokrasilerinde kendiliğinden kurulu

denge nin tıpkısı değildi, Atatürk'ün iradesine dayanıyordu ve toplumumuz Batı uygarlık ilkelerini benimseyinceye dek bu dengeyi korumaktan biz sorumlu idik. İngiltere devleti cumhuriyetçi de değildir, halkçı da değildir, hatta laikte değildir. Fakat orada demokrasi ilkeleri, yüzyıllar boyunca öylesine kök salmıştır ki hiçbir aşırı akım, kurulu dengeyi temelinden sarsamamaktadır. İngiliz hükümdarı, resmen Anglikan kilisesinin başkanıdır. Böyle olduğu halde başka bir dinin de, masonluğun da, dinsizliğin de İngiltere'de propagandasını yapmak serbesttir. İngiltere'de mülkiyet hakkı mukaddestir. Buna karşılık bu hakkı yıkmak isteyen Komünist Partisi, kanunun himayesi altında dilediği gibi çalışabilmektedir.

Çok partili hayata geçerken biz ne yaptık? Batı demokrasi-lerinde gördüğümüz örneklere uyduk mu? Hayır, uymadık. Komünizmi biz kanun dışı bırakırken ırkçılara, turancılara buyur ettik. Vicdan hürriyetinin sol kanadına söz hakkı tanımazken şeriatçılara, medresece lere, gericilere, alabildiğine tavizler verdik. Bir yanan cumhuriyetçiliğimize, devrimciliğimize, halkçılığımıza, devletçiliğimize toz kondurmadığımızı söylerken, beri yandan Köy Enstitülerini kapattık, toprak reformunu unuttuk, kadın haklarını hırpaladık ve çıkarıcı bir yobaz azınlığının vicdanlar üzerine baskı yapmasına göz yumduk. Böylece ya iktidara geçmek, ya da orada kalmak uğruna Atatürk'ün vaktiyle o kadar emekle kurduğu toplum dengesini kendi elimizle bozduk..

Öylesine bozduk ki, 27 Mayıs'ta ordu yetişip de "dur!" demeseydi, Atatürk ilkelerinden geriye ne kaldı ise az daha onu da tarihe gömecektik.

Şimdi, hürriyet düzeninin yeniden kuruluşu sırasında aynı hataların işlendiğini görüyor ve üzülüyoruz. Demokrasi her şeyden önce bir denge rejimidir. Bunun açığı kapalı olamaz. Toplumun yapısı o dengeyi kendiliğinden kurabilecek bir güce vardı ise, o zaman bırakılm fikirler ve menfaatler Batı'da olduğu gibi teşkilâtlan sını ve serbestçe çarpışsın. Yok eğer denge kendili-

ğinden kurulamıyorsa, bunu Atatürk ilkeleriyle sıkı sıkıya desteklemekten başka çaremiz yoktur. Aksi takdirde, hem “açık rejim”e bağlılıktan söz etmek, hemde profesör Ali Futa Başgil’in senatörlükten ayrılış sebeplerini bize anlatmak epeyce zahmetli bir iş olur.

21.1.1962

BİZİMKİ HERHALDE ARALIK OLMALI!

Fransızların bir atasözü “Bir kapı ya açık, ya da kapalı durmalıdır” der. Bu sözle belirtilen düşünceyi pek benimsemiş olmalı ki, iki defa arka arkaya yaptığı radyo konuşmalarında Sayın İnönü, bir üçüncü alternatif diye pekâlâ ileri sürülebilecek “aralık kapı” sistemine hiç değinmeksizin onyediyıldır kapalı rejimi bırakıp açık rejime geçtiğimiz tezini ısrarla savunuyor.

Oysa, içinde yaşadığımız rejimin daha ziyade bir “aralık kapı” rejimi olduğu akla gelebilir. Hem de öyle bir aralık kapı ki, çeşitli kuvvetler onu önden, arkada boyuna itştiriyorlar. Kapı belli bir açıklıkta, şu kadar enli bir vücuttan girmesini sağlayacak, daha genişlerini engelleyecek gibi durmuyor. Onyediyıldır üzerine abanılan kapı, bu gidişle korkarım ne ardına kadar açılacak, ne de bütün bütün kapanacak, fakat belki menteşelerinden fırlayarak devrilecektir. Bu ölçüsüz çekişmeler arasında Tanrının bir gün evimizi kapısız bırakmamasını dileyelim.

Sayın Hükümet Başkanının ekonomik durumumuz üzerine radyoda yaptığı konuşma, vatandaşlarımızı ne denli aydınlattı, bilmiyorum. Herhalde benim kafamı burgulayan bir çok soruların cevapsız kaldığını söylemek zorundayım. Plân, program, yatırım, sosyal adalet, güzel şeyler. Fakat bunlar nasıl ve ne yolla gerçekleşecek? Vatandaşların millî kalkınmamız uğruna katlanacakları fedakârlıktan eşitlik prensibi sağlanacak mı? Fiyat yükselişleri bundan böyle durdurulabilecek mi? Bütün tedbirlere rağmen

men hayat pahalılığı artarsa ne yapılacak? İşçilere grev hakkı yanında tanınacağına göre, özel sektörde ve devlet sektöründe maliyet kontrolü mekanizmasına hükümet nasıl hâkim olabilecektir?

İşte bir yığın soru ki, aralık kapımızın kaderi üzerinde en az siyasal davalar kadar rol oynayabilecek bir güçtedir. Baş davamızın bir üretim davası olduğuna şüphe yoktur. Ne yapıp yapmalı ürünlerimizi arttırmaya bakmalıyız. Bir tarım ülkesi olduğumuz halde buğdayımızı, etimizi Amerika'dan beklemek umut kırıcı bir duruma benzer. Köylerden şehirlere doğru gittikçe hızlanan akın acaba sadece nüfus artışından doğma bir sonuç mudur? Tahıl fiyatlarının bugünkü şartlara göre çok düşük bırakılması üretim hacmini daraltan ve köylüyü tarladan kaçıran sebepler arasında sayılamaz mı? Toprak Mahsulleri Ofisi'nin alım satım tarifelerini yükseltmekte büyük sakıncalar bulunduğunu biliyorum. Fakat şayet bugünkü üretim yetersizliğinde fiyat ayarsızlığının da bir rolü varsa, Türk ekonomisini içine düştüğü çıkmazdan ne yolla kurtaracağız? Bu konuda Sayın İnönü'den aydınlatıcı düşünceler dinlemeyi isterdik.

Plânlı yatırım alanına da lüzumundan fazla bel bağlamak acaba doğru mudur? Sayın Başbakanın deyimi ile plân, kapalı ve açık rejimlerde olmak üzere ayrı tekniklere bağlı, hatta ayrı anlamlar taşıyan bir kavramdır. Kapalı bir rejimde yürütülen plânlı yatırım politikası kesin çizgili, kaskatı prensipler üzerine kurulabilir. Çünkü herhangi bir noktadan tahminler yanlış çıktığı zaman, (ki bu daima mümkündür) zarara uğrayacak olan halk kitlesi sesini çıkaramaz. O, ağzı var dili yok bir zavallıdır. Acıyı sineye çeker. Fakat vatandaşların serbestçe teşkilatlanabildiği, parlamenter sistemlerde plânlı yatırım politikaları oldukça yumuşak ve esnek bir zemin üzerine kurulmalıdır ki her hangi bir aksayış, bir tahmin hatası, bir beklenmedik olay karşısında, genel yürüyüşü değiştirmemek şartı ile durumu kurtarmak mümkün olabilsin.

Bu bakımdan demokratik düzene uygun olarak yönetilen memleketlerde kalkınma planlarını kamuoyunun önünde daha ilk

günden tartışmak âdetidir. Böylece iktidar ne yapıyor, ona karşı muhalefet ne diyor, seçmen vatandaş açıkça görür. Seçim vakti geldiği zaman da oyunu ona göre kullanır.

Biz ise hazırlandığı söylenen plânlar hakkında henüz bilgi edinmiş değiliz. Ne Büyük Millet Meclisi'nde, ne de basında bu konuya dokunulduğunu görmüyoruz. Her halde aralık kapımızın açılacağı günü bekliyor olmalıyız. Hadi hayırlısı!

24.1.1962

TARAFSIZ İDARE DERKEN TARAFLI OLMAYALIM

Sayın İnönü'nün deyimi ile “açık rejime” geçtiğimiz on-yedi yıldanberi hangi parti iktidarı elinde tutarsa, muhalefette kalanlar ağız birliği ederek daima tarafsız bir idare özlemini dile getiriyorlar. Devlet yönetimine partizanlık zihniyeti sızmalarının kötü sonuçlarını 1950-1960 yılları boyunca gözlerimizle bir daha gördükten sonra, yurt huzurunu bozan, vatandaşlar arasındaki ahenk havasını bulandıran ve giderek demokrasiyi temelinden sarsan bu kötü hastalığa karşı kendimizi ne denli korumaya çalışsak yeridir.

27 Mayıs'tan bu yana, kimi arkadaşlar, devlet dairelerinde ve devletle ilgili müesseselerde eski DP kalıntılarına karşı yeter derecede enerjik bir temizleme kampanyası açılmadığından şikâyetçidirler. Onlara sorarsanız bir çok önemli yerlerde hâlâ düşük iktidar kayırması bir takım partizanlar vardır. Bunlar ya pusuya yatmış fırsat kollamaktadırlar, ya el altından küçük sabotaj hareketleriyle oyalanmaktadırlar, ya da hiçbir işe yaramadıkları için milletin parasını bir hizmet karşılığı olmaksızın, boşuna almaktadırlar.

Arkadaşları haklı çıkaracak örnekler belki vardır. Açık rejimin şartlarından biri de açık konuşmak olduğuna göre bunları teker teker ortaya koymak, sorumluları uyarmak, idarenin partizan unsurlardan temizlenmesine yardım etmek iyi olur kanısındayım.

Fakat, gazetelerimizde fazla yankı uyandırmamakla beraber, yukarıki şikâyetlere tamamıyla zıt bir başka şikâyet konusunun vatandaşlar arasında için için huzursuzluk yarattığını görüyorum. Bu da 27 Mayısla başlayıp daha ziyade alt basamakları kapsayan bir haber verme ve öç alma (ihbar ve intikam) eğiliminin şimdiye değin birçok masumları yaktığı, hatta zamanla dinecek yerde yukarı basamaklara da sızarak ters yönden aynı partizanlık zihniyetinin devamına yol açtığı iddiasıdır. İki yıldır yurdu muzun siyasal havasında başgösteren gelişmeye bakılacak olursa, bu iddianın arkasında da azımsayamayacağımız bir gerçek payı bulunduğunu kabul etmek gerekiyor. 27 Mayıstan hemen sonra yayımladığı bir genelge ile C.H.P. Sayın Genel Başkanı İnönü bu konuda teşkilatı uyarmaya çalışmış, öç alma duygularından sakınılmasını, düşük parti saflarında görev almış, ya da o partiye oy vermiş vatandaşlara karşı şefkat ve anlayış gösterilmesini istemişti. Yazık ki o genelge her yerde beklenen etkiyi yapmadı. Devrim yönetiminin genç ve az tecrübeli sorumluları üzerine gizliden gizliye bir “haber verme” hücumu yurt ölçüsünde aldı, yürüdü. Kişisel düşmanlarını zarara sokmak, meslekteki rakiplerini sindirmek amacı ile hareket eden adamlar, çok defa kendilerini gizleyerek, devrim sorumlularını bir “ihbar” yağmuruna tuttular. İstanbul bankalarındaki özel kasalar açıldığı takdirde yüz elli milyon dolarlık mı, üç yüz milyon dolarlık mı, saklı bir döviz stoku bulunacağına kadar neler neler söylendi. Oysa birbirine paralel olarak yapılan bu “ihbarlar” üzerine kasalar açıldığı zaman bulunan dövizin tutarı sadece bin beş yüz dolardan ibaret kaldı. Bu yüzden halkın bankalara karşı güveni sarsıldı, memleket ekonomisi milyonlarca dolarlık zarara uğradı.

Daha kötüsü, partizan zihniyet eski hızı ile devam etmek eğilimini hemen hemen hiç yitirmedi. Bugün bile idare amirlerine, yüksek müessese sorumlularına çeşitli kollardan başvurularak “falan eski demokrattır, atınız filan bizdendir, alınız” tarzında tesirler yapıldığını duyuyoruz.

Bu gibi müdahalelerin bizi aradığımız huzura kavuşturamayacağını, “tarafsız idare” ilkesini bu yoldan gerçekleştiremeyeceğimizi artık öğrenmeliyiz. Devlet yönetiminde sorum yüklenen politikacılar, her şeyden önce idare mekanizmasındaki yüksek görevlilerin objektif çalışmalarına güvenmek durumundadırlar. Bunlar vatandaşa eşit muamele yapabilmek için gönülleri rahat olmak gerekir. Bu da iktidar hükûmetinin “tarafsız idare” ve “vatandaşa eşit işlem” prensibine içten sarılması ile mümkündür.

Şurada burada kalmış eski partizanları temizleyelim derken devlet gemisini yeni partizan ordularıyla dondurmayalım.

25.2.1962

BARAJ, FABRİKA VE ADAM

Sırası geldi de yazıyorum: Geçenlerde Paris’te katıldığım gazeteciler toplantısında büyük Fransız bilim adamı Jacques Rueff, (NATO’nun ekonomik meseleleri) konulu güzel ve ilginç konuşmasını yaparken bir aralık bizim durumumuzdan da söz açtı:

- “NATO üyesi oldukları halde iktisaden geri kalmış milletler var. Atlantik ailesini bir bütün olarak ele aldığımız zaman bunu yadırgamamız gerekir. Nasıl Fransa’nın, İtalya’nın, hatta Birleşik Amerika’nın nispeten fakir bölgeleri bulunuyor ve bu devletler o bölgeleri kalkındırmak için gayret harcıyorlarsa, NATO çerçevesi içindeki geri kalmış milletlere de yardım etmek şarttır.”

dedi ve arkasından ilâve etti:

- Bununla beraber ben geri kalmış milletlerin kalkınmalarının barajlar yükseltmek, fabrikalar kurmakla gerçekleşeceğini sanmıyorum. Bu, her şeyden önce bir eğitim, bir adam yetiştirme davasıdır!”

Rueff’in bu sözlerini dinlerken bir daha Atatürk’ü hatırladım, onun tuttuğu davaya olan inancım içimde bir daha tazelendi.

Körpe rejimin temellerini atarken büyük önder neden her davanın üstünde bütün gücü ile devrim hamlelerine girişmişti? Çünkü o herkesten iyi biliyordu ki bu milletin çağdaş uygarlık düzeyine ulaşması ancak yeni bir dünya görüşünü bu topraklar üzerine yaymakla gerçekleşebilecekti. çağımıza uygun insanlar yetiştirebilmemiz sadece çağımızın tekniğini değil, o tekniği yaratan ve yaşatan düşünce kaynaklarını da benimsememize bağlı idi. Demokratik düzenin temeli bildiğimiz vicdan ve söz hürriyeti, serbest tartışma, serbest seçim müesseseleri böyle bir dünya görüşünün ışığından yoksun kaldığı sürece boşuna, hatta tersine dönen çarklar olmaktan öteye geçemezlerdi.

1923'ten 1938'e kadar bu uğurda elinden geleni yaptı. Cumhuriyetin ilk yıllarında, orduyu bir yana bırakırsak, üç beş düzineyi bulmayan müspet kafalı bilim ve ihtisas adamlarımızın sayısı on beş yıl içinde iki sıfırlı, üç sıfırlı rakamlarla çarpılacak derecelere yükseldi.

Cumhuriyet devrinde kurulan müesseseler şüphesiz Atatürk'ten sonra da Atatürkçü kuşakların sayısını arttırmaya devam etmiştir ve edecektir. Yalnız, ne varki çok partili hayata geçelberi akıntısına kapıldığımız yanlış bir demokrasi anlayışı, ters yönde hızla gelişen direnmeleri başıboş bıraktığı için eğitim davamız hem duraklamış, hem de tehlikeli bölünmelere uğramıştır. Böylece, çağdaş uygarlık düzeyine yaklaşma hamlelerimiz baltalanmakta, yavaşlamaktadır ve kalkınma gücümüz bu yüzden kırılmaktadır.

Dünyanın bütün demokrasilerinde en büyük tartışmalar, en şiddetli çatışmalar ekonomik konular üzerinde olur. Çünkü sosyal davaların özü gibi, sosyal dengenin temeli de her şeyden önce ekonomiktir. Bugün kapalı rejmi diye adlandırılan Atatürk devrinde, millî ekonomimizi ilgilendiren çeşitli meseleler basında da, Parlamentoda da rahatça tartışılırdı. Hatta bu meseleleri belli ideoloji açılarından ele alan bilimsel gayretlere de sık sık rastlanırdı.

Şimdi sorarın size! Çok partili hayata geçtiğimiz onyedi yıldanberi vatandaşları en yakından ilgilendirmesi gereken ekonomik sorunların ciddi ve metodlu bir şekilde ele alındığını gördünüz mü? Partilerimiz arasında kayda değer bir ekonomik görüş ayrılığı var mıdır? Basında, ya da Meclis'te halkın ekonomik dertleriyle yakından ilgili tartışmalara kaç kez tanık oldunuz?

Bir oy avcılığıdır tutturmuşuz, birbirimizi ve devrimleri hırpalayıp duruyoruz. Ekonomik gelişmemizin kaderini sadece dış yardımlara bağlamış bir halimiz var.

- Amerika yardım ederse, bu yılı atlattık!

diye umuda kapılıyor, yardımı alınca da:

- Gelecek yıla Allah kerim!

diyoruz. Kalkınmamızın da, demokrasimizin de, çağdaş uygarlık koşullarına ulaşmamızın da yalnız ve yalnız Atatürk ilkeleri sayesinde gerçekleşebileceğini nedense bir türlü aklımıza getirmek istemiyoruz.

Adamın onbeş yılda yaptığını, onyedi yılda yine de bütün bütün yıkamadık. Şimdilik en büyük tesellimiz bu!

28.2.1962

YANLIŞ TEŞHİSTEN SAKINALIM

Onyedi yıldanberi “kapalı rejim” şartlarını bırakıp “açık rejim”e ulaştığımızı Sayın İnönü daha geçenlerde söylemişti. Aradan bir kaç hafta ya geçti, ya geçmedi, şimdi 27 Mayıs devrimini korumak amacı ile sıkı kanun yasaklarına başvurulduğunu haber alıyoruz. Bu da gösteriyor ki içinde çırpındığımız rejim davası, bir kapıyı açıp kapamak gibi basit hareketlerle çözülebilecek cinsten değildir ve Türkiye’yi aradığı huzura kavuşturmanın birinci şartı, on yedi yıldır sürüp giden huzursuzluk kaynaklarını bulmaktan ibarettir. Bu itibarla 22 Şubat olaylarını bir kaç subayın kişisel yükselme hırsına bağlamak, sosyal hastalıkları-

mıza bir defa daha yanlış bir teşhis koymamıza yol açar. Yanlış teşhisler sonunda alınan tedbirlerin ise, herhangi bir derdimize çare olmak şöyle dursun, dertli başımızı büsbütün karıştırdığını görüp duruyoruz.

Buna benzer bir davranışa düşük iktidar tarafından çıkarılan Atatürk kanunu hazırlanırken rastlamıştık. Buna Heykel Kanunu demek belki daha doğru olurdu. Çünkü yanlış teşhis yüzünden davanın özü unutulmuş, sadece belirtileri üzerinde bir takım yasaklarla olumlu bir sonuca varılabileceği düşünülmüştü. O sıralarda ben burada açıkça Heykel Kanunu'na karşı gelmiştim. Atatürk heykeline kazma ile saldıran yobazların maksadı açıktı: Bunlar, taş ve tunçtan yapılma bir takım sembollerin arkasında devrim ilkelerine dış bilediklerini, asıl devrimleri yıkmak istediklerini yüzümüze çarparcasına haykırıyorlardı. Gençliğin ve ordunun tepkisinden çekinen o zamanki iktidar ne yaptı? Heykel Kanunu çıkarmak suretiyle sembollere dokunmayı yasak etti, fakat demokratik hürriyetler paravanası sayesinde devrimlerin el altından didik didik didiklenmesine açıkça imkân sağladı. Eski iktidarı adım adım doğru yoldan uzaklaştıran, her türlü kötülöklere, hukuk dışı davranışlara sürükleyen, sonunda ona meşruluğunu kaybettiren işte bu sahte, ruhsuz ve temelsiz demokrasi anlayışı olmuştur.

Şimdi biz ne yapmak istiyoruz?

Bir kanun çıkarak (imâ yolu ile dahi olsa) 27 Mayıs devrimini lekelemek isteyenleri ağır cezalara çarptıracağız, 27 Mayıs'a dil uzatılmasını yasak edeceğiz. Peki, nedir bu 27 Mayıs? Devrim şartları içinde ilerlemek, bireylere ait hak ve hürriyetleri gerçekleştirmek, milletçe kalkınmak ve çağdaş uygarlık düzeyine bir an önce ulaşmak isteyen Cumhuriyet Türkiye'sinin on yedi yıllık ıstırapının dile geldiği şahlanış olarak ele almadığımız takdirde 27 Mayıs'ın bir anlamı kalır mı?

27 Mayıs'a dokunmayacaksın, Yüksek Adalet Divanının cezaya çarptığı adamları savunmayacaksın, düşük iktidarı övme-

yeceksin! Pekâlâ, klasik demokrasi ilkelerine ve açık rejim şartlarına uymasa da bu yasakların yürürlüğe konduğunu kabul edelim. Bunlara uyulmakla 17 yıldır Türkiyemizi gerisin geriye Ortaçağa doğru sürükleyen şartlar değişecek mi? 27 Mayıs dil uzatamayan ırkçılar, gericiler ve şifa bulmaz Atatürk düşmanları devrim ilkelerini çiğnemeye eskisi gibi devam etmeyecekler mi? Bunlar, vicdan hürriyetine saldırmayacaklar mı? Kadın haklarını çuvala doldurup içindeki kadınla birlikte bir köşede çürütmeyecekler mi? Şeyhler ve ağalar kendi ekonomik çıkarları uğruna bütün yeniliklere karşı ağız dolusu küfür etmeyecekler mi? Halkı aydınlatmak uğruna göze alınacak her olumlu teşebbüsü bunlar ve ortakları profesyonel politikacılar elbirliğiyle daha başlangıçta hançerlemeyecekler mi?

Türkiye Cumhuriyetini içine saplandığı çıkmazdan kurtarmanın biricik yolu, bence 27 Mayıstan ziyade devrim ilkelerini korumaya çalışmakla bulunabilecektir. Bizi en kısa yoldan Batı demokrasilerine ulaştırabilecek tek yol da aynı yoldur.

7.3.1962

MEHMET, KULAĞIN NERDE?

Ankara’da gazetecilerle konuşan Sayın Devlet Başkanı, son Tedbirler Kanunundan söz ederken, yurdumuzda bu gibi tedbirleri gereksiz kılan bir ortam yaratıldığı gün kanunun yürürlükten kaldırılabileceğini açıklamış.

Bu düşünce beni de düşündürdü. Adına demokrasi denilen toplum düzeni her şeyden önce bir ortam meselesi olduğuna göre, Sayın Gürsel’in ne demek istediğini kendi kendime sordum. Çok partili hayata atıldığımızdan beri gerisin geriye ters işleyen bir rejimde yaşadığımıza inandığım için Sayın Devlet Başkanı’nın özlediği ortamı nasıl yaratabileceğimiz konusu üzerinde durdum. 27 Mayıs devrimini korumak amacı ile yürürlüğe konan ye-

ni tedbirlerin ışığında el ele veren politikacılarımız bundan böyle ne gibi bir yol tutmalıdırlar ki yurdumuz demokratik bir ortama kavuşsun ve yürürlükteki yasaklara kısa zamanda artık lüzum kalmasin?

Bu sorunu kurcalarken, Cumhuriyet Türkiye'sini yaratan devrim hamleleriyle ilgili anılar yarı silik bir sinema şeridi gibi gözlerimin önünden geçti. Saltanatın yıkılması, Halifeliğin kaldırılması, din işleri ile devlet işlerinin birbirinden ayrılması, Öğretim Birliği Kanunu, Medeni Kanun, Lâtin harfleri, kadın hakları ve bizi Batı uygarlığına ulaştıracak büyüklü küçüklü bütün devrim hamlelerini, kopuk ve yarım yamalak da olsa, hatırlamaya çalıştım.

Bu devrim hamleleri, kanun halinde vaktiyle yürürlüğe konurken Sayın İnönü şimdiki gibi yine yönetim organının başında bulunuyor ve herhalde onların lüzumuna yürekten inanıyordu. Kanun zoru ile ve demokratik olmayan metodlarla alınan o tedbirler sayesinde biz en kısa zamanda eski çağdan yeni çağa atlamak savında idik. Halkımız karanlıktan kurtulacak, toplum olarak daha yaratıcı bir güce kavuşacak, ekonomi yönünden ilerleyecek ve böylece gerekli demokratik hürriyet ortamı yurdumuzda kurulacaktı.

Vatandaş bilgisizlik içinde bırakmakta çıkarı olan her türlü sömürgecilere, yobazlara ve gericilere karşı devrim hamlelerini koruyacak tedbirler alınmıştı. Bunları Türk Ceza Kanunu'nun maddeleri arasında hâlâ görebiliriz. Resmen bugün de yürürlüktedirler.

Fakat çok partili hayata geçerken, nedense bu maddeler dumura uğradı. Devrimleri bir keyif ve heves uğruna ya da Atatürk'e hoş görünmek için değil de yurdumuzu gerçek demokrasiye kavuşturmak amacı ile başardığımızı söylediğimiz halde, işe koyulmak üzere kollarını sıvayan Sayın İnönü, yapmak zorunda olduğunun tam tersini yaptı: Devrim kanunlarına karşı atılıp tutulmasına, hatta o kanunların çiğnenmesine göz yumdu. Ekonomik haklarını aramasını henüz bilmeyen fakir ve masum halk önün-

de iktidar savaşına girişen politikacılar rahatça dini politikaya karıştırdılar, 27 yıllık Cumhuriyet Türkiyesini, devrimleri yerin dibine batırdılar, hatta Atatürk'e dil uzatmaktan çekinmediler. Böylece, Sayın Devlet Başkanının yurdumuzda yaratılmasını özlediğı demokratik ortamdan biz daha başlangıçta, bundan on yedi yıl önce uzaklaşmaya başladık. 27 Mayıs, işte bir vakitler dünyayı hayran bırakan Türk mucizesini hayal olup tarihe karışmak tehlikesinden kurtarmak amacı ile Türk ordusunun başardığı bir devrim hareketidir. Bu devrimi, Atatürk çağının devrimlerinden ayrı olarak düşünmeğe imkân yoktur.

Şimdi biz 27 Mayıs'ı koruyacağız diye özel bir kanun çıkaracak yerde 27 Mayıs'ı zorlayan o idare-i maslahatçı, tavizci ve gericiliğe göz kırpan ikiyüzlü tutuma bir son versek daha rasyonel, daha etkili, sosyal gereklerimize daha uygun bir yol tutmuş olmaz mı idik? dini politikaya karıştırmıyan, devrim ilkelerini kötülemiyen, aykırı davranırsa ceza görecek olan bir adam, 27 Mayıs'a zaten nasıl dil uzatabilirdi?

Hadi, bir defa o kanun çıktı; bari bundan sonra olsun T.C. Kanunu'nun devrimlerle ilgili koruyucu yasaklarını sıkı sıkıya uygulayabilsek! Sayın Devlet Başkanının beklediğı demokratik ortamı başka yoldan yaratabileceğimize ben inanmıyorum. Arada boşa giden her günün de bizi o özlediğimiz ortamdan biraz daha uzaklaştırdığına hiç şüphem yok.

21.3.1961

HA KAPALI OLMUŞ, HA AÇIK!

Kapalı rejim şartları içinde yaşadığımız yıllarda tek parti idaresinin iyi bir sistem olmadığı düşüncesini savunmak yasaktı. Bu düşüncüyü yaymaya kalkışan gazeteciler suçlu gibi işlem görürlerdi. Açık rejim şartlarına kavuştuğumuz 27 Mayıs devriminin ikinci yılında ise çok partılı idareye herhangi bir şekilde dil uzat-

mak son Tedbirler Kanunu ile yasak edilmiştir. Yasağı dinlemiyenlere suçlu işlemi uygulanacaktır.

Bir sosyolog gözü ile bakıldığında zaman, birbirine zıtmış hissinin veren şu iki yasağın, aslında aynı zihniyete işaret sayılması gerektiği derhal anlaşılır. Bu “bana dokunanı yakarım” ve “benim dediğim olacak!” zihniyetlerinin tâ kendisidir. Bir memlekette şekil değişiklikleri yoluyla öz değişikliğine varmanın gücünün böylece bir daha açıkça görüyoruz. Kapalı rejim diye sonradan kötülen tek parti yönetimi başlangıçta ne için kurulmuştu? Türkiye’yi en kısa yoldan çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmak için değil mi? Bir uygarlık savaşı demek olan o yönetim şartları içinde elbette bir takım davranışlara yasak konacaktı. Fes yasağı, Arap yazısı yasağı, üfürükçülük, falcılık yasağı gibi. Batı demokrasilerinde bu yasaklardan hemen hiç birine başvurulmaz. Çünkü Batı milletleri çağdaş uygarlığı, adım adım ilerliyerek yüzyıllar boyunca kendileri yaratmışlardır. Bu milletler, bizim gibi kalıplaşmış bir toplum düzenini yıkıp yeni bir düzene kısa zamanda ayak uydurmak davası ile hiç bir zaman karşılaşmamışlardır. İngiltere’de Arap yazılı İngilizce gazete basınız, kimse okumaz. O toplumun içinde bir yazıdan başka bir yazıya geçmek diye bir devrim gereği şimdiye dek görülmemiştir ki, Fransa’da istediğiniz kadar dincilik, ya da dinsizlik propagandası yapınız, aldırılmazlar. Çünkü orada vicdan hürriyeti ta onsekizinci yüzyıldanberi toplumun vicdanına sinmiştir. Devletin layikliği kanunundan ziyade insanların hoşgörülüğüne dayanmakta, gücünü oradan almaktadır. Bundan ötürü değil midir ki, kimi Batılı devletler resmen layik olmadıkları halde, vicdan hürriyeti oralarında yasak zoru ile değil, kendi parıltısı ile dimdik ayakta durmaktadır.

İmdi, kapalı rejimi bırakıp açığına geçerken biz elbette her şeyden önce devrim şartlarını korumak zorunda idik. Çağdaş Batı uygarlığının bir eseri olan demokratik yönetimi Türkiye’de gerçekleştirmek, siyasal partilerimizi Batılı anlamı ile halkın menfaati uğruna iktidar savaşına çıkış birer kurul haline getirebilmek için buna zorunlu idik.

Böyle yapamadık. Bu yüzden hem rejim soysuzlaştı, hem de -daha kötüsü- bizi kısa yoldan çağdaş batı uygarlığına yaklaştırmasını beklediğimiz devrim ilkeleri yurdumuzda zayıfladı, sallantılı bir hal aldı.

27 Mayıs, işte bu tehlikeyi önleme amacını güdüyordu. Devrimler yıkılmaktan kurtarılacak ve çok partili demokratik yönetim Batıdaki örnekleri andırır, olumlu, yapıcı bir hayata kavuşacaktı. 27 Mayıs hareketi, Anayasa dışı davranışlarıyla meşruluğunu yitiren bir iktidarı devirmişti. Elbette hiç bir devrim, kendi eliyle yıkıldığı zihniyetin rahatça toparlanarak bir gün kollarını sallaya sallaya ortaya çıkmasına göz yumamazdı. Böyle şey olmazdı.

Ne yazık ki 27 Mayıs sonrası devrinde politikacılar bu noktayı da unuttular. Devrim ilkelerin zedeleyici eski kısır çatışmalara eklenen 27 Mayıs düşmanlığı Kurucu Meclis sırasında da, referandum kampanyası boyunca da, hatta yeni Anayasa'ya uygun yüksek organlar kurulduktan sonra da devam etti durdu.

Son Tedbirler Kanunu ile nihayet bu tehlikeye bir çare bulmak gerekirdi. Kanunu hazırlayanlar da amaçlarının bu olduğunu tekrar söylediler. Fakat gelin görün ki yürürlüğe konan tedbirler fiiliyatta, çok partili rejimin ruhunu değil, sadece adını korur gibidir. Devrim düşmanları devrime karşı sinsi yıpratmalarını şimdilik el altından yine sürdürüyorlar. 27 Mayıs düşmanları kem küm ederek yutkunurken, bir yandan gırtlaklarını ayarlıyor, bir yandan da ne demek istediklerini yarım ses aşağıdan da olsa, yine anlatıyorlar.

Bu şartlar altında, şimdiki açık rejimin İkinci Dünya Savaşı boyunca yaşadığımız kapalı rejimden temelli bir farkı var mı? Bu rejim memlekete yararlı olabilir mi? Bu metodla Atatürk ilkelerini yaşatmak, onlara Batı uygarlığı yönünde başkalarını ve yenilerini katmak mümkün mü? Aralarında kayda değer bir ekonomik görüş ayrılığı bulunmayan, hatta ekonomik konularını tartışmaya değer bile saymayan partilerin sayısını çoğaltmakla yurdumuzu gerçek bir hürriyet iklimine yaklaştırabilir miyiz?

Bu soruları objektif ölçülerle ele alıp incelemeye kalkışmak, son Tedbirler Kanunun 'nın ışığında, bir yazarı suç işleme-ye kadar götürebilir.

29.3.1962

KADIRLI OLAYININ ARDINDAN

Kaymakamlarından ayrılmak istemiyen kadir bilir Kadirli halkı, Ankara'ya gönderdiği bir heyet vasıtasıyla Başbakana başvurmuş. İçişleri Bakanı'nın kaymakam hakkındaki kararının bir daha incelenmesini rica eden heyete sayın İnönü, çünkü gazetelere göre şöyle bir cevap veriyor:

“- Kadirli Kaymakamının tâyini meselesi, İçişleri Bakanı'nın normal tasarrufu altındadır. Bence yapılacak bir işlem yoktur.”

Bütün umut kapılarını birden kilitleyen bu kesin cevabın gazetelere yanlış aksetmiş olmasını gönül çok isterdi. Zira açıkrejim şartları içinde halkla beraber halk için çalışmak amacı ile iş başına geldiğini söyleyen bir Hükümet Başkanı'ndan halk temsilcilerine karşı böylesine bir davranışı doğrusu beklemezdik. İsmet İnönü gibi devlet hizmetinin en yüksek basamaklarında uzun yıllar tecrübe görmüş bir kişi elbette bilir ki yurt ölçüsünde geniş yankılar doğuran her tasarruf, yalnız ilgili Bakanlığı değil, Başbakanı da, hatta sırasına göre, tüm hükümeti de sorumlu kılabilir. İdare hukuku yönünden İçişleri Bakanı yüzlerce kaymakamın nakil ve tayin işleri hakkında tam bir yetkiye sahip olabilir. Fakat, kamu oyuna değer veren açık rejimlerde kimi zaman öyle durumlarla karşılaşılır ki bir mahalle bekçisinin kaderiyle bütün bir hükümet, yakından ilgilenmek zorunda kalabilir.

Kaymakam Mehmet Can'ın, nakli olayı yalnız Kadirli'de değil, bütün yurt düzeyinde gürültülü tepkilere yol açmıştır. Basında konu ile ilgili olarak bir takım iddialar ortaya atılmıştır. Kaymakamın yapıcı ve olumlu bir şekilde çalıştığı, kanun ışığın-

da halka yararlı hizmetlerde bulunduğu, kısa zamanda büyük başarılar elde ettiği yazılmıştır. Ama bu hizmetler kimi ağaların hoşuna gitmemiştir. Çıkarı bozulan adamların, kaymakamı Kadirli'den uzaklaştırmak için her çareye başvuracağı olaydan önce gazetelerde iddia edilmiştir. Kendisi de oralı olan, İçişleri Bakanının bir takım etkilere kapılabileceği açıkça ileri sürülmüştür.

Sonra, yazılanların daha mürekkebi kurumadan, söylenenlerin kelimesi kaybolmadan, bakıyorsunuz, kaymakam, henüz bir buçuk yıl önce geldiği ilçeden alınıyor, bir dama taşı gibi pat diye başka, uzak bir ilçeye atanıyor. Olay vatandaşları üzüyor. Kadirli halkı, kadını ile, erkeği ile, bir buçuk yıl içinde bunca iş çıkaran kaymakamdan ayrılmak istemiyor. İlgililere telgraflar yağdırılıyor. "Hiç değilse yarım kalan eserleri tamamlasın da öyle alınsın" deniyor.

Sayın İnönü'den özür dilerim ama, bu işlemi, bir Bakanlığın normal tasarrufları arasında saymak için bir insan, gerçek halk yönetimine değil, belki daha ziyade soyut demokrasi fikrine bel bağlamış olmalıdır gibi geliyor bana.

Karma hükümetteki İçişleri Bakanı'nı sayın İnönü kendi isteği ile seçip yanına almamıştır. Bakan, iki parti arasındaki işbirliği şartlarından biri olarak şüphesiz Paşanın rızasına uygun olarak, fakat onun iradesi dışında hükümete girmiştir. Bu durumda sayın Topaloğlu'nu her türlü tasarruflarında serbest bırakmak suretiyle Başbakan, acaba koalisyon dengesini bozmamak kaygısında mıdır? Bu takdirde, kurmaya çalıştığımız hürriyet rejimini yurdumuzda ruhsuz bir şekil halinde soysuzlaşmaktan nasıl kurtarabileceğizdir?

- Bir kaymakam oradan oraya atanmış. Ne çıkar yani?

Deyip geçmiyelim. Halkın sesine kulak asmayan idareler kısas zamanda halkın sevgisini kaybetmeğe mahkûmdurlar. Şimdi sayın İnönü, istediği kadar "kaymakamın tayini meselesi, Bakanın tasarrufu altındadır. Ben karışmam!" desin, Kamu vicdanı, İçişleri Bakanı'nın imzaladığı tayin emrinin altında onun da imzasını görecektir.

Hukuk ve politika gerçekleri yönünden olayın anlamı da bundan ibarettir.

8.4.1962

YÖNSÜZ PARTİLER REJİMİ

Cumhuriyet Halk Partisi, Parti Meclisi'nin geçen gün yaptığı toplantıda iki genç üye, Bülent Ecevit ile Turan Güneş, ilginç birer konuşma yaparak arkadaşlarını uyarmaya çalışmışlar. Genç politikacıların kanısına göre, çok partili hayata geçirildiğinden beri, CHP, eski devrimci yönünü yitirmiş, seçimlerde fazla oy toplamak kaygusu ile taviz vere vere fikir bakımından zayıflamıştır. Oysa, partinin devrimcilik, halkçılık, devletçilik gibi milletimizi kısa zamanda kalkındırmaya yarıyacak kesin ilkeleri vardır. Politik hesaplara dayanarak bu ilkelerin bir köşeye itilmesi doğru değildir. Halen nisbî temsil usulünü kabul ettikten sonra, seçmenlerin tümünü birden memnun etmeğe kalkışmak yetersizdir. C.H.P., kuruluş amaçlarını göz önünde tutarak kendine bir yön seçmeli ve ona doğru cesaretle yürümelidir.

Ecevit ve Güneş, bu yönün yurdumuzda iktisaden zayıf kütlelere, küçük çiftçiye ve çalışanlara umut verecek, onlara “işte bizim partimiz!” dedirtecek bir şekilde ayarlanması gerektiği düşüncesindedirler.

İki üyenin ateşli bir dille savundukları bu düşüncenin parti meclisinde pek öyle sıcak duygularla karşılanmadığı söyleniyor. Partisiz bir yazar olarak bu bizi ilgilendirmez. Ne var ki, yurt gerçekleri açısından baktığımız zaman biz Güneş'e ve Ecevit'e yerdenden göğe kadar hak veriyoruz. Eğer demokrasi çeşitli menfaat zümrelerinin Parlamentoda sesini duyurup yurt yönetimine katılması anlamına geliyorsa, bu gün Türkiye'de demokratik bir rejimin yürürlükte bulunduğunu iddia etmek doğrusu biraz güç

olur. Seçmen çoğunluğunu meydana getiren az topraklı ve topraksız köylülerle işçiler, bugün Mecliste kaç milletvekili tarafından temsil edilmektedirler? Bütün Meclis üyelerinin Güneş ve Ecevit gibi onların kaderi ile ilgilendiklerini farzetsek bile, prensip olarak bir parti çıkıp da kendini onlara mal etmedikçe, böylesine bireysel (ferdî) davranışlar ne anlam taşır?

Her zaman dediğim gibi biz işi daha başlangıçta yanlış tutmuşuz. Demokrasiyi Mecliste çoğunluk sağlamaya yarar bir mekanizme sanıyoruz. Çıkış noktamız bu olunca, partimizin ilkelelerini falan bir yana bırakıyor, bütün gayretimizle Meclise elden geldiği kadar fazla sayıda temsilci sokmaya bakıyoruz. Hangi çevreler bize oy kazandıracaksa onlara hoş görünmeyi iş ediniyoruz. Bu yüzden, seçim kampanyaları daha ziyade duygusal bir hal alıyor. Seçmen kütleleri, kendi çıkarlarının bilinci ile belli bir takım ilkeler değil, fakat herhangi bir şekilde etkisi altında bulundukları adaylara oy vermek durumunda kalıyorlar. Öyle ki, kısa süreler içinde bir milletvekilinin bir kaç kez parti değiştirmesi bile bizde yadırganmaz bir davranış sayılıyor. Öyle ya, neden yadırgansın? Ha Hacı Hasan demişler, ha Hasan hacı, ne çıkar bundan?

Sayın Genel Başkanın tavsiyesi üzerine şimdi kendine yeni bir baş aramak ödevi ile karşılaşan C.H.P, iki değerli üyesi tarafından ortaya atılan teklifi, ne dereceye kadar benimsiyecek, bilemem. Bildiğim bir şey varsa, siyasal hayatımızın on yedi yıldır bir türlü yolunu bulamıyan soyut demokrasi denemeleri çıkma-zından kurtularak bir an önce yapıcı bir fikir ortamına kavuşması için seçmen karşısına kesin ilkelerle çıkacak ve o ilkelerin savunucusu olarak Mecliste yer alacak yeni bir parti anlayışına şiddetle ihtiyacımız olduğudur. Bu anlayışı benimsiyen bir parti, kısa zamanda büyük başarılar elde edecek, hatta öteki partilere de ışık serperekyönlerini bulmakhususunda onlara yardımcı olacaktır. Gerçek demokrasiye de zaten ancak bu yoldan varabiliriz.

17.4.1962

HAZİN BİR YIL DÖNÜMÜ

Demokrasi parolası altında kendimizi kandırıp daha ilk adımda demagoji bataklığına fırlatmasaydık, şimdi bugün milletçe köy enstitülerini yirmi ikinci kuruluş yıldönümünü kutlayacaktık. Eğitim dâvamız çoktan çözülmüş olacaktı. Başlangıçta, bu işin on yılda tamamlanacağı hesaplanmıştı. Aradan iki defa on yıl geçtiğine göre enstitüler kapatılmasa idi, şimdi Türkiye’de okur yazar olmyanları parmakla gösterecektik. Tarım metodlarımız yenilenecek, üretim gücümüz artacak, ormanlarımız kurtulacaktı. Uygarlık güneşi yurdu bir baştan bir başa aydınlatacak, köy-şehir ayrılığı büyük ölçüde azalacaktı. Mutlu Türkiye hayali iyiden iyiye gerçekleşme yoluna girecekti.

Köy enstitüleri fikri, öyle bir iki adamın kafasında rastgele yer eden bir buluş değildi. Dikkatle araştırılsa, bunun belki Kurtuluş Savaşı günlerine kadar uzanan bir tarihi olduğu görülür. Milletleri geri bırakan sebepler arasında bilgisizliğin payını azımsamıyan ülkücü aydınlarımız konu üzerine yıllar yılı eğilmişler, köylüyü kısa zamanda ışığa kavuşturacak bir öğretmen ordusunun yine kısa zamanda nasıl yetiştirilebileceği problemini çözmeğe çalışmışlardı. O arada bir takım deneyler yapılmış, köy enstitüleri müessesesi böylece adım adım geliştirilmek suretiyle kurulmuştur.

Her şeye rağmen müessesenin kusurlu yanları yok mu idi? Soruya cefffelkalem hayır diyebilmek için insan köy enstitülerine dış biliyen çirkin politikacılar kadar bağınaz (softa) yaratılışlı olmalıdır. Meselenin özü, bu metodla halkımızın kestirme yoldan aydınlığa kavuşup kavuşamayacağı idi. Ve bu noktada kimsenin şüphesi yoktu. Yerli yabancı herkes görüyordu ki, köy enstitülerini kurmakla Türkiye Cumhuriyeti eğitim davasının anahtarını nihayet bulmuştur. Memleketimize konuyu inceleme-

ye gelen bir UNESCO heyeti, bizim buluşumuza hayran olmuş, geri kalmış ülkeleri kalkındırmak hususunda bundan örnek alınabileceğine dair Paris'teki merkeze rapor vermiştir. UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Başkanı Sayın General Tevfik Sağlam, bu konu ile ilgili olarak her halde daha geniş bilgiye sahiptir.

Peki, yerli yabancı herkesin gördüğünü çirkin politikacı görmez mi? Elbette görür ve nitekim gördü. Görür görmez de gözleri faltaşı gibi açıldı. Köylü okur yazar olacak. Okur yazar olunca öğrenecek öğrenince aydınlanacak. Aydınlanınca da uyanacak, bu şartlar altında çirkin politikacının uykusu kaçmasın, olur mu?

Aksi gibi tam o sıralarda da çok partili hayata geçiliyor. Artık çıkarını yürütmek için sadece iktidar temsilcilerine bel bağlamak yetmez. İktidar halkın oyu ile kurulacağına göre, ilkin ona hoş görünmek lâzım. Hazır köylü henüz enstitülere ısınmamışken kiralım şu uğursuz okulların ayağını bir kere.

İşte, aydınlığa karşı savaş yurdumuzda böyle başladı. Parti ayrımı gözetmeksizin tüm çirkin politikacılar elele verdiler. Güzelim eseri dört bir yandan kuşatıp yayılım ateşine aldılar. Köy delikanlısının şımardığını, köy ahlâkının bozulduğunu, köye komünizmin sızdığını söylediler. Bu gidişle memleket batacak, dediler. Doğudan Batıya yurdu gürültüye boğdular.

Ne yazık ki bu gürültü arasında çirkin olmıyan politikacılar, aydınlar ve sağduyulu vatandaşlar pek seslerini duyuramadılar. Gericiler sınıfında öylesine birbirlik kurulmuştu ki, bunun dışında kalanlara kulak asan olmadı. Ve biz on yılda eğitim davamızı çözeceğimize matematik bir kesinlikle inanırken, aradan iki defa on yıl geçtiği halde, bugün ellerimiz böğrümüzde ne yapacağımızı düşünüyoruz. Yüz binlerce Türk çocuğu yobaz okullarında çürüyor. Milyonlarcası, öğretmensizlik yüzünden, istese de okuyamayacak durumda.

İnsan düşünüyor da “17 Nisan acaba bir rüya mı idi?” diyesi geliyor.

22.4.1962

BU KAÇINCI?

On beş ekim seçimlerinden sonra kurulan karma hükümetin uzun ömürlü olabileceğine pek inanmamıştım. Hele bu hükümetin yapıcı bir çalışma yolu tutup olumlu işler çıkarabileceğini hiç aklım kesmiyordu. aksini düşünebilmek için 27 Mayıs'ı doğuran nedenlerin 27 Mayıs'ı kovalıyan zaman parçası içinde yok edilebildiğini kabul etmek gerekirdi. Önce referandum, arkasından da seçim kampanyaları bunun yapılamadığını gösterdiğine göre, karma hükümeti yaşatmak uğruna harcanan tüm gayretler, havanda su dövmeğe benzemekten öteyi gidemiyecek gibi idi.

Altı aydır karşılaştığımız bu kaçınıcı krizdir, şu dakikada sayısını hatırlıyamıyacağım. İki kanat arasında şimdiye değin patlak veren aksamaları, çok şükür devlet kuşunu yere düşürmekten geçiştirebildik. Belki bu seferki krizi de kanatlar kopmadan atlatabiliriz.

Ama neye yarar? Milletin büyük bir sabırsızlıkla sayısız dertlerine derman aradığı bir ortamda biz her işimizi bir yana bırakır da bütün çabalarımızı sadece karma hükümeti yaşatmak kaygusu üzerine toplarsak yurt hesabına dişe dokunur olumlu bir iş çıkarabilir miyiz?

Tedbirler kanununa oy veren sayın milletvekilleri, bizde çok partili hayatı korumak amacını güttüklerini söylüyorlardı. Oysa, ikide bir koalisyonun kanatlarını koparmaya çalışanlar arasında da hep o sayın milletvekillerinden bir kısmını görüyoruz.

Bir karma hükümeti yaşatmanın güçlüklerini inkâra yer yok. Bu, her şeyden önce karşılıklı fedakârlıklar istiyen bir anlaşmaya dayanmak gerekir. Şu parti bir süre için programının şu maddelerini, bu parti de bu maddelerini uygulamak isteğinden vazgeçerler. Ama bir hükümetin iki kanadını meydana getiren par-

tiler, iktidarda kaldıkları sürece beraber gerçekleştirmeğe çalışacakları bir takım maddeler üzerinde de mutlaka anlaşılır. Kısa, ya da uzun ömürlü olsun, bir koalisyon ancak bu şartlar altında kurulur. Yaşayabildiği kadar da ancak bu şartlar altında yaşar. 1945-1958 yılları arasında Fransa hep koalisyon hükümetleri ile yönetildi. Bunlardan biri düşüyor, ardından biryenisi kuruluyordu. On üç yıl boyunca Fransa'da yirmiye yakın hükümet değişimi oldu Fakat aynı süre içinde bu devletin millî geliri yüzde yüzün üstünde bir artış gösterdi. Politika kararsızlığı yüzünden Fransız halkının ekonomik kalkınması büyük ölçüde aksamadı, hatta belki hiç aksamadı. Çünkü daha başlangıçta, komünistler bir yana, bütün siyasal partiler Marshall yardımının nasıl kullanılacağı hususunda bir anlaşmaya varmışlar, Monnet plânını onaylamışlardı.

Biz ise yapmamız gerekenin tam tersini yapıyoruz. Karma iktidarın bir kanadı boyuna ötekini kırmaya çalışıyor. Milletimizin değil sanki partimizin çıkarını sağlamak amacı ile Meclise girmiş gibiyiz. Acele tedbir bekliyen sayısız davalarımızdan henüz bir tekinin Mecliste görüşülüp bir karara bağlandığını görmedik. Altı aydır ön plânda lâfı edilen başlıca konu siyasî af. Siyasî af çıkmadıkça yurdumuz huzura kavuşmazmış! Bu savın ardında yüzde bir, binde bir gerçek payı payı olsa da affa itiraz edecek aramızda bir tek vatandaş bulunmazdı.

Ne yazık ki bizim huzursuzluğumuzun asıl nedeni böylesine basit yüzeylerde seçilemeyecek kadar derin ve çok cephelidir. Öe görünüşte göre bunun giderilmesi uzun sürecek, ağır fedakârlıklara mal olacaktır.

25.4.1962

O DA HAYAL, BU DA

Alman yazarı Erich-Maria Remarque'in (Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok!) adlı eseri filme alındığı sıralarda ben Viya-

na Üniversitesi'nde öğrenci idim. Bilindiği gibi Remarque bu esrinde harbe karşıdır; insanların ekip halinde birbirlerini boğazlamalarındaki anlamsız vahşiliği dokunaklı bir üslûpla dile getirilir. Kitap başlıca dillere çevrilir ve bütün dünyada kapış kapış satılırken göze batar hiç bir protestoya yol açmadığı halde, film olarak sinema perdelerinde gösterilmeye başlandığı, zaman, nedense dar kafalı Alman milliyetçilerini sinirlendirdi. O devirde günden güne kuvvetlenip her yerde teşkilât kuran Naziler, filmi programına aldığını duydukları sinema salonlarının önünde gösteri yürüyüşlerine kalktılar, camı çerçeveyi indirmeye yeltendiler. Polisle Naziler arasında oldukça sert çatışmalar oldu. Eserin Viyana'daki ilk gösterilişinde bu çatışmalar sokaktan sokağa kovalamacasına halinde soysuzlaştı, şehir trafiği aksadı ve eğer hafızam beni aldatmıyorsa, o zamanki zayıf Avusturya hükümeti filmi yasak etmek zorunda kaldı.

O gösterilere katılan Nazilerin ezici çoğunluğu bıyığı henüz terlemiş delikanlılardı. Bunlar, şüphesiz yapılan telkinlerin etkisi altında "savaş kötü bir şeydir" demeyi suç sayıyorlar, gerçekten yurtsever bir insanın, gerektiği zaman, kötülüğünü bile bile harbe atılmaktan yılmayacağını hatırlarına getirmiyorlar, saldırganlık harpleri ile savunma harplerini birbirine karıştırıyorlardı. Nazi hegemonyasını Avrupa'ya yaymak sevdasında olanlar böyle istiyorlardı. Demokratik hürriyetleri tek yanlı kullanarak ortalıkta bir dehşet havası yaratmak, her türlü uyarmalara karşı gençliğin gözlerini bağlamak bunların başlıca kaygısı idi. Çıkarları bunu gerektiriyordu. Hegemonya dâvası uğruna savaş açmayı kafalarına koymuşlardı bir kez. İlk Avrupa'yı, sonra dünyayı ele geçirmek için milyonlarca kurban vermeye kararlı idiler. İşte, gözü kapalı gösteri yürüyüşlerine sürükledikleri tüysüz delikanlılar da o kurbanlardan bir kısmı idi. Nitekim (Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok) filminin oynatılmasına karşı direnen gençler, beş on yıl sonra gittiler, hegemonya çılgınlarının komutası altında sapır sapır döküldüler. Harbi kazananlar, savaşın kötü bir şey

olduğu düşüncesine karşı gelmeyen ve filmi seyretmekten korkmayan hürriyetçi milletler olmuştur.

Fakir Baykurt'un (Yılanların Öcü) yüzünden evvelki gece Ankara'da tertiplenen olaylar bana yukarıya özetlediğim geçmişi hatırlattı. Yoğunluğu ve amaçları bakımından değilse bile nitelikleri bakımından iki durum arasında yakın bir benzerlik var.

Fakir'in romanı yurdumuz gerçeklerinden bir kısmını dile getiren güçlü bir eserdir. Kitap haline getirilmezden önce Cumhuriyet'te tefrika edilmiş, ilgi ile okunmuştur. Yunus Nadi Armağanı için toplanan ve aralarında Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Falih Rıfkı Atay gibi edebî zevkinden kimsenin şüphe edemeyeceği kişiler de bulunan büyük seçiciler kurulu, oybirliğine yakın bir çoğunlukla bu esere birinciliği vermiştir. (Yılanların Öcü) sonradan kitap halinde de basılmış, hiç bir gürültüye yol açmaksızın kitapçı vitrinlerinde satışa konmuştur.

Fakat vakta ki bu eser kitap sayfalarından süzülüp sahneye ve perdeye aktarılmak istenmiş, işte o zaman işin rengi değişmiştir. Bir kısım insanlar yurt gerçeklerinin dile gelip kımıldamasından bizde öteden beri hoşlanmazlar. Hayattaki gerçeği gösterip de aksayan yanlarını düzeltecek bir ortama imkân hazırlamaktansa bunlar perdedeki gölgeleri sansür etmeyi yeğ bulurlar. Çünkü yüzyıllardır sürdüğümüz gerçek hayatın değişmesi, yurdu-muzda daha aydın, daha ileri yarınlara hazırlaması işlerine gelmez. Gençlik ve halk bunu göre göre zamanla gayrete getirse bir gün rahatları kaçacağından korkarlar.

Demokrasiyi yalnız kendi çıkarları açısından kullanmak istemeleri, Atatürk ilkelerine dış bilemeleri, köy enstitülerine, halkevlerine düşman kesilmeleri, masum gençleri kışkırtıp sinema taşlatmaları, cam çerçeve kırmaları hep bundandır.

Hitler, büyük Almanya hayali uğruna Alman gençliğine kıymıştı. Bunlar ise, sadece kendi çıkarları uğruna Türk gençliğini Ortaçağa bağlamak hevesindeler. Bunlarınkisi de hayal ama, herhalde daha âdi cinsinden!.

3.5.1961

K.K.K. VE ÖTESİ

İki partinin seçkin üyelerinden kurulu K.K.K. (Koalisyonu Kuvvetlendirme Komisyonu), önceki gün yaptığı toplantıda üç alt komisyona bölünerek çeşitli meseleleri derinliğine incelemeyi uygun bulmuştur. Bular, sırasıyla A.K. (Ahenk Komisyonu), İ.M.M.K. (İktisadî ve Malî Meseleler Komisyonu) ve Y. S.K. (Yaraları Sarma Komisyonu) diye adlandırılmışlardır. Alt komisyonların, meselelere çözüm yolları K. K.K.'ya sunulacak, orada karara bağlanacaktır.

Ancak, koalisyonun bir süre daha parçalanmasını önleyeceğe benzeyen bu formül, beklendiği gibi koalisyonu kuvvetlendirebilecek midir? Bizce asıl dava, bu sorunun ardında saklıdır.

Neden saklamalı? bütün aksaklıklar karma iktidarın bünyesinden doğduğu halde bu iktidarı yaşatmaya gayret eden kimi yazarlar kusuru hep dışarıda aramaya hevesli görünüyorlar. Koalisyon iyi desteklenmiyormuş, bunu bozmakta çıkarı olanlar varmış, tarafsız basının tutumu umut verici değilmiş, falan.. Bu şikâyetlere bakarsanız, karma iktidarın en büyük düşmanları, o iktidarla hiçbir ilişkisi bulunmayan muhalif, ya da partisiz çevrelerdir. Oysa, gerçek durum yukarıki iddianın tam tersidir. 15 Ekim seçimlerinden sonra binbir güçlkle koalisyon hükümeti kurulduğu zaman, gerek muhalif partiler, gerek tarafsız basın bu hükümetin rahat çalışabilmesi için elinden geleni yapmış, koalisyon zarar görmesin diye âdeta nefes almaktan çekinmiştir. Güçlerini bir araya getirip bir program üzerinde birleşen iki partinin birbirine ne denli zıt yönleri temsil ettiğini bilenler, yürekleri titreyerek, denge bozucu gayretlerden sakınmışlardır. Ama ne var ki aklın ışığında ele alındığı takdirde çaresizlik içinde başvuru bu zoraki işbirliğinden olumlu başarılar beklemek biraz hayale benziyordu. Koalisyon hükümetinin başkanı ve koalisyon

iktidarının en ateşli taraflısı sayın İnönü bile ilk zamanlar bütün gücü ile dengeyi korumaya çalışıyor, koalisyon yıkılmazsa bunu yeter bir başarı sayacakmış gibi davranıyordu. Koalisyon uğruna koalisyon, her şey uğruna koalisyon sanki vazgeçilmez bir ülkü olmuş, yüreğine girmişti sayın İnönü'nün. Sırf karma hükümeti yaşatmak için karşı tarafa verdiği tavizleri bir düşünsek akıllar durur. Öyle zamanlar olmuştur ki düşük devrin sahiden düşüp düşmediği düşüncesi vatandaşları şüpheye düşürmüştür. Her şeye rağmen sayın İnönü umudunu kesmiyor, sorumlunu taşıdığı ve kuruluşunda başrolü oynadığı çok partili soyut demokrasi sisteminin bir gün yurdumuzda yapıcı ve başarılı bir şekilde yürüyeceğine inanıyordu. 22 Şubat'tan sonra onaylanan Tedbirler Kanunu ile bu inancı paylaşmamak suç sayıldı. Fakat ara yerde devrim ilkeleri sahipsiz kalıyor, ekonomik kalkınmamız için gerekli çalışmalar gecikiyor, koalisyon öbür kanadında yer alan kimi politikacılar iktidarda değil de muhalefette imişler gibi baltalayıcı gayretlerine devam ediyorlardı.

Nihayet, sayın İnönü'nün de sabrı tükenmeye yüz tuttu ve K.K.K. (Koalisyonu Kuvvetlendirme Komisyonu)'nun kurulmasına yol açan demeci ile karşı tarafı ciddi olarak durumu müzekereye çağırdı. Alt komisyonların meselelere bulacağı çözümlerden sonra birtakım prensipler üzerinde anlaşılması ihtimali, görünüşe göre kuvvetlidir. Ama kâğıt üzerinde prensip anlaşmalarına varmak, koalisyon hükümetini başarılı bir çalışma yoluna ulaştırabilecek midir?

Elden ne gelir, beklemekten gayri?

6.5.1962

SOSYALİST KURALLAR VE BAŞKALARI

Tanınmış bir İngiliz diplomatı ile konuşuyordum. Bir aralık komünizm tehlikesinden söz açıldı. Tanınmış diplomat ken-

di memleketi hesabına hiç bir kaygı duymuyor, buna karşılık geri kalmış ülkeler açısından tehlikeyi pek büyük görüyor, burarlarda sorum yüklenen devlet adamlarının konu üzerine dikkatle ve ısrarla eğilmeleri gerektiğini söylüyordu. Bunu söylerken takındığı son derece rahat ve telâşsız halini belirtmek istedim. Yarı şaka, kendisine:

- Öyle ya, sizin için mesele yok. İktidarı ele geçirecekleri güne kadar İngiliz komünistlerinin de Kralcı olacaklarından emin görünüyorsunuz!

dedim. Kahkahayı atan tecrübeli diplomat, şaka olsun diye söylediğim sözün ardındaki gerçek payını hemen kavramıştı.

Milletleri birbirinden ayırt eden vasıfları sayarken dil birliği, din birliği, ırk birliği, ülkü birliği, rejim birliği, gibi çok kez realiteye uymayan kavramar üzerinde tartışılıyor. Ernest Renan'dan beri bu böyle. Oysa, milletlerin sosyal gelişim olayını tarih boyunca nasıl başardıkları incelenirse ve bu açıdan bir sıralamaya girilirse, belki daha bilimsel bir sonuca varmak mümkün olacak, böylece milletlerarası anlaşmazlıkları çözümlemek de imkân sınırları içine alınabilecektir.

İnsan toplumlarının zamanla değiştiği bir gerçekse de bu değişimin her yerde aynı şekilde olmadığını görüyoruz. Kimi milletler devrim yaparak, yönetici sınıf veya zümreleri zorla başlarından atarak sosyal gelişmelerini sıçrama yolu ile yürütürken, birtakım milletler de aynı şeyi yavaş yavaş, âdeta belirsiz bir akışla ve şüphesiz büyük sarsıntılara uğramaksızın, tereyağından kıl çeker gibi rahat başarmaktadırlar.

İngilizleri ve genel olarak bütün Anglo-Sakson milletlerini bu sonuncular arasında sayabiliriz. Arkada bıraktığımız elli yıl boyunca dünyada âdeta taşı toprağı yerinden oynatan, dağları devirip okyanusları kabartan fırtınalar olmuş, o arada İngiliz İmparatorluğu en güvendiği, varlığı ile en fazla övüldüğü sömürgelerinden olmuş, İngiliz kapitalizmi temel direklerini yitirmiş, fakat bütün bunları İngiliz milleti demokrasi ilkelerini zedeleme-

den atlatmasını bilmiştir. Üç yüz yıl önceki kıyafeti içinde Komün Meclisi oturumlarını açan Speaker'ın karşısında İngiltere Bankası'nın, kömür ve demir madenlerinin, demir yollarının kamulaştırılması onaylanmış, yönetim şekli bozulmaksızın toplum bünyesi normal gelişimini devam ettirmiştir. Az farklarla durum öteki Anglo-Sakson memleketlerinde, örneğin İsveç'te, Danimarka'da, Birleşik Amerika ve Kanada'da da aynıdır. Bugün İsveç sosyalizmi, özel teşebbüsü yıkmaksızın, hatta Krallık müessesesinin varlığına dokunmaksızın birçok işler başarmış, sosyal adalet ilkelerini büyük ölçüde yürürlüğe koymuştur. Bir gün gelecek bu milletler, belki devrimci sosyalistlerin bile hayal saydığı bir eşitlik düzeyine varacaklar ve bunu hürriyet kurallarını zedelemeksizin başaracaklardır. Bu memleketlerde bugün kralın bisiklete, bakanların tramvaya binmesi kimseyi hayrete düşürmüyor. Yarın bir prenses bir giyim evinde satıcılık yaparsa neden hayret edilsin? Nasıl krallık müessesesini muhafaza ederek demokrasiye geçtilerse, öylece demokratik kurallara dokunmadan sosyalizme doğru adım adım yürüyor Anglo-Saksonlar.

Öteki milletler ise sosyal gelişimlerini daha ziyade devrim yolundan yürütüyorlar. Bu milletlerin yönetici sınıflarında zaman koşullarına uymak için gerekli kıvraklığı ve anlayışı göremiyoruz. Hele geri kalmış toplumlarda insanların her gün daha iyi, daha eşit şartlar altında yaşaması gerektiğini, değişen dünya ortasında bu hayata özlem duymanın ve o yolda direnmenin bir hak olduğunu imtiyazlı kişiler çoğunlukla anlamak istemiyorlar. Bunlar, halk güçsüz ve bilgisizlik içinde kalırsa, kendi üstün durumlarını sürdürebileceklerini sanıyorlar. Yeniliğe ve yeni fikirlere karşı dış bilemeleri, milliyetçilik maskesi altında kalıplaşmış dogmalara sarılmaları hep bundan. Bir dereceye kadar başarı elde etmedikleri de belki söylenemez. Ama ne var ki bu başarı aldatıcı bir hayalden ibarettir ve sonunda asıl zarara uğrayacak yine kendileridir. Evrim, sâkin akan bir suya benzetilirse, devrim şelâleden şelâleye koşan, önüne ne rastlarsa ezip geçen bir nehir

sayılır. Okyanusa varmadıkça durulmaz. Devrim, bütün değer yargılarını altüst eder, yeni bir düzene kavuşana kadar toplum çok acı çeker.

Evrimci ve devrimci milletler diye ileri sürdüğüm şu sıralamada eğer bir gerçek payı varsa, bir kısım toplum yöneticilerine zaman zaman kafalarını taştan taşa vurmalarını bir tabiat kanunu saymak galiba doğru olacaktır.

10.5.1962

“SOLCU” PAŞA

Bir AP’li Senatör, önceki günkü karma grup toplantısında İsmet İnönü’yü tenkid ederken bir aralık kendini tutamamış (zaten bizde hep böyledir) başbakanın politikasını bir yana bırakarak kişiliğini yermeğe kalkışmış. Dünya gazetesinde okuduğuma göre, hırslı Senatör, İsmet İnönü’nün yurdumuzda huzur istemediğini, ortalığı karıştırmak için elinden gelini yaptığını, diktatörlüğe göz diktiğini ve.. “sol” eğilimli olduğunu söylemiş.

Yukarıkibasamakalıp ithamların saçmalığı meydanda. Bunlardan ötürü İnönü gibi bir adamı savunmaya kalkışmak sadece yersiz bir gayretkeşlik değil, belki gülünç bir davranış da sayılabilir. Yurdu huzura kavuşturmak hususunda hükümetin başarısızlıklarından her gün sızlanıp duruyoruz. O arada hükümet başkanı sıfatı ile İnönü’ye düşen sorum payını da içimizde azımsayan yok. Huzursuzluğu böylece sürdürmekte çıkarı olanlardan bir kısmının paşaya fazlaca sokulabildiklerini de tahmin ediyoruz. Fakat sayın İnönü’nün kasten huzurdan kaçındığını söylemek ve diktatörlüğünü kendi eliyle tasfiye etmiş yetmiş sekizlik bir ihtiyarda bugün yeniden diktatörlük emelleri vehmetmek için insan sahiden ne dediğini bilemeyecek kadar hırslanmış olmalıdır.

Ne ise, ben asıl başka bir noktaya dokunmak istiyorum: Sayın senatör, İnönü’nün kötü eğilimlerini bir bir sıralarken onun

“solcu”luğundan da söz ediyor. Demek solculuk kötü, hatta kanunun suç saydığı bir davranışa belge sayılıyor. Ve bunu biz “sosyal devlet” ilkelerine hepimizden fazla bağlı kalması gereken bir sayın senatörün ağzından duyuyoruz. Yurdumuzun bir an önce layık olduğu hayat düzeyine ulaşması uğruna çalışanları lekelemek için kimi çıkarıcılar tarafından sıralı sırasız kullanılan ve bir hakaret sözcüğü haline getirilmek istenen bu terim, gerçekte, çağımız koşullarına uygun, iyi ve saygı değer, fakat birbirinden farklı birçok ekonomi politikasına işarettir.

Solculuk nedir? Genel olarak, halkın ve çalışanların sömürülmesini önlemek amacı ile devletin ekonomi hayatına karışmasını isteyenlere solcu diyoruz. Devlet ekonomi hayatına nasıl karışır? Bunun türlü şekilleri ve dereceleri vardır. Özel teşebbüsün başaramayacağı işleri üzerine alır; özel teşebbüsle rekabet halinde yanyana çalışır; özel teşebbüse bırakılması doğru sayılmayan alanları tekel olarak işletir. Hangi işletme kolları devlete geçmeli, hangileri özel kesimde kalmalıdır? Bu sorun da yer ve zaman çerçevesi içinde türlü çözümlere uğramaktadır. Nihayet, devlet özel teşebbüsü toptan lağveder, bütün üretim araçlarını kendi eline alır, mülkiyet hakkını tanımaz, her şeyi kendi yapar, kendi satar. Çalışanlara dilediği ücreti öder, mallara dilediği fiyatı biçer. Solculuğun birinci şekli ile bu sonuncusu arasında dere, tepe, dağ, nehir değil, okyanuslar kadar fark vardır. Halkı kurtarmak, sömürgelelere engel olmak parolası altında kimi devletlerin güttüğü toptancılık politikası çok kez devlet kapitalizmine ve bunun sonucu olarak yeni bir emperyalizme yol açmıştır. Faka bizde bir takım insanlar bilerek bilmeyerek bunları hep birbirine karıştırmakta “solcu” deyimini altında topladıkları bütün vatandaşları halka sanki kötü kişilermiş gibi tanıtmaya çalışmaktadırlar. Bu da sebepsiz değildir. Şimdiki geri kalmış ekonomi sistemimizin bir hale yola konması kimi çıkarıcıları zarara sokacaktır. Bunu istemezler. İstemedikleri için de halkın iyiliği uğruna gayret harcıyan fikir ve politika adamlarını, sırf kendi çıkarlarını kurtarmak

amacı ile vatan haini ilân etmekten çekinmezler. Onların gözünde en ılımlı bir solcu belki bir Moskova ajanından daha tehlikelidir. Çünkü bu sonuncular arasında çoğunluk yüzüne maske takmıştır. Milliyetçi geçinir, ırkçı geçinir, dinci ve yobaz geçinir. Az defa solcu geçinir.

İsmet İnönü'nün solculuğuna gelince: C.H.P. öğelerinden halkçılık ve devletçilik ilkelerinin heyecanla yürütüldüğü yıllarda Paşa her halde sol eğilimli bir devlet adamı olmalı idi. Çünkü o sıralarda ilkin Başbakan, sonra da tek partili Cumhurbaşkanı olarak devletin kaderi üzerinde birinci derecede rol oynuyordu. Fakat çok partili soyut demokrasi hayatına geçtiğimizden beri, bir çok inançlarıyla beraber Paşanın solculuğu da uçtu gittiye benziyor. Nerede Toprak Kanunu'nu tek Partili Meclis'e kabul ettirip fakir köylüyü umutlandıran İsmet İnönü, nerede 27 Mayıs devriminin bir kenarından başladığı toprak reformunu, iş başına gelir gelmez durduran ve elli beş ağayı tekrar Doğu'ya gönderen İnönü? Acaba Paşanın diktatörlüğü gibi solculuğu da geçici mi imiş!

1.6.1962

BAŞLIYAN DEĞİL, SÜREN BUHRAN

İsmet İnönü'nün Karma Hükümet Başkanlığı'ndan çekilmesi ile patlak veren buhran, aslında tek başına bir hükümet buhranı değil, fakat yedi aydır sürüp giden müzmin bir rejim buhranının sadece bir safhası, belki de önemsiz bir safhasıdır. Bu önemsiz olayı gözlerinde büyüten, ya da arkadan sökün edecek çok daha önemli olayları hesaplayan sayın koridor politikacılarımız, rejim buhranının şu safhasını da atlatmak uğruna hemen dün gece paçaları sıvamışlar, harıl harıl çalışmaya koyulmuşlardır. Bizdeki yedi aylık koalisyon hayatı, kanatlar arasında bir "af" pazarlığı üzerinde soysuzlaştığı ve karşılıklı bir taviz verip taviz ko-

parma yarışına döküldüğü için bu sefer açılan deliği bir kaç gün, hatta bir kaç saatte elbirliği ile tıkmak imkân dışı bir olay sayılmamalıdır. Nitekim ılımlı denilen A.P.'lilerin hemen imza toplamaya başladıkları haber veriliyor. Bunlar Pala Paşayı bir yana itip İnönü'nün gönlünü alır, onu kararından caydırabilirler. Ya da Y.T.P. açığözleri C.H.P.'ye yanaşmak suretiyle yeni bir karma hükümet kurulmasına imkân hazırlayabilirler. Akla pek yatkın gelmiyorsa da C.H.P.'nin muhalefette kalacağı bir başka koalision formülü üzerinde de belki anlaşılabilir.

Bunların hiç biri yedi aydır içine saplandığımız müzmin buhranı gidermeye yetmiyecektir. Çünkü bizim buhranın nedeni şu ya da bu politika kombizenonu ile değil, doğrudan doğruya rejimle, rejimin bünyesi ile ilgilidir. Soyut demokrasi sevdasından vazgeçip de Atatürk ilkeleri ışığında Türk demokrasisinin gerekli kıldığı şartları yeniden yaratmadıkça hiçbir zaman buhrandan kurtulamıyacağımıza artık inanmalıyız. Medeniyet ve kültür davalarını hesaba katmaksızın, bir Sofist mantığı ile düşünürsek demokrasinin yalnız seçim temeline dayandığı tezini savunmak belki mümkün. Bu takdirde "siz isterseniz memleketi Halifelîği geri getirirsiniz!" sözü önünde saygı ile eğilmek gerekir. Bu söz önünde saygı ile eğilinece de Atatürk'ü vatan haini ilân etmemek, onun kurduğu Cumhuriyeti ve bütün devrimleri kanun dışı saymamak büyük bir mantıksızlık olmaz mı?

İşte, Atatürk düşmanlarının ve demokrasiyi bir oy meselesinden ibaret sayanların on altı yıldır yürütmeğe çalıştıkları kısmen de başarı ile yürüttükleri politika budur. Biz de on altı yıldır işte bu politikanın tehlikeleri üzerinde duruyoruz. Gerçek hürriyete, gerçek eşitliği ve çağdaş uygarlık düzeyine ancak devrim ilkelerine bağlı kalmak şartıyla kavuşabileceğimizi yaza yaza parmağımız nasır bağladır. Atatürk'ün bi masal olmadığını, yarattığı eser ne kadar tekmelense de onu savunacak zinde kuvvetlerin sonuna kadar seyirci kalamıyacağını söyleye söyleye dilimizde tüy bitti. 27 Mayıs'a rağmen, ne gericilere, ne de soyut demokrasi hayranlarına lâf anlatamadık.

Şimdi, memleketin yetmiş yedibin derdinden bir tekini yedi aydır ele alamıyan bir “af” çıkması içiçinde bugüne kadar bo-calayan Parlamentomuz ne yapacaktır? Orada yer ve söz sahibi dört parti var. Sürüp giden buhranı önlemek için bunlar nasıl davranacaklardır?

Biz, çıkmazdankurtulmanın bir tek çaresini görüyoruz: Dört partiye bölünen milletvekilleri kendilerini samimî olarak yokla-sınlar. Atatürk’e ve onun devrimlerine yürekten bağlı olanlar bir yana, ötekiler de bir yana olmak üzere bunlar iki blok halinde karşılıklı cephe alsınlar. Hangi tarafı ağır basarsa hükümeti o kur-sun.

Böylece, ya rejim buhranını gidererek üç buçuk yıllık bir ça-lışma imkânına kavuşmuş, ya da gelmesinden korkulan olayları çabuklaştırmış oluruz. Umut ve kaygı bulutları arasında yıllar yı-lı sallanıp duracağımıza halimizin nice olduğunu bir an önce gö-rürüz, daha iyidir.

9.6.1962

GEL DE HAYRAN OLMA!

Yıldırım hızıyla gelişen sosyal olaylar karşısında kurulu toplum düzenleri de ergeç mutlaka değişikliğe uğrar. Belli bir dü-zenin yürütücüsü olarak davranışlarıyla bu düşüncüyü paylaşma-yan kimselere iyimserliklerinden ötürü hayranımdır. Yakın za-manlara kadar bunların başında İran Şahı Majeste Heplevi’yi gö-rüyorum. Genç Majeste, kendinden sonra memleketin kaderini eline alacak bir erkek evlât edinmeyi bir aralık iş edinmiş, bu uğurda çok sevdiği eşinden ayrılmak suretiyle katlanılması çok acı fedakârlıklarda bulunmuş, fakat sonunda İran’a bir Valiaht kazandırarak millî görevini başarmıştı. Bu demektir ki dünyanın bugünkü hızlı değişim şartları ortasında Majeste Pehlevi, bun-dan en az elli yıl sonra da İran’ın yine Şahlık rejimi ile, hem de

rahmetli pederinin kanından gelme bir hükümdar başta olmak üzere, idare edileceğine inanmaktadır. İyimserliğin bu türlüüne hayran olunmaz da ne yapılır?

On yedi yıllık soyut demokrasi denemelerinin büyük bir bir iflâstan sonra bir çıkmaza doğru süreklendiği şu sıralarda yeni bir karma hükümet kurabilmek uğruna harcadığı gayretlere bakarak aynı hayranlığı sayın İnönü 'ye karşı da duyorum. On yedi yıl içinde yurdumuzun nüfusu on milyonun üstünde bir artış göstermiş, çözüm bekliyen sosyal ve ekonomik davalarımız yuvarlana yuvarlana çığlar gibi kabarmış, hızla kalkınan batı milletleri arasında Türkiye tehlikeli bir istisna sayılmaya başlanmıştır.

On yedi yıldır davalarımızın ciddî bir şekilde ele alındığını görmedik. Parlamentomuzda en fazla tartışma konusu olan dava hürriyet ve demokrasi davasıdır. 1946'dan 1950'ye kadar bu davayı tartıştık. 1950-1960 yılları arasında yine bu davayı tartıştık. Halk Partisi iktidarda iken Demokrat Parti hürriyetsizlikten sızlanıyordu. Demokratlar iktidara geçince şikâyet bayrağını Halkçılar ele aldılar. Nihayet hiçbir partinin tek başına devlet işlerini yürütemeyeceği bir ortamı kendi elimizle hazırladık. Bir karma hükümet kurduk. Yedi aydır koalisyonu kurtarmaya, düşerse kaldırmaya çalışıyoruz ve koro halinde hep bir ağızdan hürriyet ve demokrasi türküleri söylüyoruz.

Yıldırım hızıyla gelişen yurt ve dünya şartları ortasında on yedi yıl kaybetmenin ne demek olduğunu düşünenlerimiz pek az. On yedi yıl önce geri kalmış bir millet idiysek, bugün daha da gerilediğimiz matematik bir gerçektir. İleri ve yapıcı bir hürriyet rejimine ancak devrimler yolundan ulaşabileceğimizi söyleyenlere karşı koridor politikacıları 'çoğunluk demogajisini ileri sürmekten hâlâ vazgeçmiyorlar. Soyut demokrasi uğruna devrim ilkelerini birer birer feda ederken biz asıl demokrasiden büsbütün uzaklaştığımızı farkedemiyoruz. 15 ekim seçimlerini yerinde izlemek için büyük Batı gazeteleri yurdumuza özel muhabirler göndermişlerdi. Seçimlerin ertesi günü bunlardan biri, France-

Soir, okurlarına sonuçlardan önce, en büyük puntolu başlıklarla şu haberi veriyordu: Seçmenlerin yüzde yetmişi okur yazar değil. Hangi partinin kaç milletvekili çıkardığı daha küçük puntolarla daha sonra bildiriliyordu.

Sayın İnönü yeni bir karma hükümet kurabilecek midir? O kuramazsa bu işi kim başarabilir? Partilerarası bir millî koalisyon hükûmeti mümkün müdür? A.P. parçalanırsa oradan ayrılacak mutedillerin desteğiyle İnönü yeni bir kombinezona gidemez mi?

Bu soruların her birine olumlu cevaplar verilebilir: Sayın İnönü şu ya da bu şekilde bir karma hükümet daha kurabilir. Bu işi bir başkası da belki başarabilir. Kimi partilerin bölünmesi yüzünden bir süre C.H.P.'yi güçlendirecek istikrarlı bir denge havasına kavuşmak da mümkündür.

Fakat bütün bunlar on yedi yıldır içine saplandığımız çıkmazdan bizi kurtarmıya yeter mi? Hızla gelişen sosyal ve ekonomik olaylar karşısında şu soyut demokrasi denemeleriyle yurt davalarını ne dereceye kadar çözebiliriz?

Bu konuda ne düşündüğünü peksöylemiyorsa da, karma hükümet uğruna harcadığı iyimser gayretlere bakarak sayını İnönü'ye hayran olmamak elden gelmiyor doğrusu.

13.6.1962

SÖYLEYEN ÇOK, DİNLEYEN YOK

Sanatta olduğu gibi politikada da tenkid ile icrayı birbirine karıştırmamak gerekir. Bir senfoninin yanlış, bozuk, ruhsuz çalındığını söyleyerek orkestra şefini yeren bir musiki eleştiricisine:

- Öyle ise al eline değneyi de orkestrayı sen yönet bakalım!

Denemez. Çünkü bunlar ayrı ayrı işlerdir. İcracı, bir eseri sanat kurallarına uygun olarak ifade etmeye çalışır; eleştirici ise “icra” edilen eseri aynı kurallara göre değerlendirmekten sorum-

ludur. Öğretmenlik ve yaratıcılık da böyledir. Nice edebiyat hocaları vardır ki, iki mısralık bir beyit düzemedikleri halde en ünlü şairleri iyi ve kötü yanlarıyla pekâlâ anlatırlar. Buna karşılık kendi eserini izahtan âciz nice yaratıcılar vardır. Gerçek sanatçı, eleştiriciye kızacak yerde onun uyarmalarına dikkat ederek ak-sayan yanlarını düzeltmeye, zamanla kendi kendini aşmaya bakar. Sanatta da, politikada da başarının yolu tenkide değer vermek, değersiz olanlarına da tahammül etmektir.

Akis dergisindeki “Peki, çare?” başlıklı yazı bana bu gerçekleri hatırlattı. On yedi yıllık demokrasi serüveninin yeni bir çıkmaza saplandığı şu sıralarda, sayın İnönü tarafından harcanan gayretlere bakarak açığa vurduğum kötümser düşünceleri Akis dergisi beğenmiyor:

- Öyle ise bu işler nasıl bir yoluna konabilir? Söyle bakalım! Demeye getirerek âdeta elime şef değneğini uzatıyor ve beni orkestranın başına çağırıyor. Akis’e göre ben on yedi yıl önce demokrasinin karşısında değil, yanında yer almışım, bugüne dek de hep açık rejimi savunmuşum. Şimdi durum karışık gibi olunca “soyut demokrasi” deyimi ile işi alaya almam doğru olmazmış! İlkın şunu söylüyeyim! On yedi yıl önce ben demokrasinin ne karşısında, ne de yanında yer almadım. Bütün vatandaşlar gibi bir gün kendimi acayip bir demokrasi vaveylasının ortasında buldum. Buldum da ne yaptım?

- Oh ne iyi oldu, şimdiye kadar istibdat içinde yaşıyorduk, çok şükür kapandı artık o devir!

Diye sevinç çığlıkları mı kopardım? Yoksa, artık herkes istediğini yazabilir düşüncesi ile tek parti devrine veryansın hücumu mı geçtim? Hayır, bunların hiçbirini yapmadım. Tam tersine, sağduyuyu elden bırakmamaya dikkat ederek ilgilileri rejim dâvasını serin kanla incelemeye çağırdım. Değişmeyen inancım şudur: Türkiye’de devrim ilkeleri ile hürriyet ve demokrasi dü-

zenini birbirinden ayırmaya imkân yoktur. Yurdumuz gerçek hukuk devleti şartlarına kavuşturulmak isteniyorsa, bu ancak Atatürk devrimlerini sapsağlam ayakta tutmak, onları zedelenmekten korumak suretiyle mümkün olabilecektir. Bu düşünceyi ilk günden itibaren, “hürriyet!” çığlıkları henüz ortalığı gürültüye boğmadığı sıralarda ısrarla savundum. Serbest Fırka denemesini örnek göstererek o günlerin acı hayal kırıklıklarını ortaya koydum. Akis yöneticileri Millî Kitaplıktaki Cumhuriyet koleksiyonunu karıştırırlarsa 8 Ağustos 1946 tarihli sayıda bu konuya dokunan önemli bir belge bulacaklardır. Devrim ilkeleri ışığında o gün ne demişsem, ondan sonra da aynı şeyleri söyledim, bugün de başkatürlü konuşmuyorum. Tuttuğum yolda yalnız da değilim. Falih’inden Çetin’ine kadar bütün Atatürkçü yazarlar, oy kaygusu ile devrim ilkelerini safra gibi atan bir demokrasi balonunun hiçbir zaman yükselip yol alamıyacağını ve bir gün mutlaka buruşarak söneceğini yıllar yılı haykırıp duruyoruz. Bu durum karşısında hâlâ;

- Çaresi ne ? Gelin söyleyin!

Demek, musiki eleştiricisini orkestra idare etmeye zorlamaktan farksız sayılsa gerektir.

Bugün yaşadığımız dramın en acıklı yanı, devlet kaderi üzerinde rol oynayan sorumlu politikacılarımızın Atatürk’ü, devrimleri, hattâ 27 Mayıs’ı iyi anlayamamış olmalarıdır. Türkiye’yi çağdaş uygarlık düzeyine doğru hızla yaklaştıran 15 yıllık mucizesinden sonra, biz on yedi yıldır eski “Tanzimat” zihniyetine geri dönmüş, üzücü ve yıpratıcı bir “idare-i maslahat” politikası ile günlerimizi gün etmeye çalışıyoruz.

Karma hükümet kurulsa da kurulmasa da bu gidiş iflâsa mahkûmdur. Devrim ilkelerinin pazarlık konusu yapılmasını demekrosi “icabat”ından sayan bir zihniyet iş başında kaldıkça bu memleket hiçbir zaman gerçek demokrasiye kavuşamayacaktır.

17.6.1962

TEŞBİHTE HATA OLMAZ

İngiltere'yi tanımayan, İngiliz sosyal disiplinine yabancı kalmış bir adam farzediniz. Bu adam ilk defa Londra'ya gittiği zaman, bir süre, benzerine başka yerlerde rastlamadığı bir baskı havası altında boğulur gibi olabilir. Daha Victoria Garı'na ayak basar basmaz; kuyruktaki sıra bekleyen boş taksilerden birine binmek isterse, iki metre boyundaki heybetli polisin demir eliyle yakasına yapıştığını görür. Taksiye binebilmek için garın çıkış kapısına kadar yürümek, orada kendisi de kuyruğa girip sırasını beklemek zorundadır. Bu adam, saat on yediden önce genel yerlerde alkollü içki satılmadığını öğrenerek bu yasağı hürriyet ilkelerine aykırı bulabilir. Hele on yediye beş kala ısmarladığı bir kadeh bir şeyi ancak beş dakika sonra içebileceğini garsondan duyunca İngiltere'yi göze görünmez bir despotun idare ettiği zannına kapılabilir. Aynı adam bir tiyatronun gala gecesinde bulunmak üzere yer ayırtmış olsun. Akşam kıyafeti kuralına aldırış etmeyerek salona girebileceğini umuyorsa yandı demektir. Parasını ödemiş, bileti cebine atmış da olsa, kapıdan döndürülecektir.

İngiliz sosyal düzenine alışmayan bir adam, bunlar gibi düzenlerle yasak arasında ilk günler bunalabilir. Oysa, bir kez o düzenle uyuştuktan sonra İngiliz toplum hayatının bireylere ne denli geniş bir özgürlük sağladığını yakından görmemeye imkân yoktur. İlk bakışta sağduyuya aykırı sayılan kimi yasaklar, çok defa bireyle toplum arasındaki dengenin en sağlam dayanaklarıdır. Bunların politika ile hiçbir ilişkisi yoktur, hiçbir zaman da olmamıştır. Muhafazakârlardan işçisine ve komünistine kadar bütün İngilizler bu basit kuralları benimsemişler ve gelenekselleştirmişlerdir. Bernard Shaw'ın birer zekâ oyunundan başka bir şey

olmayan paradoksal hicivleri bir yana, bunlar üzerinde tartışılmaz, hatta konuşulmaz bile. Özel bankaların kamulaştırılması, ya da veraset vergisinin miras müessesesini ortadan kaldırırçasına ağırlaştırılması gerektiği hakkında nutuklar çeken İşçi Partisi sözcüleri, resmî bir tören yerine giderken, tıpkı Muhafazakâr arkadaşları gibi, gerekli kıyafet ne ise onu giyinirler; ayaklarına tulum ya da sırtlarına pijama geçirmezler.

Bizim açımızdan ele aldığımız zaman, gönül isterdi ki Türkiye’de kurulan bütün siyasal partiler de Atatürk ilkelerini işte böyle, İngilizlerin sosyal geleneklerini benimsedikleri gibi yürekten benimsesinler, onların tartışmasını kendilerine mal etsinler, aralarındaki iktidar savaşını da Batı’da olduğu gibi yalnız fikir ve sınıf ayrıntıları üzerine toplayabilsinler. Demokrasiden beklediğimiz, yurtta sosyal ve ekonomik kalkınmayı en kısa yoldan başaracak, metodları beraberce arayıp bulmak değil midir? Bu ise herşeyden önce elverişli bir ortam ister. Kapalı rejim dedikleri Atatürk devri bu ortamın yaratılma gayretleri içinde geçmiştir ve tarihimizin gerçekte en açık rejimi sayılsa yeridir. Soyut demokrasi şampiyonlarımız çok partili hayatın kapılarını açarken, devrim ilkelerini partilerarası bir tartışma konusu yapmakla, İngiliz geleneklerine yabancı kalmış bir adama Londra’da dilediği gibi yaşayabileceğini vaadederek duruma düşmüşler, yani Türkiye’de kurulması özlenen demokratik ortamı kendi davranışlarıyla, daha başlangıçta mahkûm etmişlerdir. Böylece “vicdan hürriyeti” feryatları arasında laiklik ilkesi güme gitmiş, eğitim birliği ortadan kaldırılmış, akıl yolu ile davalarımıza çözüm arama imkânları gittikçe güçleşir bir hal almış; zavallı halk koridor politikacılarının elinde bir oyuncak haline getirilmiştir.

İkinci koalisyon hükûmeti de devrim ilkelerini politikanın üstüne çıkaramayacaksa, biz artık üçüncü bir koalisyonu tecrübeye bile değer bulmayanlarla beraberiz.

23.6.1962

İNSANLAR VE OLAYLAR

Hükûmet kurmaktan vazgeçme kararına sebep olarak sayın İnönü karşı tarafın “zihniyet”i üzerinde durmuş, bu “zihniyet”le bağdaşamayacağını, bundan ötürü de koalisyon denemelerini artık bıraktığını ve “tam çekildiğini” açığa vurmuştu. Şimdi, bir buçuk gün gibi kısa bir süre içinde sayın İnönü’nün kararını değiştirmesi kimi çevreleri hayrete düşürüyor.

- Nasıl olur? diyorlar, bağdaşamayacağını daha dün açıkça belirttiği bir zihniyetin temsilcileriyle, umudunu kestiği yeni bir işbirliği denemesine Paşa ne maksatla girer? Bu davranışın altında bilinmedik bir takım gerçekler olmasın?

Bizim görüşümüze göre, ortada bilinmedik hiçbir şey yoktur. Ortada apaçık duran gerçek, paşanın, olaylara hâkim olacak yerde, tam tersine, olayların baskısı altına girdiği ve bizdeki şu acayip demokrasi rejimi çıkmazdan kurtarmak kaygusu ile, kimi zaruretlere çaresiz boyun eğdiği. Yurdumuz hesabına durumun asıl hazin olan tarafı da galiba budur. Çünkü, hangi rejime dayanırsa dayansın, bir hükûmetten beklenen, olaylara hükmedebilmek ve onları yurt çıkarının gerektirdiği yöne çevirebilmek gücünü taşımasıdır. Olup bitenlerin rüzgârı ile bir hazan yaprağı gibi sallanan, kendi yapısı içinde bir fikir birliğinden yoksun, varlığı pamuk ipliğine bağlı, dünkü vaadini bugün yerine getiremeyen, yarın başına ne geleceği bilinmeyen bir hükûmet, devlet işlerini nasıl yürütür, halka nasıl hizmet edebilir?

Yedi aylık bir süre boyunca sayın İnönü yurdumuzda istikrarlı bir çalışma düzeyi yaratılması uğruna gerçekten takdire değer bir çaba gösterdi. Hatta idare-i maslahat politikasında ölçüyü de aşarak karşı tarafa taviz üstüne taviz verdi. Bir ara öyle bir durumla karşılaştık ki, 27 Mayıs öncesi ile 27 Mayıs sonrasını birbirinden ayırt etmekte güçlük çeker olduk. Nihayet, olayların

sürüklediği yolun çıkar yol olmadığını sayın İnönü gördü ve birinci koalisyon böylece dağıldı. Üç haftalık gayretlerden sonra, ikinci koalisyon denemesinin de daha başarılı bir sonuç veremeyeceği anlaşıncı, sayın İnönü de artık baş edemediği olayların baskısı altında daha fazla bocalamaya tahammül edemeyerek, uzun bir süreden beri belki ilk defa, enerjik bir kararla hükûmet kurmaktan vazgeçtiğini ilân etti. O, gerçi 17 yıldan beri olaylara gerekli yönü bir türlü verememişti; fakat hiç değilse bundan böyle olayların buyruğu altında sürüklenmekten kurtulacaktı.

Biz ikinci koalisyon çalışmalarının bu denli uzayacağını başlangıçta tahmin etmiyorduk. Büyük Millet Meclisi'nde Atatürkçülüğe, ilerici ve yapıcı gayretlere karşı cephe alan çeşitli gruplar, davranışlarında hiçbir zaman içten olmadıklarından, bunlar kâğıt üzerinde önlerine sürülen her şartı, ileride ilk fırsatta baltalamak kararıyla, pekâlâ kabul edebilirlerdi. Nedense çalışmalar, sabrımızı taşıracak, ismet Paşa'yı hükûmet kurmaktan caydıracak kadar uzadı.

İşte nihayet olayların zoru ile Paşa da yeni koalisyon ortakları da tekrar aynı masa etrafında buluşup görüşmeye başladılar. Bu seferki karma hükûmetin ötekinden daha verimli, daha başarılı bir yol tutabilmesi için parlamentomuzda partilerarası elverişli bir ortam yaratılabileceğini biz pek sanmıyoruz. Bununla beraber, bu uğurda harcanacak olumlu gayretleri yürekten desteklemeye hazırız.

18.7.1962

HELE BİR ŞU SEÇİMLER...

1950 seçimlerine üç dört ay kala, o zamanki Dışişleri Bakanı rahmetli Necmettin Sadak, bir akşam birkaç bakan arkadaşları ile beni Hariciye Köşkü'ne, yemeğe çağırmıştı. Sofrada Nihat Erim, Vedat Dicleli, Cemil Sait Barlas gibi CHP'nin aydın ve ile-

rici kanadını temsil eden hükûmet üyeleri vardı. Yemek neşeli geçti. Üzücü konulara pek değinmeksizin nefis bir kuru fasulye- nin üzerine yaydığımız enfes pilavı, kırmızı Fransız şarapları eş- liğinde, bol bol atıştırdık. Yemekten çok iyi anlayan rahmetli üs- tatla buna benzer sayısız buluşmalarımız olduğu halde, çevrenin sıcaklığından mı nedir, o akşamın tadını bir türlü unutamam. Sof- ra faslı kapanıp da kahveler içilince ben bir aralık Nihat Erim’le bir köşede sohbete daldım. Aynı kuşaktan olduğumuz için kolay anlaşabiliyorduk. Öteden beri içimi burkan bir kayguyu CHP hü- kûmetinin Başbakan Yardımcısına damdan düşercesine açtım: Seçim, demokrasi, çok partili hayat, evet, bunlar güzel şeylerdi. Fakat devrimler ne olacaktı? Atatürk’ün temelini attığı medeni- yet düzeni bir defa sarsılırsa, demokrasiyi yürütmek için gerek- li ortam da daha başlangıçta elimizden kaçmaz mı idi? Seçim ta- rihi yaklaştıkça partiler arasında gericiliğe bir taviz eğilimi gün- den güne artıyordu. Vaktinde kontrol altına alınmazsa bu ileride çok tehlikeli gelişmelere yol açabilirdi. Halk Partisi hükûmeti- nin bu konudaki durgunluğunu anlayamıyordum.

Nihat Erim durumu şöyle izah etti: CHP, her zaman olduğu gibi Atatürk devrimlerine bağlı idi. Gericiliğe taviz vermek söz konusu olamazdı. Ne var ki seçimlere şunun şurasında pek az bir zaman kalmıştı. Şimdiden harekete geçilir de devrim ilkelerine atıp tutanlara karşı sert tedbirler alınırsa bu, Halk Partisi’nin top- layacağı oy sayısını, düşürebilirdi. İlk seçimler kazanılınsındı, on- dan sonra devrim ilkelerinin ne büyük bir güçle korunacağını göz- lerimizle görecektik.

Nihat Erim böyle konuştu idi o akşam. Bu sözleri ben şüp- he ile dinlemiş, fakak böyle bir politikanın yurdumuzdaki demok- rasi mücadelesini birkaç yıl içinde çıkmaza sürükleyebileceğini doğrusu iyice tahmin edememiştim. Nihayet karşı tarafın başın- da da Atatürkçü geçinen, Halk Partisi’nden yetişme yaşlı başlı kimseler vardı. Devrim ilkelerinin soysuzlaşmasına onlar da göz yumamak durumunda idiler. Seçimleri kazanırlarsa onlar da der- lenip toplanır, gericiilere “dur!” diyebilirlerdi.

Yazık ki olaylar böyle gelişmezdi. 1946'dan, hatta daha öncelerden başlayarak bugüne değin Atatürk ilkeleri hep ihmale uğradı. Gerçi kimse çıkıp da “Arap yazısını geri getirelim, dört kadınla evlenilebileceğine dair Medenî Kanuna madde ekleyelim. Ramazanda oruç yiyenleri hapse atalım. Cuma namazını mecburî kılalım” diye resmen bir teklifte bulunmuyur. Görünüşe göre hepimiz Atatürkçüyüz. Kaygılarımızı dile getirdiniz mi, sorumluların cevabı hazır:

- Efendim nasıl olur? Bundan sonra artık eski yazıya dönülür mü?

diyorlar. Ama beri yanda bir türlü ilkokula kavuşturamadığımız masum yavruların yüz binlercesi sağdan sola “elif üstün e” meşk ediyor. Medenî Kanuna göre suç sayılması gereken çok kadınla evlilik müessesesi eskiye kıyasla bugün belki daha da rağbette. Kimse kimsenin ibadetine karışmaz deriz, fakat ramazanda lokantaların otuz gün kapatılması, birçok şehirlerde artık millî geleneklerimiz arasına girmiştir. Meşhur alaturkacı artistlerimiz bu süre içinde (icra-yi lû-biyat) etmeyeceklerine dair gazetelere ilân vererek kendilerine yeni bir reklâm metodu bulmuşlardır. Abdest alırken fotoğraf çıkartmak suretiyle aynı metodu bir kısım politikacılarımız da benimsemiş görünüyorlar.

Bu şartlar altında istediğimiz kadar “Atatürk ilkeleri yürürlükte” diye haykıralım, kimseyi kandıramayız. Kandırsak da ne çıkar? Atatürk ilkeleri dışında gerçekten demokratik bir düzenin kurulmasına imkân var mıdır?

22.7.1962

AÇIK VEYA KAPALI, GERÇEK BU!

Kapalı rejim derken, eğer Sayın İnönü kendi cumhurbaşkanlığı devrini kastediyorsa ona bir şey denemez; fakat Kurtuluş Savaşı'ndan Atatürk'ün ölümüne kadar geçen “çağ değişimi” di-

yebileceğimiz ihtilâl ve inkılâp yıllarını kapalı rejimler arasında saymaya hakkımız yoktur. Böyle bir düşünceyi benimsediği takdirde, biz o yıllar boyunca ikinci adam olarak memlekete büyük hizmetleri dokunduğunu bildiğimiz İsmet İnönü'yü 1938'den sonra Millî Şef, cumhurbaşkanı, muhalefet lideri sıfatlarını kazadan ve nihayet döne dolaşa koalisyon hükûmeti başkanlığına ulaşan Sayın İnönü'ye karşı savunma zorunda kalırız.

Yurdumuzda bir dikta rejimini özleyen gerçek bir Atatürkçü bulunabileceğini havsala almaz. Çünkü gerçek Atatürkçüler Atatürk devrinin bir dikta idaresi olmadığına emindirler. 1950 seçimleriyle kurulan sözüm ona açık rejim şartları içinde hayretle gördüğümüz, okuduğumuz ve duyduğumuz nüfuz suistimalciliğine, din ve vicdan sömürücülüğüne, hazine soygunculuğuna ve millet malı yağmacılığına Atatürk devrinde göz yumulmamıştır. Atatürk devrinde mahkemelere baskı yapılarak masum adamlar zindana gönderilmemiş, hoşa gitmeyen davranışlarından ötürü “görülen lüzum üzerine” gerekçesi ile yargıçlar, yüksek memurlar emekliye ayrılmamıştır.

Atatürk devri bir ihtilâl ve inkılâp devri idi. Bu devre, milletimizi çağdaş uygarlık düzeyine ulaştıracak, akıl yolu ile kendi meselelerini çözümleyecek şartların yaratılması çabaları içinde geçmiş, şartları engelleyen gelenek ve görenekler, bu devrede yıkılmış, ya da sindirilmiştir. Atatürk ilkeleri dediğimiz yasalar ve yasaklar düzeninden hiç biri keyfi bir dikta hevesinden doğmamıştır. Tüm olarak ele alındığı zaman bu ilkeler, çağdaş uygarlığa ayak udurmamızın vazgeçilmez öğeleridir. Vatandaş hürriyetleri de, halk egemenliği de ancak bu ilkeler dimdik ayakta tutulabildiği takdirde gerçekleşebilir. Bugünkü siyasal ortamda Atatürk ilkelerini yaşatma, yürütme, ileriye doğru geliştirme görevi başlıca CHP'nin omuzlarına yüklenmiştir. Bu konuda aciz göstermek, ya da tavizlerde bulunmak tehlikelidir.

Bu itibarla, Sayın İnönü'nün küçük kurultay toplantısında yaptığı konuşmayı biz devrim ilkeleri açısından doğru bulmadı-

ğımızı söyleyeceğiz. İçinde bulunduğumuz koalisyon yönetimini yaşatmak imkânlarından söz açan Sayın lider bunu karşılıklı bir uzlaşma, bir hoşgörü zaruretiyle bağlamış ve kendini örnek diye göstererek arkadaşlarına sabırlı olmalarını tavsiye etmiştir.

Karma hükûmetlerin ancak uzlaşma yolu ile kurulabileceği meydanda bir gerçektir. Bir parti devletçidir, devletçiliğinden bir miktar fedakârlık eder, bir başkası özel teşebbüsçüsüdür, kimi alanlarda devletçiliğe boyun eğer, böylece karma hükûmet kurulabilir. Nitekim Avusturya'da, Belçika'da, Danimarka'da bu sistemin başarı ile yürütüldüğünü görüyoruz. Fakat bir devrimin eseri olan, hayatını doğrudan doğruya o devrime borçlu sayılması gereken bir rejimde temel ilkeler hiç bir şekilde tartışma konusu edilmemek gerekir. Anayasanın mahkûm ettiği bir idarenin özlemi içinde oç alma duygularını gizlemeyenlerle nasıl uzlaşılabilir? Devletin laiklik ilkesini hiçe sayarak yürürlükteki kanunları çiğnemek pahasına öğretim birliğini bozanları hoş görmeye imkân var mıdır? Vicdan sömürücülüğüne açıkça karşı koymanın karma hükûmeti dağıtacağını, ya da gelecek seçimlerde oy kaybına yol açacağını düşünerek elleri böğründe "ya sabır!" çekmek olumlu bir politika mıdır?

Biz bu davranışların ne CHP'ye, ne de Türk demokrasisine yararlı olduğu inancındayız. Açık rejim, her şeyden önce kendine hayat veren temel ilkelere kesin olarak sarılmak zorundadır. İçinden pazarlıklı kimselere vakit kazanmak maksadıyla el uzatılırsa, buna -Batılı anlamı ile- uzlaşma değil, olsa olsa idare-i maslahat politikası denir. Tarih boyunca zevahiri kurtarmaktan gayri hiç bir işe yaradığını görmediğimiz bu politikaya bel bağlanamayacağını artık öğrenmeliyiz. Önümüzdeki kısa süre içinde CHP kendini toparlamalı, varlığının kaynağı olan devrim ilkelerine yeniden dört ele sarılmalı, çok partili hayatı ancak bu ilkeleri yaşatarak yürütebileceğimizi ispat etmelidir.

Atatürk: devrinin olduğu gibi geri gelmesi diye bir düşünceye bugün aklı başında hiç bir vatandaş kapılamaz. O devre

damgasını vuran kuşak göçmüş, yerini başka kuşaklara ve başka bir devre bırakmıştır. Normal gelişim şartları içinde bize düşen görev, büyük eseri ileriye doğru götürmektir.

Bu davada en büyük sorum şüphesiz CHP'nin omuzlarına yığılı duruyor. Altından kalkamazsa Atatürk'ün kurduğu parti kendi (hikmet-i vücut)ünü yitirmiş olacaktır.

29.7.1962

BİZİ DEĞİL, BARI ONLARI DİNLESELER

Türkiye olaylarını yakından izleyen ağırbaşlı yabancı gazetelerin bir süredir hakkımızda hiç de iyimser sayılamayacak yorumlara başvurduklarını görüyoruz. Son fıkralarından birinde arkadaşımız İlhan Selçuk bu yorumlara dair kısa örnekler veriyordu. Aynı memleketlerde yaşayan, aynı gazetelerde çalışan, belki Türkiye'ye de ayrı açılardan bakan, fakat tarafsızlıklarından şüphe edemeyeceğimiz birtakım yazarlar, aralarında söz birliği etmişçesine, hep şu düşünceyi açığa vuruyorlar: "Ekonomisini kalkındırabilmek ve günümüz şartlarına ayak uydurabilmek için Türkiye birtakım temelli reform hareketlerine girişmek zorundadır. Oysa, Türk hükûmeti bir türlü karar verip harekete geçemekte, bu yüzden de memleketin içinde çırpındığı güçlükler günden güne ağırlaşma tehlikesi göstermektedir."

Yabancı basının sözünü ettiği temelli reformlar nelerdir, bunları aramızda bilmeyen yoktur. Millî gelir dağılışındaki adaletsizliği azaltacak, üretim gücümüzü arttıracak, toprağımızın kayıp gitmesini önleyecek, yurdumuzdaki iş gücünü değerlendirecek teknik ve sosyal bütün tedbirler, özlenen reformların çerçevesi içine girmektedir. Şimdiye değin bu hususta sayısız komisyonlar kurulmuş, güzel sözler söylenmiş, parlak raporlar hazırlanmış, meseleler teker teker enine boyuna tartışılmış, fakat bugünkü demokratik ortamın insanı kötürüm edici baskısı altın-

da ileriye doğru henüz bir adım atılamamıştır. Bizim koalisyon iktidarının göze görünür vasfı statükoculuktur. Memleket davalarını çözmekten sorumlu liderler, şimdilik daha ziyade durumu idare ederek vakit kazanmaya önem veriyor gibidirler. Yurdu-muzun bugünkü şartları bakımından herhangi olumlu bir reform hareketi, elbette bir azınlığın çıkarını zedeleyecek, hatta bir süre için belki büyük çoğunluğun da çıkarını zedelemiş olacaktır. Reform zaruretine inanmış olsalar bile, bugünkü yöneticilerin çoğu böyle bir ihtimal karşısında cesaretlerini yitirmekte, yerlerinden kımıldayamamaktadırlar.

Aslına bakarsanız bu görünürdeki hareketsizlik birtakım politikacıların toplumu adım adım geriye doğru sürüklemelerine engel olmamaktadır. Yani gerçek anlamı ile bugün Türkiye'nin yerinde saydığını söylemek bile doğru değildir. Görünmez bir kuvvet bizi eteğimizden yakalamış bilinmez bir karanlığa çekmektedir. Bu tehlikeye işaret ettiniz mi, İsmet Paşa demokrasinin kahraman bekçileri derhal şahlanmakta ve dikta rejimi taraflısı diye sizi suçlandırmaktadırlar.

Oysa, ekonomi alanında gerekli reformlara girişemediğimiz için bizi tenkit eden Batılı gazeteler, bundan on yıl önce Atatürk reformlarına sırt çevirdiğimizden ötürü bizi yine tenkit ediyorlardı. Şunu unutmayalım ki, devrim ilkeleri yürürlüğe konduğu zaman bu gazetelerden hiç biri Atatürk'ün demokrasi ilkelerine aykırı davrandığını iddia etmemiş, onu kamu oyuna bir diktatör olarak tanıtmamıştı. Tam tersine, gerçek demokrasinin savunucusu bildiğimiz bütün Batı aydınları Atatürk devrimlerini tarihte benzerine az rastlanır bir uygarlık savaşı olarak yürekten alkışlamışlardı. Biz, yapıcı bir hürriyet düzeninin yurdumuzda yerleşebilmesini ancak devrim ilkelerini ayakta tutan kanunlara sıkı sıkıya bağlılıkta görüyorduk. Öyle davransaydık, bugün özlenen reform hareketlerine başlamakta bu kadar gecikmez, böylesine (idare-i maslahatçı) bir yol tutup sürekli bir bocalama krizi-ne yakalanmazdık. Demokrasiyi yanlış anladığımızı ileri sürerek

bize hücum eden statükoculara tavsiye ederiz, hür dünya basınına ara sıra bir göz atsinlar. Demokratik düzenin yurdumuzda işleyebilmesi için Atatürk ilkelerini yaşatmanın, ayrıca bu ilkelere birtakım iktisadî ve sosyal reformlarla güçlendirmenin şart olduğunu göreceklerdir.

Geri kalmış ülkelerde “demokrasi yapıyorum” diye gericiğe taviz veren iktidarlar bu metotla ne demokrasiyi ne de memleketi bir karış ilerletemeyeceklerini iyi bilmelidirler.

2.8.1962

GÜN IŞIĞINDA MUMLA...

Bize cesur devlet adamları lâzım. Gözünü budaktan sakınmayan, yurt gerçeklerini dobra dobra halk önünde açıklamaktan yılmayan, ne pahasına olursa olsun halkı uyarmayı bir namus borcu bilen devlet adamlarına şiddetle ihtiyacımız var.

On yedi yıldır denediğimiz sözüm ona şu açık rejimi, başlangıçta, fikirlerimizi korkusuzca savunabileceğimiz bir ortam yaratmak amacı ile kurmamış mı idik? Demokrasi, fikir hürriyetini herkese mal eden sistemin adıdır, diyorduk. Oysa on yedi yıldır ne görüyoruz? Bir korku, bir aldatmaca, bir kaşkariko deryasının ortasında bocaladığımızı inkâr edemilir miyiz? Kolay taraftan iktidara gelmenin yolu bir çıkarıcı azınlığa hoş görünmek formülünde bulunduğu için demokratik sistem daha ilk adımda tersine işler bir çark halini almaya başlamıştır. Bu çıkarıcı azınlığın desteği olmaksızın seçim kazanamayacaklarını anlayan partiler, on yedi yıldır baş döndürücü bir taviz yarışından bir türlü yakalarını kurtaramamaktadırlar. İçlerinden en ülkücü bildiğimiz C.H.P.’yi ele alalım. Bu parti adına konuşan liderlerin bugüne değin bir kez olsun toprak reformundan, orman kanunundan, ya da öğretim birliğinden söz açtığını duydunuz mu? Sayısız seçim konuşmaları yapan Sayın İnönü “İktidarı kazanırsak yüksek ta-

rım gelirlerini vergiye bağlayacağız, ormanları yakılıp yıkılmaktan kurtaracağız, layikliğe aykırı hafız okullarını kapatacağız’’ anlamına gelebilecek bir tek nutuk söyledi mi?

Ne yazık ki söylemedi, söyleyemedi. Çıkarıcı azınlığın hışımına uğrayıp seçimleri kaybetmek korkusu ile mühürlenmiş diller sadece karşı tarafı yermek maksadı ile döndürüldü.

- Elma bahçelerinizi Amerikalılara satacaklar! gibilerden aşırı suçlamalara başvuruldu, memleket realitelerine göz yumuldu ve daha ziyade yuvarlak laflar edildi.

Üç beş yazar alemleri ellerine alıp ilgilileri ara sıra dürtüklemeye çalışmış, beş on gönüllü halk önünde düşündüğünü açıklamaktan çekinmemiş, bunun ne önemi var? Bu kadarına kapalı rejimlerde de raslamak daima mümkündür. Bize bugün lazım olan, sorum yüklenebilecek bir devlet adamının, sözüne güvenilecek bir parti liderinin ortaya çıkması ve seçimleri ebediyen kaybetmek pahasına da olsa, Türkiye’imizi kaldırmak uğruna devlete ve vatandaşlara düşen görevleri korkusuzca, açık açık söylemesi, bıkmadan, usanmadan bunları tekrarlamasıdır.

Toplum hayatında öyle anlar oluyor ki, bir tek cesur devlet adamı, davranışı ile milletin kaderi üzerinde ölçülemeyecek derecede yapıcı bir rol oynayabiliyor. Jefferson’u düşününüz, Clemenceau’yu, Churchill’i düşününüz. Doğru sözlükleri ve cesaretleri sayesinde bu devlet adamı altından kalkılamaz sanılan güçlükleri yenmişler, yalnız seçimleri değil, hayatlarını kaybetmeyi göze almakla vatanlarına olduğu kadar demokrasi ülküsüne de eşsiz hizmetlerde bulunmuşlardır.

Evet, bize cesur devlet adamları lazım. Gözünü budaktan sakınmayan, inandığı davayı her zaman ve her yerde açıkça savunmaktan yılmayan, yurt gerçeklerini yüksek sesle haykırmayı bir namus borcu bilen devlet adamlarına şiddetle ihtiyacımız var.

Kimbilir çektiğimiz sancılar belki de bu ihtiyacın dışı vurmış belirtilerinden ibarettir.

10.8.1962

PLANDAN DA TAVİZ VERİLİRSE..

Son günlerde tertiplediği radyo konuşmaları ve basın toplantıları ile Sayın Başbakan, hürriyet içinde planlı kalkınma düşüncesini yurt düzeyine geniş ölçüde yaymaya gayret ediyor. Bu gayretleri takdirle karşılarız. Demokratik bir ortamda iş gören hükûmetler, güttükleri politikayı elbette daha başlangıçta vatandaş beğendirmek isteyeceklerdir. Onların doğal haklarından biridir bu. Hele bizim gibi kısa zamanda çok mesafe almak durumunda bulunan ve giriştiği hamle başarısızlığa uğrarsa büyük krizlerle karşılaşacak, belki de hürriyet rejimine uzun bir süre veda etmek zorunda kalacak olan bir memleket hesabına Sayın İnönü'nün harcadığı titiz gayretleri hiç yadırgamadığımızı söylemeliyiz. Daha önce de birkaç kez açıkladık, ekonomik kalkınmamızı bir an önce gerçekleştirmek amacını güden bütün çalışmaları, biz desteklemeye hazırız. Birtakım dogmalar, ön yargılar, ya da duygusal eğilimlerin etkisi altında her yapılane otomatik olarak dudak bükmeyi doğru bulmuyoruz.

Yalnız her fırsatta tekrarlamaktan bıkmadığımız bir noktaya burada bir daha dokunalım: Türkiye'nin bugünkü koşulları altında olumlu işler başarmak isteyen bir hükûmet, davranışlarını seçim kaygılarına göre ayarlamak huyundan mutlaka vazgeçmelidir. Onyedili yıllık demokrasi denemesi bu yolun bir çıkmaz olduğunu bize açıkça göstermiş olmak gerekir. Seçim kaygısını bir yana atacağız ve memleket ekonomisinin kalkınması için neler yapmak zorunda olduğumuzu kararlaştıracğıız. Bunu kararlaştırırken de iki hususa özellikle dikkat edeceğiz: Bilimsel gerçekler neyi emrediyorsa ona boyun eğmek ve yurttaşlardan isteyeceğimiz fedakârlıkta eşitlik prensibini zedelememek.

Oysa Sayın İnönü'nün gayretlerine paralel olarak hükûmet çalışmalarında yukarıki hususlara önem verildiğini pek göremi-

yoruz. Seçim kaygısının her şeye rağmen bir korkunç hayalet gibi karma iktidarı her kanadı ile sardığını inkâr edebilir miyiz? Üç yıl sonra karşılaştıkları fırtınayı atlatmanın telaşı içinde, sorumlu politikacılarımız davranışlarını daha şimdiden planın başarısını değil de seçmenin oyunu sağlamak amacına göre ayarlamışa benziyorlar. Maliye Bakanı Sayın Melen'in açıkladığı Gelir Vergisi Kanunu ile ilgili son tasarı bu konuda bütünüymser duyguları sarsacak kadar ağır tepkilere yol açmıştır. Dar gelirli vatandaşları durumunda hiçbir ferahlatıcı tedbire başvurulmaksızın tarım sektörünün fiilen vergi dışı bırakılmasını, yatırımları teşvik parolası altında da yüksek gelirlerden indirim yoluna gidilmesini başka türlü yorumlamaya imkân var mıdır?

Bu durum gösteriyor ki, iktidarın kuruluş tarzı ne olursa olsun, statükocular oraya her zaman hâkimdirler ve istediklerini hükûmete dikte etmek yeteneğini eskisi gibi ellerinde tutmaktadırlar.

Bizce Sayın İnönü'nün anlamadığı nokta şudur: C.H.P. 'nin önümüzdeki seçimlerde çoğunluk sağlayabilmesi, ancak "Hürriyet içinde Planlı Kalkınma" hamlesinin gözle görülür, elle tutulur sonuçlar vermeye başlaması ile mümkün olabilecektir. Bunun dışında hiçbir taviz politikası bu partiyi seçmene şirin göstermeye yetmeyecektir. Oysa planın muhtemel başarısı da her şeyden önce plancıların hazırladıkları esaslara bağlı kalmak, planı yürütecek olan gelir kaynakları üzerinde tehlikeli değişikliklere başvurmamak suretiyle gerçekleşebilecektir.

Şunu da unutmayalım ki, içine girmeye çalıştığımız planlı kalkınma hareketi titiz bir dikkatle uygulansa bile, bunun yüzde yüz başarı ile yürüyeceğine dair elimizde herhangi bir teminat yoktur. Bin türlü faktöre dayanan, bunlardan bir tanesi unutulduğu veya aksadığı takdirde başımıza büyük güçlükler çıkarmasını bekleyeceğimiz bir sistemi, politik kaygılarla daha başlangıçta kendimiz zedelersek, yarın elbette sadece hayal kırıklığına uğrarız.

23.9.1962

HASTALIK VE BELİRTİLERİ

Bir memlekette ekonomik denge bozulursa bunun belirtilerini fasulye çuvalları üzerine iliştirilen etiketlere bakarak izlemeliyiz. Ekonomik çöküntünün en şaşmaz göstergelerini toplum hayatının çeşitli alanlarıyla ilgili istatistik rakamlarında aramak gerekir. Bir yerde hırsızlık, cinayet, soygunculuk vakaları artıyor mu? Kadınlara, kızlara karşı işlenen saldırı suçları tehlikeli bir hal mi almıştır? Kötü yola sapan kadın ve kızların sayısında yükselme mi vardır? Verem gibi kaynağını sefaletten alan hastalıklar çoğalmakta mıdır? Aile geçimsizlikleri, boşanmalar, intiharlar eskiye kıyasla daha mı fazladır. İstatistik rakamları, bu soruların çoğunu doğruluyorsa artık bu olayları grup grup ele alıp her birine tıp, hukuk, polis, ya da jandarma tedbirleriyle çareler aramak manasız bir şey olur.

Sayın İçişleri Bakanı Doğudaki eşkıyaları bastırmak için oralara vagonlar dolusu kuvvet gönderebilir, Sayın Sağlık Bakanını belli sosyal hastalıklara karşı amansız bir savaş açabilir. Sayın Adalet Bakanı ırz düşmanları hakkında Meclisten idam kanunları çıkartabilir. Bu tedbirlerden az çok fayda da beklenebilir, fakat yurdun ekonomik dengesini düzeltmek uğruna gerekli reform hareketlerine başvurulmazsa öteki bütün tedbirler yarım kalmaya mahkûmdur.

İkinci Dünya Savaşından sonra Almanya'da, Fransa'da, İtalya'da ve daha birçok tahribe uğramış memleketlerde görülen sosyal aksaklıklar ancak savaşın bozulduğu ekonomik denge yeniden kurulmakla düzeltilebilmiştir.

Biz gerçi İkinci Dünya Savaşının dışında kaldıksa da bizim ekonomik davamız harp sonrası Batı Avrupa milletlerinin karşılaştığı ve çözdüğü ekonomik problemlerden çok daha çetin, çok daha köklüdür. Az gelişmiş bir millet olarak biz öteden beri dü-

şük bir hayat düzeyinde yaşamaktayız. Nüfus artışının baskısı ile bu düşük standart yıldan yıla daha da düşmektedir. Dün bir ekmekle iki vatandaş karnını doyurabiliyor idi ise bugün aynı ekmegi üç vatandaş bölüşmektedir. Yarın dört vatandaş bu ekmekle (kifaf-ı nefis) etmek zorunda kalacaktır. Üretim gücümüzü kısa zamanda ve hızla yükseltemediğimiz takdirde, ıstırap içinde kıvranan büyük halk kitlesi artık dayanamaz hale gelecek ve toplum bünyesinde büyük patlamalar olacaktır.

Bugün yürürlükte bulunan toprak rejimi, tarım, endüstri, ticaret ve vergi sistemleriyle üretim gücümüzü kısa zamanda arttırmanın imkânsızlığı meydandadır. Millî gelirin dağılışındaki adaletsizliği yıllık istatistik rakamları gözümüze sokarcasına ortaya koymaktadır. Bu gidişle, bir gün mukadder görünen büyük patlamaları önlemek için, henüz vakit varken, topraktan başlayarak bir an önce esaslı reform hareketlerine başvurmamız şarttır. Toplum bünyesini zedelemeyen, devrim sayılacak sert ve keskin değişikliklere girişmeden bu işi başarmak mümkündür.

Bunu kim yapacak? Elbette Büyük Millet Meclisi ve elbette orada millet adına görev yüklenen sayın milletvekillerimiz değil mi? Ama gelin görün ki bu saygıdeğer adamlar ve onların meydana getirdiği siyasal partiler gerçek memleket davalarını arka plana atmışlar, Tanrının günü boğaz boğaza kavga etmektedirler. Biz Atatürk devrimlerini çağımız şartlarına göre ilerletmenin yolunu bulalım diye çırpınırken bir kısım milletvekilleri ve senatörler Atatürk devrimlerinin kökünü kazıyıp milleti gericiliğin karanlık kucağında yeniden uyuşturmanın tertiplerini araştırmaktadırlar.

Akılları sıra bunlar ekonomik denge bozukluğunu böylece bir Tanrı buyruğu gibi halka yutturabileceklerini umuyorlar. Oysa aldanıyorlar. Tuttukları yolun çıkar yol olmadığını tabiat kanunları onlara bir gün mutlaka ispat edecektir. Millete çok pahalıya mal olabilecek durumlara düşmeden, henüz iş işten geçmediği bir sırada, bu saygıdeğer adamları uyarmaya çalışanlar, ne yazık ki, onlardan sadece küfürle karışık homurtulu cevaplar almaktadırlar.

4.10.1962

BİTMEMİŞ SENFONİ

Bir devrim sonrası şartları içinde kurulan bir iktidar, o devrimin nedenlerini dikkate almaksızın, sanki işler eski düzen üzere pekâlâ yürütülebilirmiş gibi bir yol tutarsa, toplum bünyesi bu halden rahatsızlık duyar. Daha açık bir deyimle, devrimin yıktığı zihniyete toplum bünyesinde yeniden serpilip gelişme imkânları sağlanırsa o devrim yarım kalmış, hedefine varamamış sayılır. Bu takdirde devrimden yana kuvvetlerle devrime karşı kuvvetler arasında bir gün feci bir şekilde patlak vermesi mukadder bir çatışma, yarı gizli yarı açık bir şekilde sürüp gider.

Önceki akşam Ankara'da geçen üzücü olaylar, 15 Ekim seçimlerinden bu yana belirtilerine sık sık rastladığımız sosyal rahatsızlığın gittikçe ağırlaştığını en görmek gözlerle bile sokacak kadar önemlidir. Bu olayları doğuran nedenler ortadan kaldırılmadığı takdirde yarın şu ya da bu yöne doğru gelişebilecek çok daha tehlikeli olaylarla karşılaşacağımızdan hiç şüphe edilmemelidir.

27 Mayıs geride bıraktığımız son iki buçuk yıl boyunca biz burada bir noktaya ısrarla dokunduğumuzu hatırlıyoruz: Bu devrim, birtakım insanları değil, bir zihniyeti yıkmak amacı ile göze alınmış ve başarılmıştı. Bu itibarla, hürriyet ve demokrasi parolası altında düşük yönetim temsilcilerine yurdumuzda söz hakkı tanımak onlara Anayasanın mahkûm ettiği bir devri açıkça ve hasretle anma imkânını sağlamak, hürriyeti ve demokrasiyi bir yana bırakınız, ilk önce devrim psikolojisini anlamamak ve sosyoloji kanunlarını hiçe saymak demek olurdu. Böyle bir davranış, eskilerin deyişi ile düpedüz (tablet-ı eşya)ya aykırı idi.

1923'te saltanatı, 1924'te halifeliği yıkan Türk devrimcilerinin, aradan bir iki yıl geçer geçmez padişahlık ve halifelik temsilcilerine yurdumuzda söz hakkı tanıdıklarını farz ediniz. 27 Mayıs'tan sonra yavaş yavaş gelişen politik durum, nihayet bu-

gün bizi işte böyle acayip bir ortama sürüklemiş gibidir. İkinci Dünya Savaşı sona erdiği gün Fransa’da Petain’in, İtalya’da Mussolini’nin, Almanya’da Hitler’in yüz binlerce, milyonlarca taraf-lısı vardı. Her üç memleket de anayasalarını değiştirerek devri-miz şartlarına uygun tamamıyla hür ve demokratik rejimler kur-dular. Fakat ne yaptılar? “Yurdumuza hürriyet getirdik” gerek-çesine dayanarak yıkılan zihniyetlerin temsilcilerine yeniden pa-lazlanıp teşkilatlanma hakkı tanıldılar mı? Böyle yapsalar, o mem-leketlerde İkinci Dünya Savaşından sonra gördüğümüz huzur, re-fah ve ilerleme ortamı gerçekleşebilir mi idi? Ve böyle yapma-dıkları için bu memleketin hürriyet düşmanı olduğunu iddia e-den bir kişi çıktı mı?

Ne yazık ki, başta Sayın İnönü, bizim soyut demokrasi kah-ramanları milletçe onaylanan yürürlükteki anayasamızın mahkûm ettiği bir devre karşı özlem duyulmasını, bu özlemin halk önün-de açıkça ifade edilmesini, hatta o devri geri getirmek amacı ile teşkilât kurulmasını hoş görürler.

Bir devrimden sonra bir karşı devrim tehlikesini inkâr ede-cek değiliz. Bu da eşyanın tabiatından doğma, fizik diyebilece-ğimiz bir tepkidir. Fakat devrimi temsil eden, devrimden aldık-ları güçle işbaşına gelen bilinçli iktidarların başlıca görevi, kar-şı devrim dediğimiz yenilmiş kuvvetleri sindirmek, onları gay-rimeşruluğun karanlık duvarları arasında zararlı zihniyetleriyle ve kötü özelemleriyle başbaşa bırakmaktır.

İşbaşındaki sorumlular bu esas görevlerini kavramakta da-ha fazla gecikirlerse memlekete yazık olacaktır.

12.10.1962

ROMANTİK BİR ÇAĞRI

Dünkü gazetelerde okuduğumuz C.H.P. bildirisi şüphesiz bütün iyi niyetli yurttaşların duygularını yansıtacak değerdedir.

Fakat çağımız gerçeklerinden ziyade romantik kaynaklara dayanır bir edası var bu bildirinin.

- Atatürk ilkelerine sarılalım. Zira yurdumuzu istikrara, huzura, refaha kavuşturacak tek tılsım budur. siyasal partiler bu temel üzerinde birleşsinler. Böylece, mes'ut Türkiye'nin mimarları olmak şerefini paylaşalım!

Bir dilek, bir özlem olarak kulağa ne hoş geliyor bu sözler! Çok partili hayata geçtiğimiz on yedi yıldır sizi bu düşüncenin karşısını açıkça savunan bir kimseye rastladınız mı aramızda? Çünkü topraklarımızda yaşayan sağduyulu insanlar ve onların yanısıra devrim Türkiyesinin yetiştirdiği zinde kuşaklar Atatürkçülüğe gerçekten bağlıdırlar. Bu böyle bilindiği için, gizli ya da açık niyeti ne olursa olsun, her politikacı daha söze başlarken Atatürk'ün adına sığınmayı âdet edinmiştir. Biliyoruz, C.H.P. Atatürkçü. Sanki D.P. Atatürkçü değil mi idi? Devrim ilkelerinin birer kurbanlık koyun gibi boğazlanmasını gülümseyerek karşıdan seyrederken D.P.'li oy avcıları üstelik C.H.P.'yi Atatürke hiyanet etmiş olmakla suçlamaz mı idi?

- Paralardan, pullardan resmini kaldırdınız. Yıllar geçti, rahmetliye bir mezar bile yaptırmadınız!

Diye haykıranlar hep bu devrim ilkelerini yobazlara peşkeş çeken profesyonel politikacılar değil mi idi? Bugün ortalığa bir gözatınız; Sağcılar Atatürkçü, Solcular Atatürkçü, A.P.'liler Atatürkçü, Y.T.P.'liler, C.K.M.P.'liler, M.P.'liler Atatürkçü, herkes Atatürkçü. ben eminim ki Atatürk'ün sağlığında, devrim ilkele-ri demir gibi ayakta durur ve genç kuşakları eğitirken yurdumuzda bu denli Atatürkçü bulmak güçtü. O zamanlar hiç değilse eskiden Atatürk'le şu ya da bu konuda fikir ayrılığına düştüğü için bir kenara çekilmiş beş on kişi vardı. Bugünkü uydurma Atatürkçülerin yanında bir kısmı hâlâ hayatta bulunan bu sayın kişilerin gerçek birer Atatürkçü olduklarına dair ben kalıbımı basarım.

Demek istediğim şu ki, öyle romantik bildiriler yayınlamak, partileri devrim ilkeleri yanında birleşmeye çağırarakla yurdu-

muzun hep özlediğiniz huzura kavuşturulmasına pek imkân yoktur. Devrimler çağrı ile değil eylemle yaşar ve sürekli uygulamayla, sürekli eğitimle gelişir, serpilir, gürbüzleşir.

C.H.P. bildirisinde önerilen düşünceyi bu gazete onyedi yıldır savunmakta, yurdumuzda ileri bir hürriyet düzeninin ancak Atatürk ilkeleri ayakta tutulmak şartı ile gerçekleştirebileceğini yazıp durmaktadır. Ama nihayet bu bir gazetedir, bir iktidar değildir. Yazmaktan ve ilgilileri uyarmaya çalışmaktan gayri elinden bir şey gelmez.

Devrim ilkeleri kayıtsız şartsız yürütülmek zorundadır. Ancak bu yapılabildiği takdirdedir ki yurt sorunlarını halk çıkarı açısından ele almak ve onları akıl yoluyla çözmeye elverişli bir ortam yaratmak mümkün olabilecektir. Böyle bir ortama kavuşulduğu zaman işçi ne istiyor, çiftçi ne istiyor, rahatça konuşulabilir, devletçiliğin ve özel sektörün sınırları üzerinde verimli tartışma kapıları açılabilir. Siyasal partilerimiz de, batıda olduğu gibi, akla dayanan birer politikanın temsilcisi haline yükselebilirler.

Şimdiki yolun sonu hayal kırıklığıdır. Bildirilerle ve romantik çağrılarla durum bir süre idare edilse de, sonuç önlenemez.

18-10-1962

AF ÇIKTI, AF İSTERİZ!

Daha haftası olmadı “Sevgili Paşamız, Sayın Başbakanımız” diyerek C.H.P. liderinin dizleri dibinde birlik ve kardeşlik bildirileri yayımlayan kimi politikacılar, şimdiden eski taktiklerini ele aldılar. Yurdun huzura kavuşması için genel aflazımmış. Bu uğurda var güçleriyle çalışacaklarmış. Henüz Kayseri Cezaevinin kapıları aralanmadığı bir sırada bu konu üzerine çektikleri nutuklarla işte bir yandan çalışmaya koyuldular bile.

Şimdiye değin çok yazdık, bunun böyle olacağı belli idi. Geçen yıl “ilk önce huzur, sonra af” prensibini savunan Sayın İnönü

nü arada karşı tarafa verdiği tavizle şimdiki ortalama yolu tutacak yerde Meclise toptan bir af tasarısı getirebilse idi, durum yine başka türlü gelişmeyecekti. Bugün parlamentomuzda söz sahibi olan bir kısım politikacıları dinliyoruz. Bunların gerçek isteği düşük devri ihyâ etmek ve 27 Mayıstan öç almak olduğunu içimizde anlayan kaldı mı? Kademeli ya da genel olsun, hiçbir afkanununun bunları doyurmayacağını hep biliyoruz. Öyle olduğu halde başta Sayın İnönü, kendilerini bir “rejimi kurtarma” kompleksine kaptıran kimi sorumlular, hiçbir meselemizi çözemeyecek olan belki son derece ince fakat o nispette yararsız birtakım politika ustalıklarıyla vakit kazanma çabası içinde görünüyorlar.

Bu taktiği karşı taraf da çok iyi biliyor ve en az iktidar sorumluları kadar onu ustaca kullanıyor. Ufukta bir tehlike işareti belirdi mi hepsi İsmet Paşanın eteğinde, varsa İnönü, yoksa İnönü. Memleketi demokrasiya kavuşturan da o, demokrasiyi memlekette yaşatan da o. Paşa, rejimin en büyük teminatıdır. Af mı? Paşa nasıl uygun görürse öyle çıksın. İsterse hiç çıkmasın, şimdilik geri bırakılsın. Rejim uğruna bütün partilerin (beşi birlik) ve bütün bağımsızlıkların katlanmayacağı fedakârlık yoktur. Ama ortalık biraz yatışmaya görsün, İnönü’yü desteklemek üzere havaya kalkan parmakların daha gölgesi silinmeden, bakıyorsunuz aynı adamlar ağız değiştirmişler, sanki hiçbir şey olmamış gibi yine eski türküyü okuyorlar.

Kim olursa olsun, biz vatandaşların cezaevinde çile doldurmasını zevkle seyredecek insanlardan değiliz. Demir parmaklıklı kapıların ardında tek bir tutuklu kalmadığını öğrenmek bizi ancak sevindirir. Yurdu huzura kavuşturacağına binde bir ihtimal versek, geçmişi unutarak bu uğurda bir kampanya açmayı ve sonuna kadar savaşmayı görev bilirdik.

Ne var ki bir yıldır politika hayatımızın zembereği haline getirilen bu af tartışmalarıyla hiçbir memleket derdine çare bulunamayacağına inanıyoruz. Ne ekonomik kalkınmamızın, ne demokratik düzenin, ne de yurt huzurunun af konusu ile bir ili-

şığı vardır. Tersine, bu konu üzerinde duruldukça davalarımızın çözümü uzamakta, bizim için paha biçilmez değer taşıması gereken günler birbiri ardına kaybolup gitmektedir.

Kendi kendimizi aldatmayalım: Ne için yapılmış olursa olsun, şu 27 Mayıs devrimi herhalde statükocuların zaferi uğruna göze alınmıştır. Politikacılarımızın bu noktaya dikkatle eğilmeleri gerekir. Hem de hiç vakit geçirmeksizin, bir an önce derhal.

25.11.1962

PLAN VE POLİTİKA ÜSTÜNE

Planlı devlet yönetimi yeni bir kavramsa da devlet yönetimi deyimi ta ilk çağlara kadar dayanır. Eski Yunanca ve Lâtincede politika sözcüğü hem yönetim, hem de (devlet=kent) anlamına gelir. O zamanın devletleri site sınırını pek aşmadığı için polis sözcüğü her iki kavramı birden anlatmaya yetiyordu ve o zamanki kentlerin, bugün hayranlıkla kalıntılarını seyrettiğimiz, kendilerine özgü bir planları vardı. Demek oluyor ki şehir kuruluşu ve belki de şehir hayatı ölçüleri içinde plan fikri büyük medeniyetlere yabancı değildi. Osmanlıcada medeniyet (uygarlık) ve medine (şehir-kent) sözcükleri de aynı kökten gelmez mi?

Bu kısa girişten maksadım, planlı şehir yönetiminden habersiz yaşayan ülkelerde planlı devlet yönetimine sıçramanın pek güç olacağını ilgililere duyurmaktır. Ortaçağ karanlığında kilise yobazlarının baskısı ile bin yıllık bir uykuya dalan Avrupa, Renaissance'la beraber hayata gözlerini açtığı zaman ilk iş olarak şehir-kentkuruluşunu akıl yolu ile düzenlemeye koyulmuştur. güçlü krallar ve prensler bilginlere, sanatçılara imkân sağlamışlar, büyüklü küçüklü merkezlerin serpilip gelişmesine yol açmışlardır. Paris'te Louvre sarayının orta kapısından Champe-Elysees'ye doğru baktığınız zaman önünüzde Carrousel takını, daha ötede concorde dikilitaşını, Marly atlarını, Etoile zafer takını düz

bir çizgi üzerine dizilmişçesine birbiri ardı sıra görürsünüz. Bu eserler sanki bir kafadan çıkmış, tek bir plana uyularak bir hiza-ya oturtulmuş gibidir. Oysa yalnız Louvre sarayının tamamlanması XIII. Louis'ye kadar birkaç kuşak sürmüştür. Carrousel meydanını XIV. Louis, Concorde meydanını XV. Louis, Etolle anıtını I. Napoleon yaptırmıştır. Bu anıtın etrafındaki büyük caddeler III. Napoleon zamanında ünlü şehirci Haussman tarafından 1860 yıllarında açılmıştır. Görülüyor ki, Paris'in bir parçasını bugünkü güzel ve ahenkli haline getirmek için aşağı yukarı dörtyüz yıl boyunca bilginin ve sanatın egemenliği altında sürekli gayretler harcanmış, devlet yönetimi çok kez müstakbel hükümdarlar elinde bulunduğu halde keyfi davranışlardan kaçınılmıştır. Durum, hemen bütün Avrupa kentlerinde aynıdır.

İkinci Dünya Savaşından sonra Alman şehirleri yarı yarıya, kimi yerde daha fazla yıkılmıştı. Bunlardan Münch'e ilk gidişimde dehşet içinde kalmıştım.

- Burasını ne zaman, nasıl onaracaklar?

diye düşünüyordum. Münich'e ikinci uğrayışında harabeler ortasında bir sergi gördüm. Şehrin ileride alacağı biçimi ana çizgileri ile belirten bir plandı bu. Henüz işgal altındaki bölgede, türlü imkânsızlıklara rağmen Almanlar paçaları sıvamışlar, iğne ile kuyu kazarcasına çalışıyorlardı.

Bugün savaş yıkıntılarının yüzde sekseni onarılmıştır. Tarihsel özelliği olduğu gibi korunmakla beraber Münich eskisine kıyasla daha elverişli, daha konforlu, daha modern bir kent olmuştur. Nüfusu yılda ortalama otuz bin kadar artan şehirde henüz ev sıkıntısı çekiliyor, fakat bir tek gecekondü yok. Susuz, elektriksiz, hele kanalizasyonsuz bir yerde insanların barınabileceği düşüncesini Alman kafası almıyor. Fazla nüfusa eski kışlalarda, hatta eski cezaevlerinde yer gösteriyorlar. Pek sıkıştırlarsa uygun yerlere belediye-geçici barakalar konduruyor. Fakat fertlerin kendi başlarına gecekondü yapmalarına katiyen göz yumulmuyor. Yıllık nüfus artışı göz önüne alınarak Münich dolayla-

rında yüz bin nüfuslu dokuz eklemeli şehir (Almanlar bunlara Satelit şehir diyorlar) projesi yapılmış ve nâzım planda yerini almıştır. Bu şehirlerden ilkinin bitmek üzere olduğunu gördüm. Münich'in karakterini bozmamak ve ileride bir taş yığını haline gelmesini önlemek amacıyla bilim ve sanat elele vermiş ve son derece çekici bir plan hazırlamıştır. Yüzer bin nüfuslu Satelit şehirler geniş yollarla merkeze bağlanacak bu şehirler arasında, çoğu bizim Gülhane parkının birkaç misli büyüklüğünde parklar, yeşil sahalılar, spor ve eğlence yerleri bulunacaktır. Satelit şehirlerin kuruluş temposu Münich'deki nüfusun artış temposuna göre ayarlandığı için Bavyera başkenti, bu plan sayesinde, aşağı yukarı yüz yıl süre ile rahata kavuşmuş demektir.

Evet, polis, politika, kent, devlet, yönetim, medine, medeniyet, bütün bu sözcükler arasında yakın bir akrabalık bulunduğunu biliyoruz. Bilmediğimiz, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmaya gayret ederken (planlı devlet yönetimi) davasını (planlı kent yönetimi) davasından hiçbir şekilde ayıramayacağımız gerçektir.

- Türkiye planla kalkınacak ya, varsın Bursa, İstanbul, Ankara gibi kentler şimdilik kendi hallerine kalsın!

diyemeyiz. Davayı bu açıdan ele almak olaylara ters yönden bakmak, davranışımızı birtakım akıl dışı ilkelere uydurmayla kalkmak anlamına gelir. Türkiye'yi planla kalkındırmak istiyorsak, daha önce hiç değilse aynı zamanda, Türk kentlerini de planla geliştirmek zorunda olduğumuzu unutmayalım. Şehirlerimiz ve kasabalarımız Ortaçağda horul horul uyuyup dururken, biz devlet olarak sanki onların toplamından başka bir şeymişiz gibi, hangi planı uygular, nasıl kendimize gelebiliriz?

4.12.1962

BENZEMEK DEĞİL, ANLAMAK

Türk Devrim Ocaklarının Çatalca'da düzenlediği açılış toplantısında bir konuşma yapan şair Behçet Kemal Çağlar, hepimi-

zi üzen bugünkü fıkirsiz, ülküsüz, karman çorman halimizden söz ederken:

- Biz demiş, Atatürk ayarında bir lider bulamamanın sıkıntısını çekiyoruz!

Arkadaşımız konuşmasında gerçekten bu anlama gelebilecek bir cümle kullandı mı? Doğrusu ben inanmakta duraksıyorum. Başımız her dara gelişte Atatürk ölçüsünde bir lider bulamayacağımızı buna ihtiyacımız da olmadığını Sayın Çağlar en az benim kadar bilir kanısındayım. Bununla beraber, şairin sözleri kimi gazetelere yanlış geçmiş olsa da, yurdumuz davalarına eğri açılardan bakan aydınlarımız aramızda hiç de azımsanamaz bir çoğunluk teşkil ediyor. Eğri açılardan ele alındığı zaman da, çözülmek şöyle dursun, davalarımızın gittikçe umut kırıcı bir hal aldığını işte görüp duruyoruz.

Her başımız sıkıştıkça Atatürk ayarında birini bulabilse idik Atatürk'ün değeri kalır mı idi? Çağımızı, hatta kendi tarihimizi bir yana bırakalım, Avrupa milletleri tarihinde Atatürk'le yan yana konabilecek kaç büyük adam bulabiliriz? Böylesine bir yaratıcı önder yetiştiren, ya da bir talih eseri olarak ona kavuşan milletlerin birinci görevi, adam öldükten sonra, onun yaptıklarına dört elle sarılmak, başlanana tamamlamaya çalışmak değil midir? Toplumunu yeni bir hayat düzenine doğruiten her cesaretli devrim hamlesinden sonra karşılaşılması mukadder karşıt gericilik hareketlerine karşı devrimci kadrolar tedbirli davranmazsa “Atatürk ayarında yeni bir lider” aramakla hangi devamızı çözebileceğizdir?

Evet, elimizde fener, Atatürk'ün gölgesini bile bulmaya kalkışmak artık bir hayaldir. Fakat Atatürk'ü anlamak, onun eserini yaşatmak ve geliştirmek mümkündür. Hatta yalnız mümkün değil, onun kurduğu Cumhuriyet Türkiye'sinde ondan sonra iktidara geçen sorumlular için bir ödevdir. Ne yazık ki bütün kişiliklerini Atatürk'e borçlu olan devlet yöneticileri bu ödevin bile önemini kavrayamamışlardır.

Behçet Kemal'in Çatalca'da kullandığı cümleyi tersine çe-

virirsek bugünkü hazin durumumuzun nedenlerini belki daha iyi kavrayabiliriz. Biz, 1960 yılına kadar iktidar koltuğuna yükselen başlıca liderlerin kendilerini birer Atatürkçü sanmış olmalarının cezasını çekiyoruz.

“Demokrasiyi bu memlekete biz getirdik” iddiası da, “her mahallede yedi milyon yetiştirdik” övgüsü de hep bu Atatürk kompleksinin inkâr edilemez çocukça belirtilerden ibarettir. Adamlar Atatürk’ü kavramamışlar, onun çizdiği yoldan saparlarsa ayakları altında toprağın kayacağını sezememişler, üstelik buyurma yeteneğini ele geçirir geçirmez kendilerini Atatürk’e eşit büyüklükte görmeye başlamışlardır. Dalkavukluğu ve en yukarıdakilere hoş görünmeyi meslek edinen politikacı aydınlar da bugünkü acıklı durumun meydana gelmesinde büyük rol oynamışlardır.

Atatürk ayarında yeni bir lider aramak sevdasından vazgeçelim. İçine yuvarlandığımız şu bataklıktan kurtulmak istiyorsak, Atatürk’ün bize vaktiyle gösterdiği ışıklı yolu elbirliği ile tekrar bulmaya çalışalım.

9.12.1962

ÇIKMAZ SOKAK

İçinde bulunduğumuz şartlar değişmediği takdirde gelecek seçimleri C.H.P. ’nin kazanma ihtimali yok denecek kadar azdır. Bütün tarafsız gözleyiciler bu hususta fikir birliği halindedirler. Şartların Halk Partisi lehine değişmesi ise ancak ve ancak ekonomik durumun önümüzdeki iki üç yıl içinde hissedilir derecede düzelmesi ile mümkün olabilecektir. Bu da yürürlükteki plânın başarılı sonuçlar vermesine, hiç değilse durumun gittikçe düzeleceğine dair halkta bir umut belirmesine bağlıdır.

Şimdiki halde bütün bunlar bir hayali andırıyor. Nasrettin Hoca’nın meşhur hikâyesi: Kapımızın önüne çalı çırpı dikeceğiz. Koyunlar geçerken yünleri takılacak, biz toplayıp eğirece-

giz, yumak haline getirdikten sonra iplikleri satacak ve borcumu-
zu ödeyeceğiz....

Planı hazırlamakla görevli başlıca uzmanlar, iç finansman konusunda sonradan politik nedenlere dayanılarak yapılan değışiklikleri bilim verlerine uygun bulmadıkları için umutlarını kesmişler ve görevlerinden çekilmişlerdir. Yabancı danışman Hollandalı ekonomi profesörü Tinbergen'in de bunlara hak verdiği ve sessiz, sedasız uzaklaştığı söyleniyor. Türkiye'ye Yardım Kulübü üyeleri, beş yıllık plânını ilk kesimi için gerekli 280 milyon dolar hakkında bir karara varmak üzere şu birkaç gün içinde toplanacaklar. İstedğimiz dış yardımı “şimdilik veriyoruz, gelecek yıl tekrar görüşürüz” kaydı ile onaylamaları beklenebilir. Fakat, bildiriş şeklinden de anlaşılacağı gibi bu daha ziyade politik bir karar olacaktır. Bize sorarsanız, planı iyi uygulayamazsak bile, Batılı dostlarımızın Türkiye'yi yüzüstü kendi haline bırakmaları biraz güçtür. Gelecek yıl da, üç aşağı beş yukarı bir şeyler verebilirler.

Ama bütün bunlar kalkınma ve istikrar davamızı çözmeye elbette yaramayacaktır. Türkiye'nin kurtuluşu Atatürkçü, halkçı ve Batılı bir yönetimin bu topraklar üzerinde yerleşmesine ve vatandaşın güvenini kazanarak uzunca bir süre gönül rahatlığı ile çalışabilmesine bağlıdır. 27 Mayıs'tan sonra o kadar umut bağladığımız CHP ne yazık ki bu güne dek dişe dokunur bir başarıya ulaşamamış, hatta eskisine kıyasla daha da zayıflamıştır. Partinin genel başkanı bir ülkünün, bir doktrinin savunucusu olarak ortaya atılıp belli ilkeler etrafında halk oyunu birleştirmekten ziyade “ya o, ya ben” diyerek küçük ve kişisel politika oyunları ile mânevi otoritesini kendi eliyle törpülemiş, CHP'nin de öteki partiler gibi bir çıkarıcılar topluluğu halinde soysuzlaşmasına kapı hazırlamıştır.

Açık rejim dediğimiz bugünkü Türkiye'yi eski tek parti devrinden ayırt eden vasfın ne olduğunu, şöyle bir araştırırsak ne görebiliriz. o zaman Millî Şefin etrafında zorla kenetlenmiş, yukarıdan gelen buyruklara körü körüne uyan, yukarıya kavuk sall-

makla görevli yekpâre bir siyasal kitle vardı. Bugün ise her kafadan bir ses çıkıyor ve güya memlekette beş parti var. Aslına bakarsanız bugünkü durum, o tek partinin hiziplere bölünmüş olmasından ibarettir. Hizipler arasındaki çatışma da her şeyden önce özel çıkarlara, özel ihtiraslara dayanır görünmektedir. Politika arenamızda büyük köylü kitlesinin sesini bile duyamazsınız. Çalışanları, alnının teri ile hayatını kazananları orada temsil eden bir parti yoktur. Eski devirde bunların kaderi şefin vasiliğine bırakılmıştı. Bugün artık şeflik tarihe karıştı, diyoruz. Diyoruz ama, siyasî ortamda söz sahibi olan parti ve hizip liderleri şimdi halka değil, halkın vasileri bilinen birtakım şeyhlere, ağalara ve benzerlerine şirin görünmek zorunda kalıyorlar. Biz de bunu açık rejim ve demokrasi sanıyoruz. Bu çıkmazdan bakalım nasıl kurtulacağız?

21.12.1962

YANLIŞ YOLA BAŞTAN SAPILDI

İncir çekirdeğini dolduramaz meselelerin büyük gürültülerle ortaya atıldığı CHP kurultayı bir hizip öbür hizbi yenmekle sona erdi. Genel başkan tuttuğu sürece, onun kanatları altına sığınmaların bu çarpışmadan başarı ile çıkacakları zaten belli idi. Altı yüz kırk imzalı af önergesine rağmen bin altı yüz delegeden bin şu kadarının yine Paşaya oy vermesi bizde siyasî inançlar barometresinin ne güvenilirmez, ne oynak bir şey olduğunu bir daha gözler önüne sürüyor. Paşa kazanınca elbette Paşanın tuttuğu ekip de kazanacaktı. Nitekim öyle oldu. Bununla beraber yorgan gitmekle kavganın bittiğini sanmamalıdır. Çünkü yorgan geçici bir süre için gitmiştir ve onu karşı tarafa kaptıranlar şimdiden revanç maçının hazırlıklarına koyulmuşlardır. Gelecek çarpışmanın heyecanı içinde çırpınanlar bugün mü olur, yarın mı olur, karşılarında kimleri bulacaklarını da pek bilememektedirler. Bakar-

sınız, Sayın Genel Başkanın tuttuğu ekip de hiç beklenmedik bir anda ikiye bölünür; o zaman ortaya yepyeni kombinezonlar çıkar. Bunlar arasında nasıl bir tertip kurulacağını, Paşanın da hangi tarafı tutacağını şimdiden kestirmeye imkân yoktur. Genel olarak sayın İnönü belli fikir ve ilkelerden ziyade birtakım psikolojik faktörlere göre tutumunu ayarlamaktadır.

Bu yargıya varırken CHP Sayın Genel Başkanının, fikirsiz ve prensipsiz bir devlet adamı olduğunu söylemek istemiyoruz. Ana davalar konusuna yarım saatlik bir zaman ayıramamış ve üç gün üç gece kişisel kavgalar arasında geçmiş olmasına rağmen, son kurultay konuşmaları bize CHP'nin "fikriyat"ı hakkında az çok bir fikir verdi. Bunu şöylece özetleyebiliriz:

1- CHP Atatürk ilkelerine bağlıdır.

2- Bu ilkeler demokratik rejim şartları içinde adım adım gerçekleştirilecektir.

Evet, gerek kongrede kürsüye çıkan, gerek gazetelerde millete seslenen yetkililerin sözlerinden anladığımıza göre CHP'ye bugün hâkim olan ana fikir budur. Yalnız ne var ki, ilk bakışta Atatürk'ün büyük eserine bir bağlılık anlamı taşır görünen bu fikir, aslında o esere yan çizildiğini belirten bir deviyasyonun ifadesidir. CHP sözcüleri, yalnız kendi partilerinin değil, rejimimizin de kurucusu olan Büyük Atatürk'ü iyi anlamış ve benimsemiş olsalardı bugün değil daha 1946'da şu ana fikre yürekten sarılırlardı. Atatürk ilkelerine bağlıyız. O ilkeleri dimdik ayakta tutmak suretiyle demokrasiyi yurdumuzda gerçekleştireceğiz.

Ne yazık ki bunu yapamadılar. 1946'da yapamadılar, 1950'de, 1960'da, 1961'de bile yapamadılar. Hâlâ yapamıyorlar. Bir medeniyet düzeninden bir başka medeniyet düzenine geçme çabası içinde çırpınan yurdumuzun büyük davasını da bu yüzden gittikçe güçleştiriyorlar. Ekonomik ve kültürel gerilik şartlarından henüz kurtulamamış, akıl dışı inançların hâlâ ağır bastığı bir ortamda devrim ilkelerine her gün tekme atılmasını hoş karşılıyor, bunu bir demokrasi gereği sayıyorlar. Devrimle-

ri koruyucu kanunlar yürürlükte olduğu halde, kalabalığa şirin görünmek amacı ile onları uygulamaktan sakınıyorlar. Ve bu taktiğı kullanarak yarıştıkları gerici partileri bir gün yeneceklerini umuyorlar. 1946'da, 1950'de, 1957'de, nihayet 1961'de geçirdikleri acı tecrübelerden hâlâ ders alamadılar. Bu gidişle alacağı da hiç benzemiyorlar. Acaba CHP sayın yöneticilerine nasıl anlatmalı ki bu memlekette demokrasiyi yerleştirmenin baş şartı, ilkin devrim ilkelerini uygulamaktır. Siz, yapmanız gerekenin tam tersini yapıyorsunuz. Partinize de, paşanıza da, memlekete de yazık ediyorsunuz.

30.12.1962

VER BAKALIM

Rahmetli Reşide Bayar, kendisini tanıyanlar üzerinde derin saygı duyguları uyandıran ağırbaşlı, olgun, alçakgönüllü, iyi kalpli bir Türk kadını idi. Ailesine ve milletine olan bağlılığı, ölümden gayri iç bir gücün koparamayacağı derecede sağlamdı. Eski deyimi ile hanımefendiliğın bütün üstün vasıflarını Reşide Bayar'ın kişiliğinde bulmak mümkündü. Ani ölümü, yakınlarını, sevenlerini, hatta yakınlarının dostlarını elbette üzecekti. Bir insan olarak bu üzüntü önünde saygı ile eğilmek görevimizdir.

Ancak, rahmetli Reşide Bayar için tertiplenen cenaze töreninin saygı değer bir Türk kadınına duyulmasını olağan bulacağımız ilgi sınırlarını aştığını ve ihtilâl yolu ile tasfiye edilmiş bir devre özlem duyanların politik bir gösterisi haline getirilmek istendiğini görmemezlik edemeyiz. Zira, rahmetlinin özel kişiliğı yanında bir de Celâl Bayar'ın eşi olmak gibi ayrıca bir kişiliğı vardı ve cenaze törenine memleket ölçüsünde haşmetli bir manzara vermeye çalışanlar bu hazin olayı asıl bu yanından politik hesaplarla sömürmek amacını gütmüşlerdir. Celâl Bayar'ın bugünkü sıfatı 27 Mayıs İhtilâli tarafından devrilen eski iktidar baş

sorumlularından biri olmasıdır. Bugün içinde yaşadığımız rejim, hukuken 27 Mayıs'ın meşruluğu üzerine kurulmuştur. Bu meşruluğu inkâr etmek yürürlükteki anayasa karşı gelmekle birdir. Milli Birlik Komitesi zamanında çıkarılan 38 sayılı kanun, 27 Mayıs'ı çürütecek her türlü söz, yazı ve davranışları yasak etmiştir. Bu itibarla eski devrin öcünü almak isteyen özlemciler, varlıklarını gösterebilmek için en masum vesileleri bile kaçırmamaya önem vermekte, hükûmet ise taviz üstüne taviz yoluna saparak mana ve ruh itibarıyla 27 Mayıs'ın günden güne hırpalanmasına -istemeyerek de olsa- yol açmaktadır.

Bunun son misallerinden biri rahmetli Reşide Bayar'ın cenaze töreninde, Başbakan İsmet İnönü'yü temsilen resmî sıfatlı bir devlet memurunun gidip aileye başsağlığı dilemesidir.

Biz insanlık münasebetleri ile rejim ve politika münasebetlerinin birbirinden ayırt edilmezliğine inanmış ilkel yaradılışlı kimselerden değiliz. Bir devlet ve politika adamı, kafası kafasına uymayan, ya da suç işleyip hüküm giymiş bir eski arkadaşının özel hayatında uğradığı felaketlerle ilgilenmek, bu yüzden duygulanmak ve duygularını da ona belirtmekle ancak insanlığını, medeniliğini ispat etmiş olur. Vatandaş İsmet İnönü'nün vatandaş Celâl Bayar hakkında özel düşünceleri nelerdir? Bunları yakından bilecek durumda değiliz. Ne var ki yıllarca önce Celâl Bayar yine böyle ağır bir felâkete uğrayarak sevgili oğlu Refii'yi kaybettiği zaman, o devrin Cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü'nün eski arkadaşına herhangi bir şekilde ilgi gösterdiğini biz hatırlamıyoruz. Hem o sırada Celâl Bayar, meşruluğunu yitirmiş bir iktidarın başı değil, sadece bir eski başbakan bulunuyordu.

Diyelim ki arada geçen yıllar paşayı rikkate getirdi ve bu sefer kendini tutamadı. Bu takdirde yapacağı iş eşini, çocuklarından birini, ya da damadını (özel olarak) Nilüfer Gürsoy'a, hatıta Kayseri'de Celâl Bayar'a göndermek ve Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı sıfatı ile değil de vatandaş İnönü sıfatı ile teessürlerini ilgililere bildirmekte. Resmî bir devlet memurunu böyle-

sine özel bir işte görevlendirmekle Başbakan 27 Mayıs'a dış bileyen eski devir özlemcilerine yeni bir taviz daha vermiş, aynı zamanda 38 sayılı kanuna pek uygun sayamayacağımız bir davranışta bulunmuştur.

Zavallı Paşa, henüz şeklini bulamayan şu rejimi, arkası kesilmeyen tavizlerle sonunda bakalım ne hale sokacaksın?

Türk
bankacılığının lideri,
Ülkemizin uluslararası
finansman sektöründeki
gururu

ZİRAAT
hep yanınızda

T.C. ZİRAAT BANKASI
Güven dolu çağdaş banka